

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Διπλωματική εργασία

**ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΟ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ, Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ Ι, ΙΙ, ΚΑΙ ΙΙΙ, ΚΑΙ ΤΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ**

της

ΤΣΙΡΩΝΑ ΜΑΡΙΑΣ του ΙΩΑΝΝΗ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος
ειδίκευσης στη Διοίκηση Επιχειρήσεων με εξειδίκευση στη Χρηματοοικονομική
Διοίκηση

Φεβρουάριος 2015

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω το οικογενειακό, φιλικό και εργασιακό μου περιβάλλον για την κατανόηση και τη συμπαράσταση, κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου. Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου προς τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Γιώργο Μιχαλόπουλο, για την καθοδήγηση και την επικοινωνιακή συνεργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η απάντηση στο δίλημμα περί αναγκαιότητας, ή μη, κανονιστικού ρυθμιστικού πλαισίου είναι η χρυσή τομή ανάμεσα στις δύο αντίθετες απόψεις. Στα πλαίσια του προσδιορισμού του βέλτιστου επιπέδου ρυθμιστικής παρέμβασης με σκοπό να προστατεύεται το σύστημα και το κοινό, η Βασιλεία Ι θέσπισε διεθνείς κανόνες που σχετίζονταν κυρίως με την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Καθώς το επιθυμητό επίπεδο σταθερότητας δεν επετεύχθη, η Βασιλεία ΙΙ αντικατέστησε την πρώτη Συνθήκη, διευρύνοντας τους κανόνες, ωστόσο δεν κατάφερε να αποτρέψει την εκδήλωση και εξάπλωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης που ξεκίνησε από τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια στις Η.Π.Α. το 2007. Με τη Βασιλεία ΙΙΙ επιχειρείται η αναμόρφωση και βελτίωση των κανόνων του προηγούμενου Συμφώνου, ώστε να προλαμβάνονται μελλοντικές κρίσεις, ελέγχοντας το συστημικό κίνδυνο και την ένταση της υπερκυκλικότητας. Η παρούσα εργασία στοχεύει στο να αναλύσει και να αξιολογήσει το νέο εποπτικό πλαίσιο της τραπεζικής αγοράς, που προτείνεται από τη Βασιλεία ΙΙΙ και να συζητήσει τα προβλήματα εφαρμογής του στην περίπτωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Για το σκοπό αυτό, εξετάζει τις πρόσφατες εξελίξεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, εν μέσω της τρέχουσας χρηματοοικονομικής κρίσης, εστιάζοντας στις τέσσερις συστημικές τράπεζες. Αξιολογεί τις τράπεζες αυτές στους τομείς της κεφαλαιακής επάρκειας, ρευστότητας και ποιότητας δανείων μελετώντας τους αντίστοιχους δείκτες, εν μέσω της κρίσης. Από την ανάλυση προέκυψε ότι οι ελληνικές τράπεζες στην παρούσα φάση υπερκαλύπτουν τις ελάχιστες απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας της Βασιλείας ΙΙΙ, αλλά αντιμετωπίζουν προκλήσεις, λόγω της τρέχουσας δημοσιονομικής κρίσης στην Ελλάδα και της πολιτικής αστάθειας της χώρας, με σημαντικότερη αυτή των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ.....	4
1.1 Οι βασικές λειτουργίες και ο ρόλος των τραπεζών.....	4
1.2 Η αναγκαιότητα της ρυθμιστικής παρέμβασης.....	5
1.3 Οι συνέπειες και οι αδυναμίες της ρυθμιστικής παρέμβασης.....	7
1.4 Η περίπτωση της αυτορρύθμισης.....	9
1.5 Κανονιστική ρύθμιση ή αυτορρύθμιση; Η βέλτιστη λύση.....	11
2. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ.....	13
2.1 Το Σύμφωνο της Βασιλείας I.....	14
2.2 Το Σύμφωνο της Βασιλείας II.....	16
2.2.1 <i>Πρώτος Πυλώνας: Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις</i>	17
2.2.1.1 Πιστωτικός κίνδυνος.....	18
2.2.1.2 Λειτουργικός κίνδυνος.....	19
2.2.1.3 Κίνδυνος αγοράς.....	19
2.2.2 <i>Δεύτερος Πυλώνας: Εποπτεία</i>	20
2.2.3 <i>Τρίτος Πυλώνας: Πειθαρχία στην αγορά</i>	21
2.3 Η αναγκαιότητα αναθεώρησης του πλαισίου της Βασιλείας II.....	22
2.3.1 <i>Τα κυριότερα προβλήματα του κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας II</i>	23
2.3.2 <i>Γιατί απέτυχε η Βασιλεία II</i>	25
3. ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ III.....	27
3.1 Τα χαρακτηριστικά της Βασιλείας III.....	27
3.2 Τροποποιήσεις και προσθήκες σύμφωνα με τη Βασιλεία III.....	27
3.2.1 <i>Απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας</i>	27
3.2.2 <i>Το κεφαλαιακό απόθεμα συντήρησης (Capital Conservation Buffer)</i>	29
3.2.3 <i>Το αντικυκλικό απόθεμα κεφαλαίου (Countercyclical Buffer)</i>	29
3.2.4 <i>Ο δείκτης μόχλευσης (Leverage ratio)</i>	30
3.2.5 <i>Συντελεστές ρευστότητας</i>	31
3.2.5.1 <i>Ο συντελεστής κάλυψης ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio)</i>	31
3.2.5.2 <i>Ο συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio)</i>	33
3.3 Αξιολόγηση του τρίτου Συμφώνου της Βασιλείας.....	36
3.3.1 <i>Τα πλεονεκτήματα της Βασιλείας III</i>	36
3.3.2 <i>Κριτική και προκλήσεις για το εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας III</i>	37

4. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ, ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΙΙ.....	42
4.1 Εισαγωγή.....	42
4.2 Οι εξελίξεις στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο κατά τη διάρκεια της κρίσης....	43
4.2.1 Ρευστότητα.....	43
4.2.2 Κεφαλαιακή Επάρκεια.....	45
4.2.3 Πιστωτικός κίνδυνος - Δάνεια σε καθυστέρηση.....	48
4.2.4 Κερδοφορία.....	49
4.2.5 Εξαγορές και συγχωνεύσεις.....	51
4.3 Ανάλυση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών.....	52
4.3.1 Εθνική Τράπεζα.....	52
4.3.2 Τράπεζα Πειραιώς.....	54
4.3.3 Alpha Bank.....	55
4.3.4 Eurobank.....	56
4.4 Οι προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.....	58
4.4.1 Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.....	60
4.4.2 Η Πιστωτική επέκταση.....	62
4.4.3 Η διασφάλιση της ρευστότητας και η διεύρυνση των πηγών χρηματοδότησης.....	64
4.4.4 Οι απαιτήσεις Κεφαλαιακής Επάρκειας.....	66
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	74

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1 Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής LCR.....	33
Πίνακας 3.2 Η Επιτροπή της Βασιλείας για τις μεταρρυθμίσεις Τραπεζικής Εποπτείας - Βασιλεία III.....	35
Πίνακας 4.1 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Εθνικής Τράπεζας.....	53
Πίνακας 4.2 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς.....	54
Πίνακας 4.3 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Alpha Bank.....	55
Πίνακας 4.4 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Eurobank.....	57

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4.1 Δείκτης χορηγήσεων προς καταθέσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζών στις χώρες της ζώνης του ευρώ.....	45
Διάγραμμα 4.2 Ανάλυση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων και εξέλιξη της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών εμπορικών τραπεζών.....	47
Διάγραμμα 4.3 Λόγος δάνεια σε καθυστέρηση προς το σύνολο δανείων ελληνικών εμπορικών τραπεζών 2008 - Ιούνιος 2014.....	48
Διάγραμμα 4.4 Μη εξυπηρετούμενα δάνεια τραπεζών ως ποσοστό των συνολικών δανείων 2008-2013.....	49
Διάγραμμα 4.5 Κέρδη μετά από φόρους των ελληνικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων σε εκατ. ευρώ.....	51

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έως τις αρχές του 2007, επικρατούσε υπέρμετρη αισιοδοξία στην παγκόσμια οικονομία και κυρίως στο χρηματοοικονομικό τομέα. Μέσα σε αυτό το κλίμα ευφορίας, τα ρίσκα που αναλαμβάνονταν ήταν πολύ μεγάλα, σε βαθμό ασυδοσίας, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η τιμολόγηση των κινδύνων, ενώ οι εποπτικές αρχές ήταν εφησυχαστικές, (Χαρδούβελης, 2011α) και υποεκτιμούσαν το συστημικό κίνδυνο στην άσκηση μικροπροληπτικής εποπτείας. Παρά το γεγονός ότι πολλοί οργανισμοί, κυρίως η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου στα μέσα της δεκαετίας του 2000, δεν υπήρχε επίγνωση του βαθμού στον οποίο το χρηματοοικονομικό σύστημα είχε γίνει ευάλωτο και ασταθές εκείνη την περίοδο, (Hume and Sentence, 2009).

Η χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε τελικά το 2007 στις Η.Π.Α., με απαρχή τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια, κορυφώθηκε το 2008 με την κατάρρευση της Lehman Brothers και μεταδόθηκε στην Ευρώπη, κλονίζοντας τη σταθερότητα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, (Ορφανίδης, 2011). Στη συνέχεια η χρηματοοικονομική κρίση των δυτικών χωρών μεταδόθηκε, μέσω της απομόγχευσης του τραπεζικού τομέα, στην πραγματική οικονομία και μετατράπηκε σε παγκόσμια κρίση στις περισσότερες χώρες του πλανήτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κρίση στην Ευρωζώνη και η δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα, (Χαρδούβελης, 2011α).

Η αρχιτεκτονική στην εφαρμογή της ρύθμισης και της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα αποδείχθηκε ότι παρουσιάζει αδυναμίες. Τα κενά στην πρόληψη, διαχείριση και επίλυση των κρίσεων, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ιδρυμάτων με διασυνοριακή παρουσία, έθεσαν το ζήτημα της αναθεώρησης του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου και της λήψης διαρθρωτικών μέτρων για την αποφυγή και αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων, (Ορφανίδης, 2011). Οι περισσότεροι οικονομικοί αναλυτές υποστηρίζουν, ότι είναι οφθαλμοφανής η ανάγκη αποτελεσματικότερης εποπτείας του χρηματοοικονομικού συστήματος σε διεθνές επίπεδο, (Hume ; Sentence, 2009). Ωστόσο, το παράδοξο του πράγματος είναι ότι η παγκόσμια κρίση ξεκίνησε ουσιαστικά από τις τράπεζες, που θεωρητικά υπόκεινται σε εποπτεία και όχι από τα hedge funds, τα οποία δεν εποπτεύονται, (Ξαφά, 2011).

Η παρούσα εργασία αρχικά επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα, κατά πόσο είναι αναγκαία η ρύθμιση στο χρηματοπιστωτικό τομέα ή όχι, ή αν υπάρχει μια ενδιάμεση λύση. Αποσκοπεί ακόμα στη διαδοχική παρουσίαση και κριτική των τριών Συμφώνων της Βασιλείας, εστιάζοντας στις αλλαγές που προτείνει το τρίτο Σύμφωνο, ώστε υπό αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, να εξεταστεί η πορεία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και να εξαχθούν οι προκλήσεις που το τελευταίο αντιμετωπίζει, καθώς και πιθανά συμπεράσματα περί αποτελεσματικότητας της εποπτείας από το παράδειγμα της Ελλάδας.

Στο πρώτο κεφάλαιο, μετά από μια σύντομη περιγραφή του ρόλου των τραπεζών, παρατίθενται επιχειρήματα υπέρ και κατά της ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, ώστε να προκύψει η βέλτιστη λύση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται ιστορικά η Επιτροπή της Βασιλείας, περιγράφονται τα δύο πρώτα Σύμφωνα και αναλύονται οι αδυναμίες τους. Ειδικότερα προσεγγίζονται οι λόγοι, για τους οποίους η Βασιλεία II απέτυχε να προλάβει και να αντιμετωπίσει την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, οδηγώντας έτσι στην αναθεώρηση του ρυθμιστικού πλαισίου.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι αλλαγές στα πλαίσια της Βασιλείας III, με έμφαση στα καινοτόμα στοιχεία, όπως αυτές προκύπτουν από εκθέσεις που δημοσιεύει η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών. Γίνεται κριτική επισκόπηση των βελτιώσεων των νέων κανόνων αλλά και των ενδεχόμενων δυσκολιών και επιπτώσεων που προκύπτουν από τις νέες διατάξεις.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται το ελληνικό τραπεζικό σύστημα την περίοδο της κρίσης και περιγράφονται οι εξελίξεις από επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Στη συνέχεια εξετάζονται οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας (ο core tier 1 και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας), ο δείκτης ρευστότητας (δάνεια προς καταθέσεις) και ο δείκτης ποιότητας δανείων (μη εξυπηρετούμενα δάνεια προς το σύνολο δανείων), καθώς και η πορεία των κερδών των τεσσάρων συστημικών τραπεζών για τα έτη 2008, 2011, 2012, 2013 και το Ά εξάμηνο του 2014. Το έτος 2008 χρησιμοποιείται, για να δοθεί έμφαση στη σύγκριση των τιμών των δεικτών των τραπεζών πριν την εκδήλωση της κρίσης στην Ελλάδα και κατά τη διάρκειά της, ιδίως τα έτη 2011 και 2012 που κορυφώθηκε η ύφεση, μέχρι σήμερα. Οι υπολογισμοί των

δεικτών βασίζονται σε δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών, ισολογισμούς και αποτελέσματα χρήσεων. Τα αποτελέσματα της έρευνας συμπίπτουν με την εικόνα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, καθώς οι τέσσερις συστημικές τράπεζες καλύπτουν περισσότερο από το 90% του συνόλου του. Κατόπιν εξάγονται οι προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα σήμερα, υπό τις εξαιρετικά δυσμενείς μακροοικονομικές συγκυρίες, την πολιτική αστάθεια, το πρόβλημα αφερεγγυότητας του ελληνικού κράτους και τις απαιτήσεις της Βασιλείας.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο συνοψίζονται τα συμπεράσματα της βιβλιογραφικής και εμπειρικής έρευνας και καταλήγουμε σε πιθανά διδάγματα από την περίπτωση της Ελλάδας σε σχέση με τους κανόνες εποπτείας, κυρίως των απαιτήσεων κεφαλαιακής επάρκειας.

1. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

1.1 Οι βασικές λειτουργίες και ο ρόλος των τραπεζών

Οι τράπεζες αναλαμβάνουν διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στις πλεονασματικές και ελλειμματικές μονάδες της οικονομίας, δανειζόμενες χρήματα μέσω των καταθέσεων και στη συνέχεια δανείζοντάς τα, σε όσους έχουν ανάγκη ρευστότητας. Εκτός του ότι παρέχουν ένα ασφαλές μέρος για την εναπόθεση των αποταμιεύσεων των καταθετών, ως διαμεσολαβητές αναλαμβάνουν την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών εγκρίνοντας ή μη εγκρίνοντας δάνεια. Η αντίστοιχη διαδικασία θα ήταν επίπονη και απαγορευτικά δαπανηρή για έναν απλό αποταμιευτή, που δε θα ήθελε να χάνουν αξία τα χρήματά του. Αν δεν υπήρχαν οι τράπεζες, θα έπρεπε ο ίδιος να μεριμνήσει για την εύρεση και διαρκή αξιολόγηση και συλλογή πληροφοριών για πιθανές πχ εταιρείες, που θα είχαν ανάγκη ρευστότητας. Με τη διαμεσολάβηση των τραπεζών όμως, ελαχιστοποιούνται τα συναλλακτικά κόστη και λύνεται το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης, (Σπαρτιώτης και Στουρνάρας, 2010).

Όταν οι τράπεζες παρέχουν υπηρεσίες μεσολάβησης έναντι προμήθειας, στην ουσία διευκολύνουν απλώς τις συναλλαγές και δε λαμβάνουν καμία οικονομική θέση, που σημαίνει ότι έρχονται αντιμέτωπες μόνο με μη χρηματοοικονομικούς κινδύνους π.χ. λειτουργικός κίνδυνος. Οι τράπεζες όμως, εκτός από υπηρεσίες μεσολάβησης, παρέχουν και υπηρεσίες μετασχηματισμού στοιχείων, δηλαδή έχουν την ικανότητα να μετασχηματίζουν τα οικονομικά χαρακτηριστικά των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού. Για παράδειγμα, μετασχηματίζουν τη ληκτότητα, το νόμισμα αναφοράς, τη ρευστότητα κ.α. Κάθε μετασχηματισμός στοιχείων δημιουργεί ασυμφωνία (mismatch) στα στοιχεία ενεργητικού – παθητικού με συνέπεια τη δημιουργία θέσης (position), από την οποία πηγάζουν οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζει μια τράπεζα. Η λειτουργία μιας τράπεζας εμπεριέχει εξ ορισμού την ανάληψη κινδύνων, γι' αυτό και η τραπεζική ορίζεται ως η τέχνη της διαχείρισης κινδύνων, (Καλφάογλου, 2011).

Τέτοιοι είναι ο κίνδυνος ρευστότητας (η εξασφάλιση των απαιτούμενων κεφαλαίων για την κάλυψη ταμειακών αναγκών), ο πιστωτικός κίνδυνος (το ενδεχόμενο να μην αποπληρωθούν από τους οφειλέτες της τα δάνεια που έχει εκδώσει), ο κίνδυνος της αγοράς (λόγω της μεταβολής των επιτοκίων και των συναλλαγματικών ισοτιμιών), ο λειτουργικός κίνδυνος (σχετίζεται με όλες τις δραστηριότητες μιας τράπεζας) και ο

συστημικός κίνδυνος (ο κίνδυνος κατάρρευσης ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος), (Σπαρτιώτης και Στουρνάρας, 2010).

Τέλος οι τράπεζες επιδρούν στην αγορά χρήματος και στη ρευστότητα της οικονομίας. Εφόσον έχουν την ικανότητα να δημιουργούν χρήμα (μέσω του πολλαπλασιαστή των καταθέσεων), αφενός συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και αφετέρου αποτελούν το δίαυλο για την άσκηση και μετάδοση της νομισματικής πολιτικής που είναι μέλημα της Κεντρικής Τράπεζας. (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009). Το σύνολο των τραπεζικών καταθέσεων άλλωστε συμπεριλαμβάνεται στους δείκτες χρήματος M_1 , M_2 , και M_3 που χρησιμοποιούν οι Κεντρικές Τράπεζες για να ελέγχουν την ποσότητα του χρήματος στην οικονομία.

1.2 Η αναγκαιότητα της ρυθμιστικής παρέμβασης

Σύμφωνα με τα παραπάνω, μπορούμε να παραδεχτούμε, ότι η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και οικονομική ευημερία προϋποθέτουν την εύρυθμη λειτουργία ενός υγιούς τραπεζικού κλάδου, (Gutierrez and Sorensen, 2006). Από τι εξαρτάται όμως η λειτουργία, η ανάπτυξη, η αποτελεσματικότητα και η σταθερότητα ενός τραπεζικού συστήματος;

Είναι κοινά αποδεκτό, ότι αν οι αγορές ήταν αποτελεσματικές, στο πλαίσιο του ανταγωνισμού οι χρηματοοικονομικές δραστηριότητες θα έφερναν οικονομική αποτελεσματικότητα με την ελάχιστη κρατική ρυθμιστική παρέμβαση. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει όμως πάντα στην πράξη, αφού οι συμμετέχοντες στην αγορά δεν είναι σίγουρο ότι μπορούν πάντα να διαχειριστούν τις ανεπάρκειες της αγοράς και έτσι προκύπτουν οι αποτυχίες της αγοράς, δηλαδή παρατηρείται απόκλιση των τιμών και των ποσοτήτων των προϊόντων, από αυτές που θα επικρατούσαν αν η αγορά ήταν ελεύθερη. Οι αποτυχίες της αγοράς σχετίζονται με τα εξής (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009):

- Αρνητικές εξωτερικότητες: ένα μέλος της αγοράς αναλαμβάνει ενέργειες που έχουν αρνητικές συνέπειες για τα υπόλοιπα μέλη (πχ μια τράπεζα αναλαμβάνει θέσεις υπερβολικού κινδύνου).
- Ασύμμετρη πληροφόρηση: δεν έχουν όλοι οι συμμετέχοντες στην αγορά την ίδια πληροφόρηση. Το φαινόμενο αυτό είναι πιο έντονο στο χρηματοπιστωτικό κλάδο σε σύγκριση με άλλους κλάδους. Τα χρηματοοικονομικά προϊόντα χαρακτηρίζονται συχνά από έντονη επιτήδευση, προκειμένου να βρουν επενδυτές. Οπότε τίθεται ζήτημα προστασίας των καταναλωτών.

- Οικονομίες κλίμακας: Οδηγούν σε ατελή ανταγωνισμό έως και φυσικά μονοπώλια, αφού λίγες εταιρείες μπορούν να παράγουν αποτελεσματικά.

Το κυριότερο πρόβλημα του τραπεζικού κλάδου, ως προς τη σταθερότητα, είναι η εξάρτησή του από την εμπιστοσύνη του κοινού. Οι τράπεζες βάση της λειτουργίας τους διατηρούν κλασματικά αποθεματικά, δηλ. ένα σχετικά μικρό απόθεμα σε σχέση με τις καταθέσεις τους, και τα υπόλοιπα τα εναποθέτουν σε τοκοφόρες επενδύσεις με στόχο να αυξάνουν την κερδοφορία τους. Ταυτόχρονα όμως ελλοχεύει ο κίνδυνος της απώλειας εμπιστοσύνης του κοινού, την οποία μπορεί να ακολουθήσει μια απρόσμενη μαζική ανάληψη καταθέσεων και τελικά η κατάρρευση τραπεζών. Οι λόγοι ανησυχίας κατάρρευσης μιας τράπεζας έχουν 2 πηγές.

Η πρώτη σχετίζεται με τη μεταδοτικότητα του φαινομένου και το εύρος του. Η κατάρρευση μιας τράπεζας μπορεί να προκαλέσει την κατάρρευση άλλων τραπεζών και το φαινόμενο αυτό να εξαπλωθεί σαν ντόμινο σε ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα και κατά συνέπεια στο σύνολο της οικονομίας. Υπάρχει βέβαια το ενδεχόμενο, το κοινό να είναι απλώς πιο προσεκτικό στην επιλογή τράπεζας, κάτι που δε θα έπληττε τις υγιείς τράπεζες. Αν η μεταδοτικότητα είναι μεγάλης έντασης, η πτώχευση μιας τράπεζας μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια εμπιστοσύνης ολόκληρου του κλάδου, η οποία ενδέχεται να εκδηλωθεί με μαζική απομάκρυνση των καταθέσεων από το τραπεζικό σύστημα, κάτι που θα δημιουργούσε προβλήματα σε όλες τις τράπεζες. Μια άλλη αιτία μεταδοτικότητας είναι το υψηλό επίπεδο και ο αυξημένος όγκος των διατραπεζικών συναλλαγών, όπως έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη χρηματοδότηση. Η κατάρρευση μιας τράπεζας μπορεί να δημιουργήσει επισφαλείς απαιτήσεις στις άλλες τράπεζες, (Howels and Bain, 2009). Αυτές οι δυσλειτουργίες επηρεάζουν την οικονομία μειώνοντας τη ρευστότητα, (Bedard, 2012).

Τα σημερινά χρηματοοικονομικά συστήματα παρουσιάζουν υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης η οποία προέρχεται α) από το ενεργητικό τους, λόγω των απαιτήσεων που έχει μια τράπεζα έναντι άλλης, ή των επενδύσεων χαρτοφυλακίου σε ίδιες αξίες και β) από το παθητικό τους, αφού οι τράπεζες μοιράζονται την ίδια καταθετική βάση. Η κατάρρευση μιας τράπεζας μπορεί να προκαλέσει μαζικές πωλήσεις αξιών, που κάποιες άλλες τράπεζες έχουν επίσης στο χαρτοφυλάκιό τους, ή ακόμα μπορεί να διακρατούν χρεόγραφα αυτής της τράπεζας, οπότε θα χάσουν την αξία τους με την κατάρρευσή της λόγω των παραπάνω διασυνδέσεων, (Σπαρτιώτης και Στουρνάρας, 2010).

Η δεύτερη πηγή σχετίζεται με την προστασία του καταναλωτή. Η κατάρρευση μιας τράπεζας θα έπληττε ένα μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων στο σύνθετο χρηματοπιστωτικό σύστημα, ανεξάρτητα αν είναι μεγαλοκαταθέτες ή μικροκαταθέτες. Αυτοί στην πλειοψηφία τους είναι ελάχιστα ενημερωμένοι για τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τις διαδικασίες των συναλλαγών, ενεργούν ενστικτωδώς σύμφωνα με τις προσδοκίες και παρουσιάζουν πολλά σκαμπανεβάσματα στις επιλογές τους ανάλογα με το κλίμα αισιοδοξίας ή απαισιοδοξίας. Γι' αυτό παρατηρούνται κατά περιόδους τεράστια κέρδη ή ζημιές σε ελάχιστο χρόνο, ως απόρροια της ασύμμετρης πληροφόρησης, (Howels and Bain, 2009).

Όλα όσα αναλύσαμε παραπάνω αποτελούν κίνητρα ρυθμιστικής παρέμβασης. Άλλωστε οι αποτυχίες της αγοράς, σε συνδυασμό με την προϋπόθεση ότι το όφελος από τη ρυθμιστική παρέμβαση υπερβαίνει το κοινωνικό κόστος, αποτελούν τις αναγκαίες συνθήκες για την εφαρμογή ρυθμίσεων, όχι μόνο στον τραπεζικό κλάδο, αλλά και σε κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009).

O Santos (2001), ισχυρίζεται, ότι ο τραπεζικός τομέας πρέπει να συμμορφώνεται με πολλούς κανονισμούς, έχοντας σαν πρωταρχικό στόχο τη μείωση του συστημικού κινδύνου, ώστε να εξασφαλίζεται η σταθερότητα και αξιοπιστία του συστήματος, και η προστασία των καταναλωτών και ιδιαίτερα των καταθετών.

Το κράτος ρυθμίζει τον τραπεζικό κλάδο για να εξασφαλίζει χρηματοπιστωτική σταθερότητα, να ελέγχει τη νομισματική πολιτική, την προσφορά χρήματος και τη σταθερότητα των τιμών δημιουργώντας συνθήκες ισότιμου ανταγωνισμού. Ένα σωστά ρυθμισμένο και εποπτευόμενο χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορεί να γίνει εργαλείο στα χέρια των ηγετών, ώστε να διασφαλίζονται οι αποταμιεύσεις και οι επενδύσεις και να προλαμβάνονται οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις. Δεν καταλήγουμε όμως σε ρυθμίσεις ως δια μαγείας, αλλά απαιτούνται συσχετιζόμενα εργαλεία που μετρούν και διαχειρίζονται διαφορετικούς τύπους κινδύνων, (Moyer, 2010).

1.3 Οι συνέπειες και οι αδυναμίες της ρυθμιστικής παρέμβασης

Οι ρυθμίσεις ωστόσο, ενδέχεται να δημιουργήσουν και προβλήματα. Αυτό είναι το κεντρικό επιχείρημα υπέρ της απορρύθμισης σχετικά με την ανεξάρτηση από τον κρατικό έλεγχο. Η θεωρία της οικονομικής ρύθμισης που αναπτύχθηκε από τον Stigler (1971) υποστηρίζει, ότι η ρυθμιστική διαδικασία εγκλωβίζεται από τους παραγωγούς

προς το συμφέρον τους και όχι προς όφελος των καταναλωτών. Βάση αυτής της θεωρίας όταν αποτυγχάνει η ρυθμιστική παρέμβαση δημιουργούνται τα εξής προβλήματα (Howels and Bain, 2009):

- Προκαλούνται ηθικοί κίνδυνοι. Η εγγύηση των καταθέσεων καθιστά τους καταθέτες αδιάφορους για τη συμπεριφορά του ιδρύματος που εμπιστεύονται και έτσι θα επιβιώνουν και αναξιόπιστα ιδρύματα. Αντίστοιχα, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, λόγω της προστασίας που απολαμβάνουν από ενδεχόμενη κατάρρευση, θα έχουν κίνητρο για πιο ριψοκίνδυνες θέσεις σε αναζήτηση υψηλότερων αποδόσεων. Και οι δύο συμπεριφορές είναι αντιπαραγωγικές.
- Παρατηρείται το φαινόμενο στελέχη των ρυθμιστικών αρχών να μετακινούνται εργασιακά σε κλάδους που οι ίδιοι ρύθμισαν, ή να προέρχονται από τον ίδιο κλάδο και έτσι να μεροληπτούν υπέρ των παραγωγών. Τα αποτελέσματα των ρυθμίσεων είναι πολύ πιο σημαντικά από τη σκοπιά των παραγωγών για τον καθένα τους, αφού είναι πολύ λιγότεροι σε αριθμό από τους καταναλωτές. Έτσι προκύπτει η έννοια του εγκλωβισμού των διαμεσολαβητικών υπηρεσιών.
- Οι ρυθμίσεις συνεπάγονται κόστος κανονιστικής συμμόρφωσης για τους παραγωγούς. Σε συνθήκες oligοπωλίου οι παραγωγοί μετακυλύουν το κόστος στους καταναλωτές, με αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών και τη μείωση της παραγωγής. Αντίθετα, σε τέλειο ανταγωνισμό αυτό δε θα συνέβαινε, γιατί δε θα αυξανόταν το οριακό κόστος λόγω του κόστους συμμόρφωσης. Εκτός αυτού ο De Serres (2006) προσθέτει ότι σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, κάποιοι κανονισμοί βλάπτουν την ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών συστημάτων και έτσι αποδυναμώνουν την οικονομική πρόοδο. Η εμπειρική του ανάλυση έδειξε ότι οι κανονιστικές ρυθμίσεις έχουν σημασία για την αύξηση της παραγωγικότητας για στατιστικούς και οικονομικούς λόγους.
- Η εναρμόνιση με τους κανόνες αυξάνει το κόστος εισόδου εξόδου του κλάδου, υποστηρίζοντας μονοπωλιακές θέσεις και ενισχύοντας τα καρτέλ. Ωστόσο ο Johnson (2009) παρατηρεί, ότι όταν το κόστος εισόδου είναι υψηλό (άρα υπάρχουν εμπόδια εισόδου), οι κανονισμοί τείνουν να βελτιώνουν τη θέση των καταναλωτών, αλλά όταν δεν υπάρχουν εμπόδια υποστηρίζει ότι τα κόστη των κανονισμών υπερβαίνουν τα οφέλη τους.

Τα κόστη και τα οφέλη των ρυθμίσεων όμως, είναι δύσκολο να μετρηθούν ποσοτικά με ακρίβεια. Τα οριακά κόστη πολλές φορές εξάγονται με έρευνα ερωτηματολογίου και

είναι δύσκολη η επαλήθευσή τους, γιατί υπόκεινται στην υποκειμενική κρίση των ρυθμιζόμενων ιδρυμάτων, τα οποία έχουν την τάση να υπερβάλλουν ως προς τα οικονομικά τους βάρη, (Allen, 2006; Grant, 2011).

Οι αυστηροί κανονισμοί δεν είναι βέβαιο ότι αποθαρρύνουν πάντα τις τράπεζες να αναλαμβάνουν μεγάλους κινδύνους. Οι Barth, Caprio και Levine (1999) βρήκαν ότι ο κίνδυνος κρίσης μπορεί να είναι μεγαλύτερος σε χώρες με πολλούς κανονισμούς. Μια ευρύτερη έρευνα επιβεβαίωσε, ότι η κρίση είναι μικρότερη σε χώρες που έχουν πιο συγκεντρωτικό τραπεζικό σύστημα, πιο ελαστικούς τραπεζικούς κανόνες και ιδρύματα που υποθάλπουν τον ανταγωνισμό, (Beck, Kunt and Levine, 2003).

Κατά τον Johnson (2011) η ανάλυση της επίδοσης των τραπεζών το πρώτο διάστημα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007-2009, δεν εξήγησε ξεκάθαρα πιο σύστημα απαλύνει την κρίση περισσότερο και καταλήγει, ότι οι κανονιστικές ρυθμίσεις δε μειώνουν ούτε τον κίνδυνο μιας κρίσης, ούτε τον αντίκτυπό της.

1.4 Η περίπτωση της αυτορρύθμισης

Επειδή η ρυθμιστική παρέμβαση επιφέρει κόστος συμμόρφωσης και κόστος εισόδου εξόδου στις αγορές, υποστηρίζεται ότι εμποδίζει τον ανταγωνισμό και την αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού κλάδου. Αυτή είναι η άποψη της απορρύθμισης κατά την οποία (Howels and Bain, 2009):

- Χωρίς εμπόδια εισόδου, θα εισέρχονταν στον κλάδο πολλές άλλες εταιρείες περιορίζοντας τις μονοπωλιακές συνθήκες. Ο ανταγωνισμός θα προκαλούσε πόλεμο τιμών και αύξηση της αποτελεσματικότητας.
- Θα ευνοούνταν οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές, τις οποίες εμποδίζουν οι ρυθμίσεις, οδηγώντας σε οικονομίες κλίμακας.

Η ιδέα του free banking περιγράφει ένα τραπεζικό σύστημα, που βασίζεται αποκλειστικά στις δυνάμεις της αγοράς και επικεντρώνεται στην αγορά χρήματος, (White, 1993). Στην καθαρή του μορφή δεν υπάρχει κανονιστικό πλαίσιο, κεντρική τράπεζα ούτε σύστημα εγγύησης των καταθέσεων. Αυτή η άποψη είναι μόνο θεωρητική. Το laissez-faire στον τραπεζικό τομέα θεωρείται a priori αδύνατο, επειδή το κράτος εκ των πραγμάτων ορίζει νομοθετικά τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Άλλωστε το χρήμα είναι δημόσιο αγαθό και δεν μπορεί να παράγεται αποκλειστικά στην ελεύθερη αγορά, (Sechrest, 2008). Σε κάθε περίπτωση, όπως έχει

δείξει και η ιστορία, δεν απορρίπτεται η άποψη περί αναγκαιότητας ρυθμιστικού πλαισίου. Το ερώτημα είναι ποιος θα πρέπει να διαδραματίζει το ρόλο του ρυθμιστή σε ένα σύστημα – το κράτος ένας κρατικός φορέας ή ο ίδιος ο κλάδος; Αν ο κλάδος παίζει το ρόλο του ρυθμιστή, τότε έχουμε την περίπτωση της αυτορρύθμισης η οποία στηρίζεται ως εξής (Howels and Bain, 2009):

- Η αποφυγή αποτυχίας της αγοράς είναι προς το συμφέρον του ίδιου του κλάδου γιατί έχει οικονομικό κίνητρο να διαφυλάξει τη φήμη και την αξιοπιστία του. Θα ήταν οξύμωρο να ενεργεί αυτοκαταστροφικά.
- Οι επαγγελματίες του κλάδου γνωρίζουν καλύτερα από οποιονδήποτε τη δομή, λειτουργία και τις ανάγκες του κλάδου ώστε να ενεργούν προς την αποτελεσματική λειτουργία του, ενώ οι κρατικοί ρυθμιστικοί φορείς κατηγορούνται για την επιβολή υπερβολικών προτύπων ασφαλείας που αυξάνουν το κόστος.

Οι ιδέες της απορρύθμισης και αυτορρύθμισης πηγάζουν από το σκεπτικό, ότι η αγορά είναι ο πιο αποτελεσματικός και ορθολογικός μηχανισμός κατανομής των πόρων και στενής παρακολούθησης και ελέγχου των εταιρειών, ώστε η ίδια να τις «τιμωρεί» όταν είναι αναποτελεσματικές ή όταν αποκλίνουν από τη νόρμα της δέουσας συμπεριφοράς του κλάδου. Η υπόθεση της αποτελεσματικής αγοράς όμως, προϋποθέτει διαφάνεια στη ροή πληροφοριών μέσα στην αγορά, (Sun, Stewart and Polard, 2001).

Αυτορρύθμιση δε σημαίνει απόλυτη απορρύθμιση και *laissez faire*. Αντιθέτως ενσωματώνεται στους νόμους του κράτους και επαφίεται στις κρίσεις των ειδικών (π.χ. εποπτικών σωμάτων με ευρύτερες εξειδικευμένες γνώσεις από αυτές των κρατικών ρυθμιστών) και στην αποτελεσματικότητα παραγωγής συστημάτων ελέγχου, αφού απαιτούν μικρότερο κόστος συλλογής πληροφοριών και εποπτείας. Ωστόσο, αν και όπως φαίνεται η απορρύθμιση συνεπάγεται μικρότερα βάρη, υπάρχουν ανησυχίες κατά πόσο οι διαδικασίες είναι υποχρεωτικές για όλους, ώστε να ακολουθούνται κάποιοι κανόνες, και κατά πόσο υπάρχει διαφάνεια και ακρίβεια στις ποσοτικές μετρήσεις, (Baldwin, Cave and Lodge, 2012).

Η αυτορρύθμιση μετριάξει τον ηθικό κίνδυνο που προκαλούν οι ρυθμίσεις γιατί τόσο οι παραγωγοί, όσο και οι καταναλωτές αναλαμβάνουν κινδύνους. Η εκτίμηση κινδύνου απαιτεί τεχνογνωσία, γεγονός που δεν προκαλεί πρόβλημα στους παραγωγούς, δεδομένου ότι έχουν καλύτερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και εξειδικευμένες

γνώσεις. Αυτή η ασυμμετρία πληροφόρησης τοποθετεί τους καταναλωτές σε πιο μειονεκτική θέση και τους καθιστά ευάλωτους στην εκμετάλλευση. Ακόμα παρά τη μείωση του ηθικού κινδύνου οι καταναλωτές είτε υποεκτιμούν τους κινδύνους, οπότε αναλαμβάνουν παράλογους κινδύνους που επιτρέπουν σε αφερέγγυες εταιρείες να επιβιώνουν, είτε τους υποεκτιμούν και αποφεύγουν προϊόντα που θα τους ωφελούσαν, χάνοντας έτσι ευκαιρίες.

Τέλος οι παραγωγοί έχουν κίνητρο να θέτουν εμπόδια εισόδου στον κλάδο. Εφόσον είναι οι ίδιοι ρυθμιστές του, μπορούν να το πετύχουν μέσα από τις ρυθμιστικές τους αρμοδιότητες, (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009).

1.5 Κανονιστική ρύθμιση ή αυτορρύθμιση; Η βέλτιστη λύση

Μέχρι τώρα είδαμε ότι από τη μια πλευρά οι κανονιστικές ρυθμίσεις του χρηματοπιστωτικού συστήματος συναντούν δυσκολίες στην προσπάθεια υλοποίησής τους και από την άλλη πλευρά η αυτορρύθμιση δεν αποτελεί την τέλεια λύση. Πάντως είναι βέβαιο ότι σε καμία περίπτωση δε δικαιολογείται η πλήρης αποκανονικοποίηση, γιατί το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι εξαιρετικά σημαντικό για την οικονομία και τους καταναλωτές,. Επομένως πρέπει να αναζητήσουμε τη «χρυσή τομή», δηλαδή το βέλτιστο συνδυασμό μεταξύ της κανονιστικής ρύθμισης και της αυτορρύθμισης, (Marcinkowska, 2013).

Η παγκοσμιοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών εγείρει ζητήματα ανταγωνιστικής αμέλειας. Οι χώρες που υπόκεινται σε αυστηρές ρυθμιστικές παρεμβάσεις βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση από χώρες όπου οι παρεμβάσεις είναι πιο χαλαρές. Οι τελευταίες γίνονται πόλος έλξης για εταιρείες που θέλουν να αποφύγουν τα αυστηρά πλαίσια και τους ελέγχους και έτσι δημιουργείται αρμπιτράζ εποπτείας (π.χ. Μπαχάμες) Με αυτόν τον τρόπο όμως, αυξάνεται ο συστημικός κίνδυνος σε πολυεθνικό επίπεδο.

Ένα άλλο ζήτημα είναι οι καινοτομίες και η διαρκής τεχνολογική εξέλιξη που υφίστανται οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες καθώς και η ταχεία ανάπτυξη σύνθετων παράγωγων προϊόντων. Η παρακολούθηση αυτής της επικαιροποίησης είναι δύσκολη για τις ρυθμιστικές αρχές. Η ίδια η αγορά είναι πιο αρμόδια να γνωρίζει καλύτερα όλα τα παραπάνω. Τέτοια ζητήματα λύνονται πιο εύκολα με την αυτορρύθμιση, (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009).

Οι ίδιοι οι ρυθμιστές στηρίζουν ότι η αυτορρύθμιση είναι σημαντική και προτρέπουν τις αρχές να διευρύνουν τις κυβερνητικές πολιτικές σε μη νομοθετημένες λύσεις, γιατί η νομοθεσία θα έπρεπε να στοιχειοθετείται από και από συστάσεις, οδηγίες και πρακτικές αυτορρύθμισης. Αυτό σημαίνει ότι η αυτορρύθμιση πρέπει να αναπτύσσεται παράλληλα με το νόμο και η νομοθεσία σε σύμπραξη με την αυτορρύθμιση να ενστερνίζεται τα θετικά της σημεία, ώστε να καλύπτει τυχόν αδυναμίες, (Lazzarini and de Mello, 2001).

Σαν βέλτιστη λύση φαίνεται ο συνδυασμός των δύο πρακτικών που αναλύουμε, δηλαδή η συνεργασία των (κρατικών) ρυθμιστικών αρχών και των παραγόντων του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό το κοινωνικό και οικονομικό συμφέρον, τη σταθερότητα, αλλά και τα συμφέροντα των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009). Το ζητούμενο είναι λοιπόν, να βρεθεί η ιδανική αναλογία ρύθμισης και ελευθερίας.

Σύμφωνα με τον Καραμούζη (2011) οι υπερβολικές γενικευμένες απαιτήσεις που προάγουν οι ρυθμίσεις, για παράδειγμα γύρω από τα ελάχιστα κεφάλαια, αυξάνουν το κόστος χρηματοδότησεως της οικονομίας, περιορίζουν τις τραπεζικές επενδύσεις, υπονομεύουν τον ανταγωνισμό, ενώ οι μικρές τράπεζες δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν. Ο ίδιος καταλήγει ότι δεν πρέπει να ταλαντευόμαστε ανάμεσα στα δύο άκρα, αυτό της απόλυτης χαλαρότητας, στο άλλο της απόλυτης αυστηρότητας.

Το σύγχρονο εποπτικό – ρυθμιστικό πλαίσιο είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε, από τη μια πλευρά να αφήνει ελεύθερα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην επιδίωξη κέρδους και από την άλλη να εξασφαλίζει την αντιμετώπιση κινδύνων, χρησιμοποιώντας ως ασπίδα το κεφάλαιο. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θέτουν το ύψος του κινδύνου που είναι διατεθειμένα να αναλάβουν και καθορίζουν τον τρόπο που διαχειρίζονται τους κινδύνους. Οι εποπτικές αρχές επιβάλλουν απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας έχοντας ως σκοπό την προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι κανόνες επιβολής κεφαλαιακών απαιτήσεων για την τραπεζική εποπτεία έχουν διαμορφωθεί από την Επιτροπή ης Βασιλείας, (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012).

2. Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Τις 3 τελευταίες δεκαετίες το ζήτημα της ρύθμισης έχει γίνει αρκετά πιο περίπλοκο. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στο πλήρες φάσμα των τραπεζικών κινδύνων και με την επιβολή κάποιου βαθμού συνέπειας, οι τράπεζες να μπορούν να ανταγωνίζονται διεθνώς επί ίσοις όροις, (Howels and Bain, 2009). Σε αυτό το πλαίσιο το 1974 ιδρύθηκε η Επιτροπή της Βασιλείας (Basel Committee), με πρωτοβουλία των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών της ομάδας των χωρών των 10 (Group of Ten). Η ομάδα των 10 (που σήμερα απαρτίζεται από περισσότερα μέλη) αποτελούνταν από 11 βιομηχανικές χώρες : Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ολλανδία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και Η.Π.Α. Οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών τους συναντώνται κάθε μήνα στην Τράπεζα των Διεθνών Διακανονισμών, που εδρεύει στη Βασιλεία της Ελβετίας. Ο στόχος της Επιτροπής της Βασιλείας είναι μέσα από συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων σε θέματα οικονομικής, νομισματικής και χρηματοοικονομικής πολιτικής, να διαμορφωθεί μια αποτελεσματική παγκόσμια τραπεζική εποπτεία, που θα βασίζεται στην ομοιόμορφη ερμηνεία τραπεζικών εννοιών.

Οι προτάσεις, οι εποπτικοί κανόνες και οδηγίες της Επιτροπής της Βασιλείας δεν έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα, αλλά συμβουλευτικό με την προσδοκία ότι οι εθνικές αρχές θα τις εντάξουν στην πολιτική τους με υποχρεωτικό ή θεσμικό τρόπο. Κύριος στόχος της Επιτροπής είναι να γεφυρώσει το χάσμα στην εποπτεία τραπεζικών ιδρυμάτων σε διαφορετικές χώρες, με την προϋπόθεση ότι όλα τα τραπεζικά ιδρύματα στον κόσμο πρέπει να έχουν επαρκή συστήματα εποπτείας, (Αγγελόπουλος, 2010).

Η Επιτροπή της Βασιλείας στρέφει την προσοχή της από το παθητικό στο ενεργητικό των τραπεζών και από τα ρευστά διαθέσιμα στα τραπεζικά κεφάλαια, εστιάζοντας όχι μόνο στα συνολικά μεγέθη, αλλά και στη σύνθεσή τους. Οι τράπεζες οφείλουν να ικανοποιούν το δείκτη του συνολικού προσαρμοσμένου στον κίνδυνο ενεργητικού προς τα τραπεζικά κεφάλαια. Αυτή η ικανότητα συνεπάγεται, ότι οι κίνδυνοι διεξαγωγής μιας τραπεζικής εργασίας θα πρέπει να βαρύνουν τους μετόχους και όχι τους πελάτες της τράπεζας και ότι τα κεφάλαια της τράπεζας πρέπει να επαρκούν, ώστε να απορροφούν τυχόν απώλειες οι οποίες δεν μπορούν να καλυφθούν από τα τρέχοντα κέρδη, (Howels and Bain, 2009).

2.1 Το Σύμφωνο της Βασιλείας I

Η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών είναι το μείζον θέμα που απασχολεί ανέκαθεν την Επιτροπή της Βασιλείας. Από τη δεκαετία του 1980, πολλές τράπεζες διεθνώς αντιμετώπιζαν προβλήματα κεφαλαιακής επάρκειας, ενώ ταυτόχρονα αυξάνονταν οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι και ιδιαίτερα ο πιστωτικός κίνδυνος. Για να αποφευχθεί περαιτέρω επιδείνωση αυτής της κατάστασης, προέκυψε η σκέψη ότι υπάρχει ανάγκη για κοινή προσέγγιση της μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου, με τη χρήση συντελεστών στάθμισης, ανάλογα με τον αναλαμβανόμενο από κάθε πράξη κίνδυνο για τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία των τραπεζών.

Τα μέλη της Επιτροπής συμφώνησαν ότι ήταν αναγκαίο να υιοθετηθεί ένα Διεθνές Σύμφωνο, με σκοπό τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος σε διεθνές επίπεδο και την αποτροπή αθέμιτου ανταγωνισμού, λόγω των διαφορετικών αναγκών στη μέτρηση κεφαλαιακής επάρκειας κάθε χώρας. Το Δεκέμβριο του 1987 δημοσιεύτηκε ένα συμβουλευτικό έγγραφο με προτάσεις περί τούτων. Το πρώτο Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Basel I) ενσωμάτωσε το οριστικό σύστημα μέτρησης κινδύνων μετά από παρατηρήσεις, εγκρίθηκε από τις αρχές των χωρών της Ομάδας των Δέκα και δόθηκε τον Ιούλιο του 1988 στις τράπεζες για εφαρμογή, με τελική ημερομηνία εφαρμογής την 31-12-1992.

Το πρώτο Σύμφωνο, με στόχο την προστασία των ιδρυμάτων από τον πιστωτικό κίνδυνο, βασιζόταν στην υποχρέωση των τραπεζών να τηρούν μια ελάχιστη κεφαλαιακή απαίτηση της τάξης του 8%. Ο συντελεστής αυτός που ονομάστηκε Δείκτης Φερεγγυότητας σχετίζεται με τον πιστωτικό κίνδυνο και υπολογίζεται από τον εξής λόγο:

$$\text{Δείκτης Φερεγγυότητας} = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος}} \geq 8\%$$

ή

$$\text{Δείκτης Φερεγγυότητας} = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Σταθμισμένα Εντός \& Εκτός Ισολογισμού Στοιχεία Ενεργητικού}} \geq 8\%$$

Τα εποπτικά ίδια κεφάλαια είναι τα ίδια κεφάλαια για λόγους κεφαλαιακής επάρκειας και διαχωρίζονται από τα λογιστικά κεφάλαια. Οι σταθμίσεις των στοιχείων του

ενεργητικού είναι όμοιες για όλες τις τράπεζες (τέσσερις συντελεστές στάθμισης 0%, 20%, 50%, 100% που αντιστοιχούν σε τέσσερις κατηγορίες ενεργητικού) και αναφέρονται στον πιστωτικό κίνδυνο. Για τα εκτός ισολογισμού στοιχεία υπήρχε άλλη πρόβλεψη.

Στη συνέχεια ακολούθησαν τροποποιήσεις, όπως ακριβέστερες αναφορές για τις προβλέψεις επισφαλών δανείων, και εστιάστηκε η προσοχή και στους άλλους χρηματοοικονομικούς κινδύνους πέραν του πιστωτικού. Έτσι τον Ιανουάριο του 1997 η Επιτροπή ενσωμάτωσε τους κινδύνους αγοράς, που προέρχονται από τις ανοικτές θέσεις των τραπεζών σε:

- Συνάλλαγμα
- Διαπραγματευόμενους τίτλους χρέους
- Μετοχές
- Εμπορεύματα
- Δικαιώματα Προαίρεσης

Μέχρι την 31-12-1997, τελική ημερομηνία εφαρμογής των διατάξεων, οι τράπεζες όφειλαν να διαχωρίσουν το χαρτοφυλάκιό τους σε επενδυτικό, το οποίο κατείχαν για εισόδημα ή επένδυση και σε εμπορικό, το οποίο κατείχαν για μεταπώληση ή διαπραγμάτευση στις δευτερογενείς αγορές.

Η ενσωμάτωση των κινδύνων αγοράς τροποποίησε το δείκτη φερεγγυότητας ως εξής:

$$\text{Δείκτης Φερεγγυότητας} = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος} + \text{Κίνδυνοι Αγοράς}} \geq 8\%$$

$$\text{Δείκτης Φερεγγυότητας} = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Σταθμισμένο Ενεργητικό} + (12,5 * \text{Κίνδυνοι Αγοράς})} \geq 8\%$$

Οι τράπεζες μπορούσαν να επιλέξουν ανάμεσα στις τυποποιημένες μεθόδους που όριζε η τροποποίηση για τη μέτρηση της επίδρασης των κινδύνων αγοράς στην κεφαλαιακή επάρκεια, ή στη χρήση ενός εσωτερικού συστήματος Αξίας σε Κίνδυνο (Value at Risk ή VAR), για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων από πιθανές ζημιές λόγω των αναλαμβανόμενων κινδύνων της αγοράς, (Αγγελόπουλος, 2010).

Ωστόσο, το πρώτο Σύμφωνο είχε τις εξής αδυναμίες: (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009)

- Η ταξινόμηση των στοιχείων ενεργητικού σε κατηγορίες κινδύνου ήταν σχεδόν αυθαίρετη, ενώ οι συντελεστές δεν αντιπροσώπευαν το πραγματικό επίπεδο έκθεσης στον πιστωτικό κίνδυνο.
- Δε λάμβανε υπόψη ούτε το μέγεθος ούτε τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου που θα μείωνε το συνολικό κίνδυνο, αφού ο συνολικός κίνδυνος του χαρτοφυλακίου ήταν το άθροισμα των κινδύνων επιμέρους στοιχείων του.
- Κατέτασσε τους κρατικούς τίτλους χρέους στην κατώτατη βαθμίδα κινδύνου.
- Θεωρούσε το μετοχικό κεφάλαιο ανώτερο των άλλων τύπων εποπτικού κεφαλαίου.
- Ο υπολογισμός της έκθεσης στον κίνδυνο και των ανάλογων κεφαλαιακών απαιτήσεων απείχε από τα πραγματικά μεγέθη.

Τα περισσότερα πιστωτικά ιδρύματα απέφευγαν τις κεφαλαιακές υποχρεώσεις, ακολουθώντας άλλες μεθόδους και μετέτρεπαν τα ενυπόθηκα δάνεια σε τίτλους, για να αποκτήσουν ρευστότητα. Εν γένει, δεν επιτεύχθηκε ο στόχος για σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος κι ακόμα δεν εξομάλυνε τον αθέμιτο ανταγωνισμό λόγω των διαφορών στα λογιστικά, φορολογικά και νομικά συστήματα των κρατών.

2.2 Το Σύμφωνο της Βασιλείας II

Τον Ιούνιο του 1999 η Επιτροπή της Βασιλείας εξέδωσε πρόταση για ανανεωμένο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας προς αντικατάσταση του προηγούμενου, που ονομάστηκε Σύμφωνο της Βασιλείας II (Basel II). Σκοπός ήταν να υπολογίζονται οι ανάγκες της κεφαλαιακής επάρκειας, με τρόπο που να ανταποκρίνονται καλύτερα στους κινδύνους και στις χρηματοοικονομικές εξελίξεις που μεσολάβησαν. Το νέο αναλυτικό πλαίσιο δημοσιεύτηκε το 2001. Η έναρξη εφαρμογής του νέου Συμφώνου ορίστηκε το αργότερο στο τέλος του 2006, τουλάχιστον για τις χώρες της Ομάδας των Δέκα, ενώ στις άλλες χώρες δόθηκε πίστωση χρόνου. Οι κανόνες του νέου πλαισίου διαμορφώθηκαν έτσι, ώστε να προσαρμόζονται στο σύστημα όποιας χώρας επιθυμούσε να τους ασπαστεί.

Το νέο πλαίσιο ενσωματώθηκε στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 2006/48/EK, περί της ανάληψης και άσκησης δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και 2006/49/EK, περί της επάρκειας των ιδίων

κεφαλαίων των επιχειρήσεων και πιστωτικών ιδρυμάτων. Το Σύμφωνο της Βασιλείας II αποτελείται από 3 πυλώνες που θα εξετάσουμε αμέσως.

2.2.1 Πρώτος Πυλώνας: Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις

Η ελάχιστη τιμή του δείκτη φερεγγυότητας για την ελάχιστη απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια έναντι κινδύνων παραμένει στο επίπεδο του 8%. Τα εποπτικά ίδια κεφάλαια, που αποτελούν τον παρονομαστή του κλάσματος, διαφοροποιούνται ελαφρώς. Διατηρούν το διαχωρισμό σε κύρια κεφάλαια (core capital – Tier 1) και δευτερογενή (core capital – Tier 2). Ενσωματώνουν, όμως, σύγχρονες μορφές στοιχείων ακολουθώντας τις εξελίξεις σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης. Κυρίως μεταβάλλεται ο παρονομαστής του κλάσματος. Αλλάζει ο τρόπος μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου με αλλαγές στα σταθμιζόμενα στοιχεία του ενεργητικού, στις σταθμίσεις τους και στις μεθόδους στάθμισης. Επίσης στον παρονομαστή προστίθεται και ο λειτουργικός κίνδυνος. Βάση των παραπάνω ο δείκτης Φερεγγυότητας ή Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας έχει ως εξής: (Αγγελόπουλος, 2010)

$$\text{Δείκτης Φερεγγυότητας} = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος} + (12,5 * \text{Κίνδυνοι Αγοράς}) + \text{Λειτουργικός Κίνδυνος}} \geq 8\%$$

Εναλλακτικά : (Σαποτζόγλου και Πεντότης, 2009)

$$\text{Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας} = \frac{\text{Tier 1} + \text{Tier 2}}{\text{Σταθμισμένο Ενεργητικό}} \geq 8\%$$

- Το κύριο ή πρωτογενές εποπτικό κεφάλαιο (Tier 1) περιέχει το μετοχικό κεφάλαιο και τα δημοσιευμένα αποθεματικά όπως εμφανίζονται στις δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις των τραπεζών. Αποτελούν δε τα μόνα κοινά στοιχεία σε όλα τα τραπεζικά συστήματα του κόσμου.
- Το συμπληρωματικό κεφάλαιο ή δευτερογενές (Tier 2) περιέχει κυρίως τις προβλέψεις για επισφαλή δάνεια, τα αφανή αποθεματικά, τα αποθεματικά από αναπροσαρμογή, τις προνομιούχες μετοχές και τα μετατρέψιμα ομόλογα που δεν περιλαμβάνονται στο κύριο εποπτικό κεφάλαιο. Το συμπληρωματικό κεφάλαιο δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει το κύριο κεφάλαιο. Άρα στο σύνολο των εποπτικών κεφαλαίων μπορεί να συμμετέχει το πολύ μέχρι

50%. Σύμφωνα με αυτά προκύπτει μια ακόμα μορφή του Δείκτη Φερεγγυότητας:

$$\text{Δείκτης Φερεγγυότητας Πρωτογενούς Κεφαλαίου} = \frac{\text{Tier 1}}{\text{Σταθμισμένο Ενεργητικό}} \geq 4\%$$

- Οι τράπεζες, με έγκριση της αρμόδιας εποπτικής αρχής, μπορούν να χρησιμοποιούν το τριτογενές κεφάλαιο, δηλαδή στοιχεία του βραχυπρόθεσμου δευτερεύοντος χρέους για την κάλυψη του κινδύνου αγοράς (Tier 3). Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει αν χρειαστεί, να μπορούν να αποτελέσουν τμήμα του μόνιμου κεφαλαίου και να απορροφήσουν τυχόν απώλειες.

2.2.1.1 Πιστωτικός κίνδυνος

Οι τράπεζες μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα στις δύο παρακάτω μεθόδους υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι του αναλαμβανόμενου πιστωτικού κινδύνου:

- Τυποποιημένη μέθοδος

Η τυποποιημένη μέθοδος στο πρώτο Σύμφωνο ταξινομούσε αυθαίρετα σε κατηγορίες κινδύνου τα ανοίγματα των τραπεζών. Με το νέο Σύμφωνο εφαρμόζεται πιστωτική διαβάθμιση στα ανοίγματα και σταθμίζονται με τον ανάλογο συντελεστή κινδύνου (υψηλό ή χαμηλό). Οι τράπεζες μπορούν να ελέγχουν την κεφαλαιακή τους επιβάρυνση ανάλογα με τις προτιμήσεις σε ανοίγματα υψηλής πιστωτικής διαβάθμισης, που σταθμίζονται με υψηλό συντελεστή κινδύνου, ή χαμηλής πιστωτικής διαβάθμισης, που σταθμίζονται με χαμηλό συντελεστή κινδύνου.

- Μέθοδος εσωτερικών διαβαθμίσεων

Τη μέθοδο αυτή μπορούν να χρησιμοποιούν οι τράπεζες που έχουν λάβει έγκριση από τις εποπτικές αρχές. Για τον υπολογισμό των σταθμίσεων των κινδύνων χρησιμοποιούνται μέτρα που αντλούν πληροφορίες από το ιστορικό των πελατών της τράπεζας.

α) της πιθανότητας αθέτησης (Probability of Default – PD)

β) των απωλειών σε περίπτωση αθέτησης (Loss Given Default - LGD)

γ) της αξίας του ανοίγματος σε περίπτωση αθέτησης (Exposure At Default - EAD)

δ) της ληκτότητας (Effective Maturity – EM)

Το γινόμενο των τριών πρώτων μέτρων αποδίδει την εκτίμηση για αναμενόμενη ζημία για κάθε δανειοδότηση (Expected Loss - EL): (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012)

$$EL = PD * LGD * EAD$$

Η μέθοδος εσωτερικών διαβαθμίσεων βασίζεται στην εκτίμηση αναμενόμενων και μη αναμενόμενων απωλειών. Διαφορετικές εξισώσεις στάθμισης έναντι κινδύνου προκύπτουν ανάλογα με τον επιμερισμό των ανοιγμάτων της τράπεζας σε διάφορες κατηγορίες ενεργητικού. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι παρακάτω: (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009)

- ανοίγματα έναντι εταιρειών
- ανοίγματα έναντι κεντρικών τραπεζών και κυβερνήσεων
- ανοίγματα έναντι τραπεζών
- ανοίγματα έναντι λιανικής τραπεζικής
- ανοίγματα σε μετοχές

2.2.1.2 Λειτουργικός κίνδυνος

Ο λειτουργικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος απωλειών που προκύπτει από ανεπάρκεια των εσωτερικών διαδικασιών ελέγχου, από λάθη του ανθρώπινου παράγοντα (εκούσια ή ακούσια), από ανεπαρκή συστήματα διοίκησης και εξωτερικά γεγονότα. Αυτός ο κίνδυνος θεωρείται πολύ σημαντικός για την Επιτροπή, γι' αυτό προτάθηκε η προσθήκη του στον υπολογισμό του δείκτη φερεγγυότητας, αυξάνοντας έτσι την ευαισθησία των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι κινδύνων.

Ωστόσο, είναι αρκετά δύσκολο να μετρηθεί ποσοτικά, γιατί ουσιαστικά είναι περισσότερο ποιοτικός κίνδυνος. Η Επιτροπή προτείνει τρεις μεθόδους για τον υπολογισμό κεφαλαιακής απαίτησης από το λειτουργικό κίνδυνο: (Αγγελόπουλος, 2010).

- 1) τη μέθοδο βασικού δείκτη (Basic Indicator Approach – BIA)
- 2) την τυποποιημένη μέθοδο (Standardized Approach – STA)
- 3) την εναλλακτική τυποποιημένη μέθοδο (Advanced Measurement Approach - AMA)

2.2.1.3 Κίνδυνος αγοράς

Ο κίνδυνος αγοράς είναι ο κίνδυνος απωλειών λόγω των μεταβολών στις συνθήκες της αγοράς. Αυτές διαμορφώνονται από τις μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων, των τιμών των μετοχών κ.α. Το δεύτερο Σύμφωνο αναγνωρίζει δύο μεθόδους υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων για αυτό τον κίνδυνο: (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009)

- 1) την τυποποιημένη μέθοδο (Standardized Method)
- 2) τη μέθοδο Εσωτερικών Συστημάτων (Internal Models Approach)

2.2.2 Δεύτερος Πυλώνας: Εποπτεία

Οι εποπτικές αρχές προσαρμόζονται στις μετρήσεις όλων των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι τράπεζες και λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να προσεγγίζεται η ανάλογη κεφαλαιακή επάρκεια που απαιτείται. Είναι απαραίτητες περισσότερες από μία αξιολογήσεις για την αναγνώριση των κινδύνων. Η συνεχής επανεξέταση και αναθεώρηση της εποπτικής διαδικασίας δείχνει την αναγκαιότητα για αυστηρή αξιολόγηση της ικανότητας των τραπεζών και των εποπτικών αρχών να υπολογίζουν τους κινδύνους, (Αγγελόπουλος, 2010).

Αξίζει να τονίσουμε ότι η κεφαλαιακή επάρκεια δεν πρέπει να αποτελεί το μοναδικό μέσο αντιμετώπισης των κινδύνων που αναλαμβάνει ένα πιστωτικό ίδρυμα. Προς τον ίδιο σκοπό υπάρχουν κι άλλα μέσα, όπως η ενίσχυση των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου, η εφαρμογή εσωτερικών ορίων, η ενίσχυση των προβλέψεων και των εσωτερικών ελέγχων κ.α. Το κεφάλαιο δεν είναι το απόλυτο υποκατάστατο των διαρθρωτικών αδυναμιών στις διαδικασίες διαχείρισης και ελέγχου των κινδύνων.

Ένα νέο στοιχείο στο δεύτερο Σύμφωνο που είναι σπουδαίο να αναφερθεί, είναι η απαίτηση της περιοδικής διενέργειας προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress test). Ακραία σενάρια για πιθανά γεγονότα ή μεταβολές της αγοράς λαμβάνονται υπόψη και υπολογίζεται η επίδρασή τους στη λειτουργία της τράπεζας και κατά πόσο θα την επηρέαζαν δυσμενώς.

Οι διαδικασίες εποπτικού ελέγχου πρέπει να διέπονται από τις τέσσερις παρακάτω βασικές αρχές: (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009)

1^η Αρχή: Τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να διαθέτουν διαδικασίες αξιολόγησης και στρατηγικές εξασφάλισης της κεφαλαιακής τους επάρκειας, οι οποίες να συμβαδίζουν με το προφίλ κινδύνου που τα χαρακτηρίζει. Σύμφωνα με την πρώτη αρχή, το Δ.Σ. πρέπει να προσδιορίζει το βαθμό ανοχής του ιδρύματος στον κίνδυνο και τα συστήματα αναφοράς της έκθεσης στον κίνδυνο να είναι επαρκή. Ακόμα οι διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για τον αποτελεσματικό έλεγχο της κεφαλαιακής επάρκειας. Τέτοιες διαδικασίες είναι οι ανεξάρτητες επιθεωρήσεις και ο έλεγχος από εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές.

2^η Αρχή: Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να επιβλέπουν και να αξιολογούν τις εσωτερικές εκτιμήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων για τον προσδιορισμό της κεφαλαιακής τους επάρκειας και κατά πόσο συμμορφώνονται με τους εποπτικούς κανόνες και τα εποπτικά όρια. Αν δεν είναι ικανοποιημένες από τα παραπάνω, μπορούν να αναλαμβάνουν την κατάλληλη εποπτική δράση. Η αρχή αυτή σε καμία περίπτωση δεν εννοεί ότι ο εποπτικός φορέας υποκαθιστά τη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος. Η έμφαση δίνεται στη σημασία των ελέγχων. Περιοδικοί έλεγχοι μπορεί να είναι:

- Επιτόπιοι έλεγχοι και επιθεωρήσεις
- Διαβουλεύσεις με τη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος
- Έλεγχος από εξωτερικούς ανεξάρτητους ελεγκτές
- Σύνταξη περιοδικών αναφορών

3^η Αρχή: Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να αναμένουν και να απαιτούν από τα πιστωτικά ιδρύματα να λειτουργούν με υψηλότερα κεφάλαια, από αυτά που ορίζονται ως ελάχιστα απαιτούμενα.

4^η Αρχή: Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να αναλαμβάνουν έγκαιρα δράση, πριν πέσουν τα εποπτικά κεφάλαια σε επίπεδο που δεν αντιστοιχεί στο προφίλ κινδύνου κάθε πιστωτικού ιδρύματος. Απαιτούνται άμεσα διορθωτικές ενέργειες, ώστε να αποκαθίσταται πλήρως η κεφαλαιακή επάρκεια.

Τέλος οι εποπτικές αρχές πρέπει να δημοσιοποιούν τα κριτήρια αξιολόγησης των οργανισμών που εποπτεύουν, ώστε να διασφαλίζεται η διαφάνεια και η υπευθυνότητά τους και να συνεργάζονται διασυννοριακά μεταξύ τους, ώστε να αποτρέπεται το ρυθμιστικό αρμπιτράζ (αποφυγή κεφαλαιακών υποχρεώσεων από την πλευρά των τραπεζών).

2.2.3 Τρίτος Πυλώνας: Πειθαρχία στην αγορά

Ο τρίτος πυλώνας συμπληρώνει τα θέματα κεφαλαιακής επάρκειας του πρώτου πυλώνα και τα θέματα της εποπτείας του δεύτερου πυλώνα. Βασική προϋπόθεση για την πειθαρχία στην αγορά είναι η εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων διαχείρισης κινδύνων.

Η Επιτροπή επιδιώκει να ενθαρρύνει την πειθαρχία μέσω της αγοράς, υποχρεώνοντας τις τράπεζες να παρέχουν πληροφόρηση στους συμμετέχοντες για τους κινδύνους που έχουν αναλάβει και για το μέγεθος της κεφαλαιοποίησής τους και της κεφαλαιακής

επάρκειας. Στην ουσία οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να δημοσιοποιούν τα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που αφορούν τους αναλαμβανόμενους κινδύνους, τη μέθοδο παρακολούθησής τους και τις αρχές διακυβέρνησης που εφαρμόζουν ώστε οι επενδυτές να είναι σε θέση να αξιολογούν τις τοποθετήσεις τους, (Αγγελόπουλος, 2010).

Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτή η υποχρέωση παροχής πληροφόρησης είναι βαρύνουσα σημασίας, ειδικά στις περιπτώσεις τραπεζών που χρησιμοποιούν εσωτερικές διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου και εκτίμησης κεφαλαιακής επάρκειας. Θεωρεί ακόμα, ότι η πειθαρχία στην αγορά αποτελεί μέσο ενίσχυσης της διαφάνειας και της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος.

Οι τράπεζες αποφασίζουν ποια στοιχεία θα δημοσιοποιήσουν με βάση το κριτήριο της σπουδαιότητας. Αν οι πληροφορίες μπορούν να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων των συμμετεχόντων στην αγορά, θεωρούνται ουσιώδεις. Υπάρχουν βέβαια και εμπιστευτικά στοιχεία, όπως προϊόντα ή συστήματα της τράπεζας. Εξαιρούνται από την υποχρέωση δημοσιοποίησης πληροφορίες, που θα μπορούσαν να ζημιώσουν το πιστωτικό ίδρυμα ή τους πελάτες του, (Σαπουτζόγλου και Πεντότης, 2009).

2.3 Η αναγκαιότητα αναθεώρησης του πλαισίου της Βασιλείας II

Με το δεύτερο Σύμφωνο βελτιώθηκαν και επεκτάθηκαν οι κανόνες και οι ρυθμίσεις, που αναφέρονται στον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας, αλλά και επιπλέον στην εποπτεία των τραπεζών και στην πειθαρχία αυτών στην αγορά, (Αγγελόπουλος, 2010). Η εποπτική εξέταση του δεύτερου πυλώνα δείχνει τη στροφή του ενδιαφέροντος από επίπεδο μακροπροληπτικής σε επίπεδο μικροπροληπτικής εποπτείας. Η κύρια διαφοροποίηση από το πρώτο Σύμφωνο αφορά τον τρόπο μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αντισυμβαλλομένου, καθώς και την επέκταση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου., (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012).

Τα διδάγματα από την κρίση παραταύτα, ανέδειξαν ορισμένες αδυναμίες του πλαισίου. Η Βασιλεία II υποτίμησε κάποιους σημαντικούς κινδύνους και υπερεκτίμησε την ικανότητα των τραπεζών να τους διαχειριστούν. Επίσης αποδείχθηκε ότι ορισμένα κεφάλαια, ιδίως τα συμπληρωματικά, τελικά δεν μπορούσαν να απορροφήσουν ζημιές ικανοποιητικά και έτσι οι εποπτικές αρχές έκριναν αναγκαίο να αναθεωρήσουν τους ορισμούς των κεφαλαίων, (Καλφάογλου, 2012).

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε ως γνωστόν το 2007 από τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια των Η.Π.Α., που δόθηκαν σε δανειολήπτες μειωμένης πιστοληπτικής ικανότητας. Η εμπιστοσύνη των επενδυτών απέναντι σε προϊόντα και παράγωγα μεταφοράς κινδύνου κλονίστηκε σοβαρά, λόγω της αύξησης των επισφαλών στεγαστικών δανείων. Το επενδυτικό και καταθετικό κοινό δεν εμπιστευόταν πλέον τις ανακοινώσεις των τραπεζών για την κερδοφορία τους. Στη χειρότερη θέση βρίσκονταν μεγάλες επενδυτικές τράπεζες που είχαν στην κατοχή τους τοξικά τιτλοποιημένα προϊόντα υψηλού κινδύνου. Το 2008 το γεγονός της κατάρρευσης της Lehman Brothers και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων οδήγησε στην απώλεια όσης εμπιστοσύνης είχε απομείνει. Η συνέχεια έδειξε το συστημικό χαρακτήρα της κρίσης, καθώς σαν ντόμινο η μία τράπεζα κατέρρεε μετά την άλλη, αλλάζοντας ριζικά το παγκόσμιο τραπεζικό τοπίο και κυρίως του δυτικού κόσμου, (Ξαφά, 2011). Η αναγκαιότητα περί αποκατάστασης της πίστης ήταν προφανής και επιτακτική και απαιτούσε διεθνή συντονισμό. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας επιζητούσε εξυγίανση και ένα μέλλον πιο σταθερό, λιγότερο μοχλευμένο, πιο ευαίσθητο στους κινδύνους και λιγότερο επιρρεπές στις κρίσεις. Σε αυτή την κατεύθυνση, η ομάδα των G-20 προχώρησε στη μεταρρύθμιση του ισχύοντος μέχρι τότε κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας II, (Χαρδούβελης, 2011β).

2.3.1 Τα κυριότερα προβλήματα του κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας II

Καταρχήν, η στάθμιση κινδύνου στους κανονισμούς του κεφαλαίου της Βασιλείας II βασίζεται σε ένα μαθηματικό μοντέλο, το οποίο υπόκειται στον περιορισμό ότι αυτή είναι αμετάβλητη σε σχέση με το χαρτοφυλάκιο, δηλαδή το κεφάλαιο που απαιτείται για να υποστηρίξει τα δάνεια θα πρέπει να εξαρτάται μόνο από τον κίνδυνο του δανείου και όχι του χαρτοφυλακίου στο οποίο ανήκει, (Gordy, 2003). Αυτό καθιστά εύκολη την εφαρμογή του στις διάφορες χώρες, αλλά έχει το μειονέκτημα ότι δεν αντανακλά τη σημασία της διαφοροποίησης ως επιρροή στον κίνδυνο του χαρτοφυλακίου, (BCBS, 2005). Έτσι οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις που σχετίζονται με οποιονδήποτε τύπο δανείου, απλά αυξάνονται γραμμικά ανεξάρτητα από το μέγεθος της έκθεσης, δηλαδή η διαφοροποίηση είναι μια απλή υπόθεση. Αυτό σημαίνει ότι δεν «τιμωρείται» η συγκέντρωση του χαρτοφυλακίου, όπως θα μπορούσε να συμβεί για παράδειγμα στο πλαίσιο ενός τετραγωνικού μοντέλου, που εφαρμόζεται στις τυπικές αποκλίσεις από ένα διαφοροποιημένο σημείο αναφοράς, (Blundell-Wignall and Atkinson, 2010).

Η συνεισφορά μιας έκθεσης στο μοντέλο VAR είναι αμετάβλητη σε σχέση με το χαρτοφυλάκιο μόνο αν: πρώτον, η εξάρτηση ανάμεσα στα ανοίγματα προέρχεται από έναν και μοναδικό παράγοντα συστημικού κινδύνου, ο οποίος είναι παγκόσμιος, αφού υποτίθεται ότι εφαρμόζεται σε όλες τις τράπεζες που λειτουργούν παγκοσμίως, και δεύτερον: η έκθεση είναι πολύ μικρή, (Gordy, 2003). Αντίθετα εμείς γνωρίζουμε ότι η πρόσφατη κρίση προήλθε από την αγορά κατοικιών στις Η.Π.Α., δηλαδή από έναν κίνδυνο μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής, ενώ τα ανοίγματα ήταν αρκετά μεγάλα, (Blundell-Wignall and Atkinson, 2010).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, (BIS, 2009) «Ένα χρηματοοικονομικό σύστημα θεωρείται υπερκυκλικό όταν η δυναμική του και η δυναμική της πραγματικής οικονομίας ενισχύουν η μία την άλλη, αυξάνοντας το εύρος των εξάρσεων και των υφέσεων των δύο πλευρών και υπονομεύοντας τη σταθερότητα τόσο του χρηματοοικονομικού τομέα, όσο και της πραγματικής οικονομίας».

Το πλαίσιο της Βασιλείας II αποδείχθηκε υπερκυκλικό, αφού στην πράξη φάνηκε ότι οι επενδυτές έτειναν να υποτιμούν τους κινδύνους σε περιόδους ευημερίας και να τους υπερεκτιμούν σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας. Η μόχλευση εξαρτάται από τις τιμές της αγοράς. Είναι υψηλή σε καλές περιόδους και το αντίθετο σε κακές περιόδους. Αν οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων δε λαμβάνουν υπόψη ορθά τις μελλοντικές ταμειακές ροές, τότε προκύπτει υπερκυκλικότητα. Οι μετρήσεις κινδύνου των τραπεζών έτειναν να αναφέρονται σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές αντί σε ολιστικές μετρήσεις του συνόλου του κύκλου. Οι πολιτικές πίστωσης αντισυμβαλλομένου ήταν αυστηρές σε δύσκολες περιόδους και χαλαρές σε καλές περιόδους.

Η Βασιλεία II δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα κατά της υπερκυκλικότητας. Οι τράπεζες μπορούσαν να ελέγχουν τα σταθμισμένα έναντι κινδύνου στοιχεία του ενεργητικού τους μέσω ρυθμιστικού αρμπιτράζ και μεταβάλλοντας το τραπεζικό κεφάλαιο πιο άμεσα, μέσω των πολιτικών μερίσματος και της αγοράς ιδίων μετοχών (υψηλά μερίσματα και επαναγορές στις καλές εποχές και το αντίστροφο), (Blundell-Wignall and Atkinson, 2010).

Τέλος, η αναποτελεσματικότητα της πειθαρχίας στην αγορά αντανakλάται στην αποδοχή της εσφαλμένης αντίληψης «πολύ μεγάλα για να αφεθούν να χρεοκοπήσουν»

(too big to fail). Το μεγάλο μέγεθος μιας τράπεζας δε σημαίνει ότι αποκλείεται αυτή να χρεοκοπήσει. Οι μεγάλες τράπεζες τείνουν να αναλαμβάνουν μεγάλους κινδύνους επαναπαυόμενες στο γεγονός ότι το κράτος θα παρέμβει για να τις σώσει, φοβούμενο τις επιπτώσεις που θα έχει μια τέτοια κατάρρευση σε ολόκληρο το χρηματοοικονομικό σύστημα. Αυτή η στάση, αφενός δείχνει ότι πολλές μεγάλες τράπεζες πιστεύουν ότι είναι υπεράνω πειθαρχίας και αφετέρου εγείρει το ζήτημα περί «ηθικού κινδύνου» της κρατικής προστασίας. Για παράδειγμα η Lehman Brothers, μπροστά στην επικείμενη κατάρρευσή της, δεν έκανε τίποτα για να αντλήσει κεφάλαια και να βελτιώσει τη θέση της, αλλά περίμενε τις εξελίξεις. Η κρατική βοήθεια όμως δεν ήρθε και τελικά αφέθηκε να χρεοκοπήσει, (Calomiris, 2011).

2.3.2 Γιατί απέτυχε η Βασιλεία II

Το εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας II δεν πρόλαβε να ελεγχθεί ως προς την ικανότητά του να αποσοβήσει τις αρνητικές συνέπειες μιας κρίσης, επειδή η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση 2007-08 συνέπεσε χρονικά με την αρχή της προσπάθειας εφαρμογής των κεφαλαιακών απαιτήσεων, τις οποίες όριζε η Επιτροπή, (Καλφάογλου, 2012). Στην αρχή της κρίσης του 2007, η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών σε πολλά κράτη που επλήγησαν από τη χρηματοπιστωτική κρίση ήταν ικανοποιητική, επειδή τα εν λόγω κράτη είχαν ενσωματώσει τις διατάξεις της Βασιλείας II στο εθνικό τους δίκαιο. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν ήταν αρκετό, ώστε να αποτρέψει την εκδήλωση και την εξάπλωση της κρίσης, επειδή συνετέλεσαν επιπλέον παράγοντες: (Γκόρτσος, 2011)

- Η υπερβολική μόχλευση του τραπεζικού συστήματος θεωρείται ένα από τα βασικότερα αίτια της χρηματοπιστωτικής κρίσης, καθώς διάβρωσε τους συντελεστές κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, που αρχικά ήταν ισχυροί. Η μόχλευση ήταν επίσης απόρροια του κόστους του κανονιστικού πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας, αφού οι τράπεζες προκειμένου να το μειώσουν, κατέφευγαν σε ρυθμιστικό αρμπιτράζ και υπερβολική τιτλοποίηση απαιτήσεων.
- Πολλές τράπεζες δε διέθεταν επαρκή αποθέματα ρευστότητας. Η κρίση ανέδειξε την ταχύτητα με την οποία μπορεί να εξαντληθεί η ρευστότητα ενός τραπεζικού συστήματος.
- Το κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλείας II δεν προέβλεπε κανόνες για την πρόληψη του συστημικού κινδύνου, αντιθέτως οι τράπεζες είχαν την ευχέρεια να υπολογίζουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για κάλυψη έναντι του πιστωτικού κινδύνου, βάσει εσωτερικών συστημάτων διαβάθμισης του κινδύνου. Αυτό είχε

ως συνέπεια να επεκτείνονται πιστωτικά σε περιόδους ανάπτυξης ενώ να περιορίζουν τη χορήγηση δανείων σε περιόδους ύφεσης.

Η εποπτική νομοθεσία, όπως αντικατοπτρίζεται στο δεύτερο Σύμφωνο της Βασιλείας, δεν μπόρεσε να ελέγξει την έλλειψη διαφάνειας, που χαρακτήριζε τις συναλλαγές σε παράγωγα προϊόντα και τις εταιρίες ειδικού σκοπού. Στόχος της καινοτομίας της χρηματοοικονομικής μηχανικής είναι η δημιουργία προϊόντων που θα βοηθήσουν στην καλύτερη κατανομή των επενδυτικών κεφαλαίων, τη διαχείριση κινδύνου και τις βασικές λειτουργίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Εντούτοις, η κατάχρησή τους όπως αποδείχθηκε, οδηγεί σε αντίθετα αποτελέσματα. Το εποπτικό πλαίσιο δεν κατάφερε να περιορίσει την καταχρηστική συμπεριφορά και να ελέγξει την ορθολογική χρήση των καινοτόμων προϊόντων. Η πολυπλοκότητα των νέων προϊόντων και κυρίως η σχέση κινδύνου και απόδοσης που προσέφεραν, δεν έγινε κατανοητή από τους επενδυτές, οι οποίοι δε δίστασαν να τα εντάξουν στα χαρτοφυλάκιά τους αγνοώντας τις συνέπειες, (Σπαρτιώτης και Στουρνάρας, 2010).

3. ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ III

3.1 Τα χαρακτηριστικά της Βασιλείας III

Οι προσπάθειες μεταρρύθμισης του εποπτικού πλαισίου παγκοσμίως σήμερα συντονίζονται από την ομάδα των 20 πλουσιότερων κρατών (G-20), το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSB) και το Συμβούλιο της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, (Χαρδούβελης, 2011β). Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας η Επιτροπή της Βασιλείας, ως αντίδραση στην πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, το 2008 παρουσίασε το αναθεωρημένο πλαίσιο κανόνων και οδηγιών για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012).

Η Βασιλεία III ουσιαστικά δεν αποτελεί μια νέα συμφωνία, αλλά βελτιώνει και συμπληρώνει τη Βασιλεία II, διατηρώντας την αρχιτεκτονική δομή των τριών πυλώνων. Με στόχο την ενδυνάμωση των τραπεζών και τη διαφάνεια στον τραπεζικό κλάδο, η Επιτροπή λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που οδήγησαν στην κρίση, προτείνει αλλαγές σε μικροπροληπτικό και μακροπροληπτικό επίπεδο, (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012). Αυτό σημαίνει ότι οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις έχουν ως στόχο τη βελτίωση της ανθεκτικότητας σε περιόδους κρίσης κάθε τράπεζας ξεχωριστά αλλά και την πρόληψη του συστημικού κινδύνου και της υπερκυκλικότητας, (Γκόρτσος, 2011).

3.2 Τροποποιήσεις και προσθήκες σύμφωνα με τη Βασιλεία III

3.2.1 Απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας

Το τρίτο Σύμφωνο δίνει έμφαση στην κεφαλαιακή επάρκεια, τη διαφάνεια και τη συνέπεια της κεφαλαιακής διάρθρωσης των τραπεζών, αλλά και στην ποιότητα των ιδίων κεφαλαίων που εξασφαλίζουν την ευρωστία τους. Ως εκ τούτου, θέτει αυστηρότερα κριτήρια χαρακτηρισμού των κεφαλαίων ως ίδια, ενώ παράλληλα έμφαση δίνεται στο ύψος των απαιτήσεων των ιδίων κεφαλαίων ως προς το σταθμισμένο έναντι κινδύνων ενεργητικό, (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012).

Έτσι διακρίνουμε δύο κατηγορίες εποπτικών ιδίων κεφαλαίων: (BCBS, 2011)

- Τα βασικά ίδια κεφάλαια (Tier 1 capital)
- Τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια (Tier 2 capital)

Τα βασικά ίδια κεφάλαια στο νέο πλαίσιο αποτελούν το λιγότερο το 6% των σταθμισμένων έναντι κινδύνων στοιχείων του ενεργητικού, ενώ στη Βασιλεία II το ποσοστό ανερχόταν σε 4%.

Τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια χρησιμοποιούνται στην απορρόφηση ζημιών, στην περίπτωση που η τράπεζα παύει τη λειτουργία της ή βρίσκεται προ των πυλών μιας ενδεχόμενης εκκαθάρισης. Στα πλαίσια της Βασιλείας III το ύψος των συμπληρωματικών κεφαλαίων ανέρχεται σε 2%.

Το τριτογενές (Tier 3) κεφάλαιο, δηλαδή τα στοιχεία για την κάλυψη του κινδύνου αγοράς καταργούνται.

Κατά συνέπεια, τα συνολικά εποπτικά ίδια κεφάλαια (Tier 1 + Tier 2) εξακολουθούν όπως και στη Βασιλεία II να αποτελούν κατ' ελάχιστο το 8% των σταθμισμένων έναντι κινδύνων στοιχείων του ενεργητικού.

Στη Βασιλεία III τα βασικά ίδια κεφάλαια (Tier 1 capital) χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: (BCBS, 2011)

- Κύρια στοιχεία (Common Equity Tier 1 capital)
- Πρόσθετα στοιχεία (Additional Tier 1 capital)

Τα κύρια στοιχεία (Common Equity Tier 1 capital) έχουν το ίδιο νόημα όπως και στη Βασιλεία II, αλλά τα κριτήρια ένταξης στοιχείων σε αυτή την κατηγορία είναι πιο αυστηρά στο νέο πλαίσιο, καθώς επίσης αυξήθηκε και το απαιτούμενο ύψος τους από 2% σε 4,5%. Στοιχεία τα οποία εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία είναι: (BCBS, 2011)

- ✓ Αποτελέσματα εις νέον
- ✓ Κοινές μετοχές που έχουν εκδοθεί από την τράπεζα
- ✓ Κοινές μετοχές που έχουν εκδοθεί από θυγατρικές της τράπεζας υπό προϋποθέσεις
- ✓ Πλεονάσματα από την έκδοση κοινών μετοχών υπέρ το άρτιο
- ✓ Αφανή αποθεματικά

Τα πρόσθετα στοιχεία αποτελούνται από: (Γκόρτσος, 2011)

- ✓ Προνομιούχες μετοχές και ομολογιακούς τίτλους που πληρούν μια σειρά από προϋποθέσεις όπως :
 - έχουν εκδοθεί και έχει καταβληθεί πλήρως το ποσό της έκδοσης
 - είναι μειωμένης εξασφάλισης έναντι των καταθετών και των πιστωτών
 - είναι μη καθορισμένης διάρκειας

- δεν περιέχουν ρήτρα προσαύξησης της προκαθορισμένης απόδοσής τους και δεν έχουν ημερομηνία ωρίμανσης
 - μόνο μετά την παρέλευση πενταετίας μπορούν να ανακληθούν από τον εκδότη τους και κάτω από προϋποθέσεις (BCBS, 2011)
- ✓ Τίτλους με τα παραπάνω χαρακτηριστικά που κατέχουν τρίτοι, έχουν εκδοθεί από θυγατρικές εταιρίες των τραπεζών που υπάγονται στην εποπτεία τους και δε συμπεριλαμβάνονται στα κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων
- ✓ Τη διαφορά από την έκδοση προνομιούχων μετοχών υπέρ το άρτιο.

3.2.2 Το κεφαλαιακό απόθεμα συντήρησης (*Capital Conservation Buffer*)

Σε ομαλές περιόδους οι τράπεζες θα έχουν την υποχρέωση να εξασφαλίζουν ένα περιθώριο διατήρησης κεφαλαίων, με σκοπό να χρησιμοποιείται δυνητικά για την απορρόφηση ζημιών σε περιόδους ύφεσης, ώστε να εξασφαλίζονται πάντα τα ελάχιστα όρια κεφαλαιακής επάρκειας. Πρόκειται για το κεφαλαιακό απόθεμα συντήρησης, το οποίο αποτελείται από κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων και στην ουσία αποτελεί επέκταση των ελαχίστων ιδίων κεφαλαίων, (BCBS, 2010). Το δε ύψος του ανέρχεται σε 2,5% του συνόλου των σταθμισμένων έναντι κινδύνων στοιχείων του ενεργητικού της τράπεζας. Σε περίπτωση που μια τράπεζα κάνει χρήση του εν λόγω αποθέματος για να καλύψει ζημίες, οφείλει να το επανακτήσει μειώνοντας τη διανομή κερδών και τα μπόνους στο προσωπικό και τη διοίκηση.

Η εφαρμογή του τίθεται σε ισχύ από την 1^η Ιανουαρίου 2016 και αναμένεται να ολοκληρωθεί σταδιακά μέχρι το 2019, ή και νωρίτερα αν κριθεί απαραίτητο ανάλογα με την πιστωτική επέκταση που θα σημειωθεί, (BCBS, 2011).

3.2.3 Το αντικυκλικό απόθεμα κεφαλαίων (*Countercyclical Buffer*)

Ένα επιπλέον απόθεμα που συμπληρώνει το κεφαλαιακό απόθεμα συντήρησης συστήνεται από την Επιτροπή της Βασιλείας. Ο λόγος για το αντικυκλικό απόθεμα κεφαλαίου, το οποίο επίσης θα αποτελείται αποκλειστικά από κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων και θα κυμαίνεται από 0% έως 2,5% ανάλογα με την εξέλιξη του συστημικού κινδύνου, τις μακροοικονομικές συνθήκες και το βαθμό της πιστωτικής επέκτασης σε μία χώρα. Ως εκ τούτου, η ενεργοποίησή του και ο ακριβής καθορισμός του ύψους του επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των αρμόδιων εθνικών εποπτικών αρχών, (BCBS, 2011).

Η εισαγωγή του κεφαλαιακού αποθέματος συντήρησης και του αντικυκλικού αποθέματος κεφαλαίου αντανακλά την προσπάθεια καταπολέμησης της υπερκυκλικότητας και το μακροπροληπτικό χαρακτήρα των νέων διατάξεων, (Blundell-Wignall, and Atkinson, 2010).

3.2.4 Ο δείκτης μόχλευσης (*Leverage ratio*)

Υψηλή μόχλευση σημαίνει λιγοστά ίδια κεφάλαια και υψηλό δανεισμό σε σχέση με το ενεργητικό των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ απομόχλευση στην ουσία είναι η άρνηση νέου δανεισμού στα ιδρύματα, (Χαρδούβελης, 2011α).

Την τελευταία δεκαετία πολλές τράπεζες δημιούργησαν υψηλό βαθμό μόχλευσης στα στοιχεία εντός και εκτός ισολογισμού τους, παρά το γεγονός ότι η εποπτεία στον τραπεζικό κλάδο είναι εκτενής. Όταν ξέσπασε η κρίση, οι τράπεζες αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν πολιτικές απομόχλευσης, ασκώντας πίεση στις τιμές των χρηματοοικονομικών μέσων, γεγονός που δημιούργησε κίνητρα για επιπλέον απομόχλευση. Έτσι, η κατάσταση οδηγήθηκε σε ένα φαύλο κύκλο αύξησης κινδύνων, επιπλέον μείωσης κεφαλαίων κ.ο.κ., (Acharya and Schnabl, 2009). Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας είναι μεν ένα μέτρο ευαίσθητο στη μεταβολή των κινδύνων, ωστόσο δεν απεικονίζει πλήρως τη διαδικασία απομόχλευσης. Γι' αυτό το λόγο, συμπληρωματικά με τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, η Επιτροπή εισήγαγε ένα δείκτη μόχλευσης που δεν είναι προσαρμοσμένος στον κίνδυνο, (Καλφάογλου, 2012), με σκοπό να αποτρέπεται ο περεταίρω δανεισμός των τραπεζών, που κατά την περίοδο της κρίσης αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα εξαιτίας του υπέρμετρου δανεισμού τους, (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012).

Το ελάχιστο ύψος του δείκτη μόχλευσης ορίζεται σε 3%, το οποίο θα αξιολογηθεί κατά τη μεταβατική περίοδο σε συνδυασμό με τη συνύπαρξη των κεφαλαιακών απαιτήσεων, προκειμένου μέχρι το 2017 η Επιτροπή να καταλήξει στον ποσοτικό και ποιοτικό προσδιορισμό του. Υπολογίζεται δε ως ο λόγος των βασικών ιδίων κεφαλαίων, βάσει του ορισμού των νέων κανονισμών, προς τα ανοίγματά τους εντός και εκτός ισολογισμού, χωρίς να σταθμίζονται με συντελεστές κινδύνου, (BCBS, 2011). Ήτοι απλούστερα:

$$\text{Δείκτης μόχλευσης} = \frac{\text{Βασικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Σύνολο Ενεργητικο } \acute{\upsilon}} \geq 3\%$$

Η αξία των ιδίων κεφαλαίων ισούται με το ενεργητικό μείον τις υποχρεώσεις της τράπεζας σε τρίτους. Ως εκ τούτου, υψηλή μόχλευση σημαίνει πιο ευαίσθητο κεφάλαιο στις μεταβολές της αξίας του ενεργητικού. Ακόμα η υψηλή μόχλευση συνεπάγεται μεγαλύτερο κίνδυνο, καθώς λειτουργεί πολλαπλασιαστικά στα κέρδη και τις ζημίες της τράπεζας.

Βασικό πλεονέκτημα του δείκτη συνιστά η απλότητά του και το μικρό κόστος παρακολούθησης και σε αντίθεση με το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο του υποδείγματος. Αν και αποτελεί μέτρο μικροπροληπτικής φύσης, έχει και μακροπροληπτικά χαρακτηριστικά, αφού περιορίζει το ρυθμιστικό αρμπιτράζ των τραπεζών και την επιλεκτική χρήση κανονιστικών ρυθμίσεων. Τέλος, έχει αντικυκλικό χαρακτήρα, επειδή εμποδίζει τον υπέρμετρο δανεισμό των τραπεζών σε περιόδους ανόδου και το αντίστροφο σε περιόδους ύφεσης, (Καλφάογλου, 2012).

3.2.5 Συντελεστές ρευστότητας

3.2.5.1 Ο συντελεστής κάλυψης ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio)

Η Βασιλεία III έχει εκδώσει το πλήρες κείμενο για τον αναθεωρημένο δείκτη κάλυψης ρευστότητας στις 16 Ιανουαρίου 2013. Για πρώτη φορά στην ιστορία των κανονιστικών ρυθμίσεων έχουμε ένα πραγματικά παγκόσμιο, ελάχιστο όριο τραπεζικής ρευστότητας, (BCBS, 2013a).

Ο σκοπός του συντελεστή είναι η προώθηση της ανθεκτικότητας των τραπεζών στον κίνδυνο ρευστότητας βραχυπρόθεσμα, αλλά και η διασφάλιση ότι η τράπεζα κατέχει επαρκή, μη δεσμευμένα, υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμα στοιχεία ενεργητικού (High Quality Liquid Assets - HQLA), τα οποία μπορούν να ρευστοποιηθούν άμεσα με μικρή ή καμία απώλεια αξίας στις ιδιωτικές αγορές, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες ρευστότητας κάτω από ένα ακραίο σενάριο κρίσης ρευστότητας τριάντα ημερολογιακών ημερών.

Ο συντελεστής κάλυψης ρευστότητας αποτελείται από δύο συστατικά,

- το απόθεμα υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων ενεργητικού (HQLA)
- το σύνολο των καθαρών ταμειακών εκροών (Total Net Cash Outflows - TNCO)

και ορίζεται ως ο λόγος τους:

$$LCR = \frac{\text{Απόθεμα HQLA}}{\text{TNCO επόμενων 30 ημερολογιακών ημερών}} \geq 100\%$$

Για να χαρακτηριστεί ένα στοιχείο ως υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμο στοιχείο του ενεργητικού, θα πρέπει να είναι άμεσα ρευστοποιήσιμο σε περιόδους ακραίων καταστάσεων και τις περισσότερες φορές, να είναι κατάλληλο να χρησιμοποιηθεί στις λειτουργίες της κεντρικής τράπεζας. Ορισμένοι τύποι των περιουσιακών στοιχείων που περιλαμβάνονται στα HQLA, υπόκεινται σε μια σειρά από περικοπές.

Τα HQLA αποτελούνται από περιουσιακά στοιχεία Επιπέδου 1 και Επιπέδου 2.

Τα στοιχεία ενεργητικού Επίπεδου 1 περιλαμβάνουν γενικά μετρητά, αποθεματικά κεντρικών τραπεζών, καθώς και ορισμένους εμπορεύσιμους τίτλους από κρατικές αρχές και κεντρικές τράπεζες. Αυτά τα στοιχεία είναι από τα πλέον υψηλής ποιότητας, παρέχουν άμεση ρευστότητα και δεν υπάρχει όριο για το βαθμό στον οποίο η τράπεζα μπορεί να τα κρατήσει, ώστε να είναι συνεπής με τον LCR.

Τα στοιχεία ενεργητικού Επιπέδου 2 χωρίζονται σε επίπεδου 2A και επιπέδου 2B. Τα στοιχεία ενεργητικού Επίπεδου 2A περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, ορισμένα κρατικά χρεόγραφα, καλυμμένα ομόλογα και εταιρικά χρεόγραφα. Τα επιπέδου 2B περιλαμβάνουν χαμηλότερης βαθμολογίας εταιρικά ομόλογα, τιτλοποιημένες απαιτήσεις στεγαστικών δανείων και μετοχές που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις. Τα στοιχεία Επιπέδου 2 δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 40% του συνόλου του αποθέματος των HQLA μιας τράπεζας και τα στοιχεία Επιπέδου 2B το 15%.

Το σύνολο των καθαρών ταμειακών εκροών ορίζεται ως το σύνολο των αναμενόμενων ταμειακών εκροών, μείον το σύνολο των αναμενόμενων ταμειακών εισροών, στο καθορισμένο σενάριο ακραίων καταστάσεων για τις επόμενες 30 ημερολογιακές ημέρες. Οι συνολικές ταμειακές εισροές πρέπει να αποτελούν τουλάχιστον το 75% των συνολικών αναμενόμενων ταμειακών εκροών, διασφαλίζοντας ένα ελάχιστο επίπεδο αποθέματος HQLA ανά πάσα στιγμή, (BCBS, 2013b).

Η 1^η Ιανουαρίου 2015 ορίστηκε ως η ημερομηνία εισαγωγής του LCR, αλλά η ελάχιστη απαίτηση θα ξεκινήσει από το επίπεδο του 60% αυξανόμενη σταδιακά και ισόποσα κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες μέχρι να φτάσει το 100% από την 1^η Ιανουαρίου 2019 (βλ. Πίνακα 3.1). Αυτή η σταδιακή προσέγγιση του επιθυμητού επιπέδου σχεδιάστηκε έτσι, ώστε να μη διαταράξει την ομαλή εξέλιξη της ενδυνάμωσης των τραπεζών και της οικονομικής τους δραστηριότητας, (BCBS, 2013a).

Πίνακας 3.1 Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής LCR

	2015	2016	2017	2018	2019
Minimum LCR requirement	60%	70%	80%	90%	100%

Πηγή: BCBS (2013a)

Από το 2019 και έπειτα, σε ομαλές οικονομικές περιόδους, ο κανόνας θα απαιτεί να μην πέφτει η τιμή του συντελεστή κάτω από το 100%. Οι τράπεζες θα κρατούν αποθέματα HQLA, ως άμυνα στο ενδεχόμενο κρίσης ρευστότητας, έτσι ώστε να ικανοποιούν την απαίτηση. Ωστόσο, σε περιόδους κρίσης μπορεί να χρησιμοποιούν αυτό το απόθεμα, με αποτέλεσμα ο συντελεστής να βρίσκεται κάτω από το επιθυμητό επίπεδο του 100%, (BCBS, 2013b).

3.2.5.2 Ο συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (*Net Stable Funding Ratio*)

Προτάσεις για το συντελεστή καθαρής σταθερής χρηματοδότησης δημοσιεύθηκαν το 2009 και τελικά συμπεριλήφθηκε ως μέτρο στο Σύμφωνο της Βασιλείας III, το Δεκέμβριο του 2012. Η Επιτροπή είχε θέσει σε εφαρμογή μια αυστηρή διαδικασία για την αναθεώρηση του προτύπου και τις συνέπειές του στη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών και της οικονομίας. Τον Ιανουάριο του 2014 εκδόθηκε η αναθεωρημένη έκθεση, Basel III: The Net Stable Funding Ratio, η οποία επικεντρώνεται στις πιο επικίνδυνες πολιτικές χρηματοδότησης των τραπεζών και παράλληλα στην προσπάθεια ευθυγράμμισης με τον δείκτη κάλυψης ρευστότητας, (BCBS, 2014a).

Οι κυριότερες τροποποιήσεις που εισήχθησαν στην τελική έκθεση αφορούν την απαιτούμενη σταθερή χρηματοδότηση για: (BCBS, 2014a)

- βραχυπρόθεσμα ανοίγματα τραπεζών και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων
- παράγωγα ανοιγμάτων, και
- στοιχεία ενεργητικού που τοποθετούνται ως εγγύηση για τα συμφωνητικά παραγώγων.

Ο συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης ορίζεται ως ο λόγος της ποσότητας της διαθέσιμης σταθερής χρηματοδότησης προς την απαιτούμενη σταθερή χρηματοδότηση και πρέπει να είναι τουλάχιστον ίσος με 100% σε συνεχή βάση.

$$\text{NSFR} = \frac{\text{Διαθέσιμη σταθερή χρηματοδότηση}}{\text{Απαιτούμενη σταθερή χρηματοδότηση}} \geq 100\%$$

Η διαθέσιμη σταθερή χρηματοδότηση ορίζεται ως το τμήμα του κεφαλαίου και των υποχρεώσεων, που αναμένεται να είναι αξιόπιστο με την πάροδο του χρόνου για ένα έτος. Το ποσό της σταθερής χρηματοδότησης που απαιτείται από ένα ίδρυμα, είναι συνάρτηση των χαρακτηριστικών της ρευστότητας και της υπολειμματικής αξίας των διαφόρων περιουσιακών στοιχείων, που κατέχονται από τον εν λόγω φορέα, καθώς και των εκτός ισολογισμού της ανοιγμάτων.

Επειδή ο συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης αποτελείται κυρίως από διεθνείς ορισμούς και εξακριβώσεις, μειώνεται το χάσμα μέτρησης της διαθέσιμης και απαιτούμενης χρηματοδότησης. Μερικά στοιχεία ωστόσο, υπόκεινται στη διακριτική ευχέρεια κάθε έθνους. Ακόμα, σύμφωνα με την τελική έκθεση, αναγνωρίζεται το γεγονός ότι, κάτω από αυστηρές συνθήκες, ορισμένα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού είναι αλληλένδετα και επομένως μπορούν να θεωρηθούν ουδέτερα σε όρους αναλογίας καθαρής σταθερής χρηματοδότησης.

Η εποπτική προσέγγιση του κινδύνου χρηματοδότησης θα πρέπει να συμπληρώνεται από τη συνολική αξιολόγηση των εποπτικών εργασιών. Οι εποπτικές αρχές μπορούν να απαιτήσουν από μια μεμονωμένη τράπεζα να υιοθετήσει αυστηρότερα πρότυπα, ώστε να αντικατοπτρίζει το προφίλ του κινδύνου χρηματοδότησης και την αξιολόγηση του επόπτη της ως προς τη συμμόρφωσή της, (BCBS, 2014b).

Η συμβολή του συντελεστή είναι η απαίτηση από τις τράπεζες να διατηρούν πολιτικές σταθερής χρηματοδότησης σε σχέση με τις εντός και εκτός ισολογισμού δραστηριότητές τους, μειώνοντας έτσι την πιθανότητα μια διαταραχή στις κανονικές πηγές χρηματοδότησης μιας τράπεζας να κλονίσει τη ρευστότητά της κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να τίθεται κίνδυνος κατάρρευσής της και ενδεχομένως μια διευρυμένη συστημική πίεση, (BCBS, 2014a).

Πίνακας 3.2 Η Επιτροπή της Βασιλείας για τις μεταρρυθμίσεις Τραπεζικής Εποπτείας - Βασιλεία III

Ενισχύει τη μικροπροληπτική ρύθμιση και την εποπτεία, και προσθέτει μια μακροπροληπτική επικάλυψη που περιλαμβάνει κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας

Κεφάλαιο					
	Κεφάλαιο 1			Κεφάλαιο 2	Κεφάλαιο 3
	Κεφάλαιο	Κάλυψη κινδύνου	Μόχλευση	Διαχείριση και εποπτεία κινδύνων	Πειθαρχία της αγοράς
Όλες οι τράπεζες	<p>Ποιότητα και επίπεδο κεφαλαίων Μεγαλύτερη έμφαση στις κοινές μετοχές. Το ελάχιστο θα αυξηθεί σε 4,5% των στοιχείων ενεργητικού σταθμισμένου κινδύνου, μετά τις αφαιρέσεις.</p> <p>Απορρόφηση ζημιών κεφαλαίου τη χρονική στιγμή μη βιωσιμότητας Οι συμβατικοί όροι των κεφαλαιακών μέσων θα περιλαμβάνουν μια ρήτρα που επιτρέπει - κατά την κρίση της αρμόδιας αρχής - διαγραφή ή μετατροπή σε κοινές μετοχές, εάν η τράπεζα κρίνεται μη βιώσιμη. Η αρχή αυτή αυξάνει τη συμβολή του ιδιωτικού τομέα στην επίλυση μελλοντικών τραπεζικών κρίσεων και κατά συνέπεια μειώνει τον ηθικό κίνδυνο.</p> <p>Απόθεμα ασφαλείας διατήρησης κεφαλαίου Περιλαμβάνει κοινές μετοχές 2,5% των στοιχείων ενεργητικού σταθμισμένου κινδύνου, ανεβάζοντας τις συνολικές κοινές μετοχές σε 7%. Περιορισμοί στις διακριτικές κατανομές των τραπεζών θα επιβάλλονται όταν οι τράπεζες βρίσκονται στο εύρος του αποθέματος ασφαλείας.</p> <p>Αντικυκλικό Απόθεμα Ασφαλείας Επιβάλλεται εντός ενός εύρους από 0-2,5% που αποτελείται από κοινές μετοχές, όταν οι αρχές κρίνουν ότι η πιστωτική επέκταση συνεπάγεται μία απαράδεκτη συσσώρευση συστημικού κινδύνου.</p>	<p>Τιτλοποιήσεις Ενισχύει τη διαχείριση κεφαλαίου για ορισμένες πολύπλοκες τιτλοποιήσεις. Απαιτεί από τις τράπεζες να διεξάγουν πιο αυστηρές πιστωτικές αναλύσεις εξωτερικά διαβαθμισμένων ανοιγμάτων τιτλοποίησης.</p> <p>Χαρτοφυλάκιο συναλλαγών Ιδιαίτερα μεγαλύτερο κεφάλαιο για συναλλαγές και δραστηριότητες παραγώγων, καθώς και πολύπλοκες τιτλοποιήσεις που κατέχει το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών. Εισαγωγή ενός πλαισίου αντοχής αξίας σε κίνδυνο (value at risk) ώστε να μειώσει την υπερκυκλικότητα. Μια κεφαλαιακή επιβάρυνση για αυξημένο κίνδυνο που εκτιμά την αθέτηση και τους κινδύνους μεταβολής μη τιτλοποιημένων πιστωτικών προϊόντων και λαμβάνει υπόψη τη ρευστότητα.</p> <p>Πιστωτικός κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου Ουσιαστική ενίσχυση του πλαισίου πιστωτικού κινδύνου του αντισυμβαλλομένου. Περιλαμβάνει: αυστηρότερες απαιτήσεις για τη μέτρηση του ανοίγματος, κεφαλαιακά κίνητρα ώστε οι τράπεζες να χρησιμοποιούν κεντρικούς αντισυμβαλλομένους για τα παράγωγα και μεγαλύτερο κεφάλαιο για ανοίγματα του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού τομέα.</p> <p>Τραπεζικά ανοίγματα έναντι κεντρικών αντισυμβαλλομένων (CCPs) Η Επιτροπή έχει προτείνει ότι τα εμπορικά ανοίγματα σε έναν ειδικό CCP θα λαμβάνουν συντελεστή κινδύνου 2% και τα ανοίγματα σε κεφάλαια εκκαθάρισης σε ειδικό CCP θα κεφαλαιοποιούνται βάσει μιας μεθόδου που βασίζεται στον κίνδυνο και που με συνέπεια και απλότητα εκτιμά τον κίνδυνο που προκύπτει από τέτοια κεφάλαια εκκαθάρισης.</p>	<p>Δείκτης μόχλευσης Ένας δείκτης μόχλευσης που δεν βασίζεται στον κίνδυνο και περιλαμβάνει ανοίγματα εκτός ισολογισμού θα χρησιμοποιείται ως ασπίδα προστασίας για την κεφαλαιακή απαίτηση με βάση τον κίνδυνο. Επίσης, συμβάλλει στον περιορισμό της γενικής συσσώρευσης μόχλευσης του συστήματος.</p>	<p>Συμπληρωματικές απαιτήσεις του Κεφαλαίου 2. Θέματα εταιρικής διακυβέρνησης και διαχείρισης κινδύνων, ανασύνθεση του κινδύνου των ανοιγμάτων εκτός ισολογισμού και των δραστηριοτήτων τιτλοποίησης, διαχείριση των συγκεντρώσεων κινδύνου, παροχή κινήτρων για τις τράπεζες με σκοπό την καλύτερη διαχείριση των κινδύνων και των αποδόσεων σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, ορθές πρακτικές αποζημίωσης, πρακτικές αποτίμησης, τεστ αντοχής, λογιστικά πρότυπα για χρηματοοικονομικά μέσα, εταιρική διακυβέρνηση και σώματα εποπτών.</p>	<p>Αναθεωρημένες απαιτήσεις δημοσιοποιήσεων του Κεφαλαίου 3 Οι απαιτήσεις που θεσπίστηκαν σχετίζονται με ανοίγματα τιτλοποίησης και τη χορηγία φορέων εκτός ισολογισμού. Θα απαιτηθούν ενισχυμένες δημοσιοποιήσεις σχετικά με τις λεπτομέρειες των συνιστωσών του ρυθμιστικού κεφαλαίου και τη συμφωνία τους με τους υποβληθέντες λογαριασμούς, συμπεριλαμβανομένης μιας περιεκτικής εξήγησης για το πώς η τράπεζα υπολογίζει τους δείκτες ρυθμιστικού κεφαλαίου της.</p>

Ρευστότητα
<p>Παγκόσμιο πρότυπο ρευστότητας και εποπτική παρακολούθηση</p> <p>Δείκτης κάλυψης ρευστότητας Ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας (LCR) θα απαιτεί από τις τράπεζες να διατηρούν επαρκείς ποσότητες ρευστών στοιχείων ενεργητικού υψηλής ποιότητας ώστε να ανταπεξέλθουν σε ένα σενάριο αντοχής και χρηματοδότησης διάρκειας 30 ημερών που καθορίζεται από τις εποπτικές αρχές.</p> <p>Δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης Ο δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (NSFR) είναι ένας πιο μακροπρόθεσμος διαρθρωτικός δείκτης που έχει σχεδιαστεί για να αντιμετωπίσουν οι αναντιστοιχίες ρευστότητας. Καλύπτει το σύνολο του ισολογισμού και παρέχει κίνητρα στις τράπεζες για να χρησιμοποιούν σταθερές πηγές χρηματοδότησης.</p> <p>Αρχές Ορθής Διαχείρισης και Εποπτείας Κινδύνων Ρευστότητας Οι οδηγίες της επιτροπής του 2008 <i>Αρχές Ορθής Διαχείρισης και Εποπτείας Κινδύνων Ρευστότητας</i> λαμβάνουν υπόψη τα διδάγματα που αντλήθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης και βασίζονται σε μια θεμελιώδη αναθεώρηση των ορθών πρακτικών αναφορικά με τη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας σε τραπεζικούς οργανισμούς.</p> <p>Εποπτική παρακολούθηση Το πλαίσιο ρευστότητας περιλαμβάνει ένα κοινό σύνολο συστημάτων μέτρησης παρακολούθησης ώστε να βοηθήσει τις εποπτικές αρχές στον εντοπισμό καθώς και την ανάλυση των τάσεων κινδύνου ρευστότητας τόσο σε τραπεζικό επίπεδο όσο και επίπεδο συστήματος.</p>

Αλλαγές
<p>Εκτός από την ικανοποίηση των απαιτήσεων της Βασιλείας III, τα παγκόσμια σημαντικά από συστημική άποψη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (SIFIs) πρέπει να έχουν μεγαλύτερη ικανότητα απορροφητικότητας ζημιών ώστε να αντικατοπτρίζουν τους σοβαρότερους κινδύνους που θέτουν για το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η Επιτροπή έχει αναπτύξει μια μεθοδολογία που περιλαμβάνει ποσοτικούς δείκτες καθώς και ποιοτικά στοιχεία για τον προσδιορισμό παγκόσμιων σημαντικών από συστημική άποψη τραπεζών (SIBs). Οι πρόσθετες απαιτήσεις απορροφητικότητας ζημιών πρέπει να πληρούνται με μια προοδευτική κεφαλαιακή απαίτηση Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας 1 (CET1) που κυμαίνεται από 1% έως 2,5%, ανάλογα με τη συστημική σημασία της τράπεζας. Για τις τράπεζες που αντιμετωπίζουν την υψηλότερη επιβάρυνση SIB, μια πρόσθετη απορροφητικότητα ζημιών της τάξεως του 1% θα μπορούσε να εφαρμοστεί ως αντικίνητρο για να αυξηθεί ουσιαστικά η παγκόσμια συστημική σημασία τους στο μέλλον. Ένα συμβουλευτικό έγγραφο δημοσιεύθηκε σε συνεργασία με το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο συντονίζει το συνολικό πακέτο μέτρων για τη μείωση του ηθικού κινδύνου που θέτουν τα παγκόσμια SIFIs.</p>

Πηγή: BIS, ακριβής μετάφραση από τη συγγραφέα

3.3 Αξιολόγηση του τρίτου Συμφώνου της Βασιλείας

3.3.1 Τα πλεονεκτήματα της Βασιλείας III

Σύμφωνα με τον Caruana (2010) η Βασιλεία III αποτελεί σημαντική βελτίωση του εποπτικού πλαισίου των τραπεζών γιατί το αναβαθμίζει σε τέσσερις συγκεκριμένους τομείς:

- 1) Αυξάνει το απαιτούμενο επίπεδο ιδίων κεφαλαίων: Όσο μεγαλύτερο είναι το ύψος των ιδίων κεφαλαίων μιας τράπεζας, τόσο λιγότερο ευάλωτη είναι αυτή σε περιόδους χρηματοοικονομικών κρίσεων. Σύμφωνα με τα νέα πρότυπα υπερδιπλασιάζεται η ποσότητα κοινών μετοχών (Core Tier 1) που πρέπει να κατέχουν οι τράπεζες από 2% σε 4,5% και αυξάνεται το ελάχιστο Κεφάλαιο Tier 1 από 4% σε 6%. Επιπλέον, ένα ελάχιστο κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας της τάξης του 2,5% απαιτείται σαν «μαξιλάρι ιδίων κεφαλαίων». Κατά συνέπεια, στο τέλος της μεταβατικής περιόδου το ελάχιστο απαιτούμενο συνολικό κεφάλαιο θα είναι 8% συν 2,5% από το απόθεμα ασφαλείας. Αυτές οι αλλαγές αποσκοπούν στην εξέλιξη ενός τραπεζικού συστήματος που θα είναι πιο ανθεκτικό και καλύτερα προετοιμασμένο σε ενδεχόμενες μελλοντικές περιόδους κρίσης.
- 2) Βελτιώνει την ποιότητα του κεφαλαίου των τραπεζών: Το μετοχικό κεφάλαιο μιας τράπεζας αποτελείται από διάφορα χρηματοδοτικά μέσα, το καθένα από τα οποία έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά και επομένως διαφορετική ικανότητα να απορροφά ζημιές. (Zakka, 2010). Οι νέες οδηγίες, εκτός του ότι αύξησαν το επίπεδο απαιτούμενων κεφαλαίων, παρέχουν ένα νέο, αυστηρότερο τρόπο ορισμού του κεφαλαίου σύμφωνα με τον οποίο κάποιοι τύποι που αποδείχθηκαν επικίνδυνοι και αναξιόπιστοι αποκλείστηκαν, με αποτέλεσμα η ικανότητα απορρόφησης ζημιών των τραπεζών να έχει αυξηθεί τόσο σε ποσοτικό, όσο και σε ποιοτικό επίπεδο.
- 3) Μειώνει το συστημικό κίνδυνο: Το τρίτο Σύμφωνο είναι το μόνο που λαμβάνει υπόψη ότι τα τραπεζικά ιδρύματα δεν είναι απομονωμένες οντότητες, αλλά επηρεάζουν και επηρεάζονται από το εξωτερικό τους περιβάλλον. Η Βασιλεία III αναγνωρίζει τη σύνδεση και αλληλεξάρτηση των τραπεζών και παρουσιάζει τα εργαλεία διαχείρισης του συστημικού κινδύνου. Στις διατάξεις της προστίθεται ένας ελάχιστος δείκτης μόχλευσης 3%, ένας βραχυπρόθεσμος δείκτης κάλυψης ρευστότητας και ένας πιο μακροπρόθεσμος δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης. Επιπλέον, οι υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις

και ειδικότερα το κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας καταπολεμούν το πρόβλημα της υπερκυκλικότητας. Ο Caruana (2010) αποκαλεί το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο αναφορικά με το κεφάλαιο «μακροπροληπτική επικάλυψη» γιατί ασχολείται με το συστημικό κίνδυνο και τις διαταραχές που θα μπορούσαν να αποσταθεροποιήσουν τη μακροοικονομία.

- 4) Δίνει αρκετό περιθώριο χρόνου ομαλής μετάβασης: Είναι προφανές ότι μια τόσο σημαντική μεταρρύθμιση απαιτεί χρόνο για την ολοκλήρωσή της και για να είναι αποτελεσματική. Η Επιτροπή της Βασιλείας όρισε μια μεταβατική περίοδο οκτώ ετών κατά τη διάρκεια των οποίων οι μεταβολές θα πραγματοποιούνται σταδιακά ώστε να μην εμποδίζεται η οικονομική δραστηριότητα. Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο αναμένεται να εφαρμοστεί πλήρως μέχρι το τέλος του 2019.

3.3.2 Κριτική και προκλήσεις για το εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας III

Παρόλα αυτά, το πλαίσιο της Βασιλείας III συγκεντρώνει και την κριτική και αμφισβήτηση των ερευνητών σε συγκεκριμένους τομείς:

Η κύρια κριτική που δέχεται η Βασιλεία III, αφορά τον προσδιορισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων, ο οποίος εξακολουθεί να βασίζεται στα σταθμισμένα έναντι κινδύνου στοιχεία του ενεργητικού (Risk Weighted Assets), που υπολογίζονται από δυσκίνητα πιθανολογικά, οικονομετρικά μοντέλα αμφιβόλου αναλυτικής βάσης. Αυτά τα μοντέλα αφήνουν στο σύστημα άπλετο περιθώριο για «παιχνίδια» χειραγώγησης και λόγω της δομής τους, δεν είναι ικανά να αντιμετωπίσουν τις συστημικές κρίσεις που βάλλουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα, (Micossi, 2013). Το ότι το σύστημα είναι ανοιχτό σε τέτοια παιχνίδια, επιβεβαιώνεται από την εμπειρία. Οι κεφαλαιακοί δείκτες που βασίζονται στον κίνδυνο, δεν μπορούν να δείξουν τη διαφορά μιας υγιούς τράπεζας και μιας τράπεζας που είναι στα πρόθυρα της κατάρρευσης, (IMF, 2009; FSA, 2010;). Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Ολλανδικής τράπεζας SNS Reaal που κατέρρευσε σε μια νύχτα, παρόλο που πληρούσε τους δείκτες της προληπτικής εποπτείας. Το ίδιο συνέβη και με άλλα τραπεζικά ιδρύματα από την αρχή της κρίσης το 2008 ,ενώ η αναλογία των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού προς το σύνολο του ενεργητικού κυμαινόταν από κάτω του 20%, έως πάνω του 60%, απεικονίζοντας ότι ίδιες κεφαλαιακές απαιτήσεις υπό τη Βασιλεία μπορεί να αντιστοιχούν σε εντελώς διαφορετικά επίπεδα μόχλευσης, (Carmassi & Micossi, 2012).

Ο Wolf (2010) ισχυρίζεται ότι οι ελάχιστες κεφαλαιακές, εξακολουθούν να είναι πολύ χαμηλές και μια νέα πιθανή έξαρση μπορεί να οδηγήσει σε νέες πτωχεύσεις τραπεζών. Όπως επισημαίνει, οι απαιτήσεις ιδίων κεφαλαίων πρέπει να είναι πολύ υψηλότερες, ίσως 20% ή 30%. Η απαίτηση αυτή φαίνεται εξωφρενική, απλώς επειδή εμείς έχουμε συνηθίσει σε εξαιρετικά εύθραυστες δομές.

Από την άλλη πλευρά, οι Bell and Paskelian (2013) υποστηρίζουν ότι οι αυξημένες κεφαλαιακές απαιτήσεις της Βασιλείας III θα αυξήσουν σημαντικά το κόστος δανεισμού, το οποίο με τη σειρά του θα αυξήσει τα επιτόκια που χρεώνουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στους πελάτες τους. Οι υψηλότερες χρεώσεις των επιτοκίων θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε χαμηλότερα επίπεδα των επενδύσεων στην παγκόσμια οικονομία, με αποτέλεσμα να επιβραδυνθεί η οικονομική ανάπτυξη. Πολλές μελέτες ενισχύουν αυτή την άποψη, καθώς έχουν δείξει ότι οι αυξήσεις κεφαλαίου στο σύνολο του ενεργητικού έχουν οδηγήσει σε σημαντικά μεγαλύτερα spreads, (Kashyap, Stein, and Hanson 2010; Angelini et al. 2011 ; Slovik and Coumede 2011).

Όμως αντίθετα με την παραπάνω άποψη, υποστηρίζεται επίσης ότι η αύξηση των δεικτών της κεφαλαιακής επάρκειας έχει ως στόχο ένα πιο υγιές τραπεζικό σύστημα με μικρότερη μόχλευση. Οι μελέτες που ενισχύουν αυτή την άποψη, δείχνουν ότι οι υψηλότεροι δείκτες εναρμονίζονται περισσότερο με το κοινωνικό όφελος, παρά με την αύξηση του κόστους των τραπεζών, (Admati and Hellwig, 2013).

Γενικά, αποτελεί μειονέκτημα το γεγονός ότι ακόμα δεν υπάρχουν αρκετές εμπειρικές μελέτες που να επιβεβαιώνουν ότι ο δείκτης μόχλευσης, που εισήγαγε η Βασιλεία III προβλέπει ικανοποιητικά την εξέλιξη μιας κρίσης. Είναι μάλιστα πιθανό να παρέχει λανθασμένα κίνητρα, για παράδειγμα μια τράπεζα να μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο στον ισολογισμό της και ταυτόχρονα να ικανοποιεί το ελάχιστο ποσοστό. Υπό αυτή την έννοια ο δείκτης δε συνιστάται να εξετάζεται απομονωμένα, αλλά συμπληρωματικά με τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Πάντως, το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι ότι οι διαφορές στα λογιστικά πρότυπα των τραπεζών και στο εποπτικό τους πλαίσιο μπορούν να προκαλέσουν αποκλίσεις στον υπολογισμό του σε διεθνές επίπεδο. Επομένως, είναι αναγκαία μια κοινά αποδεκτή προσέγγιση των εννοιών του κεφαλαίου και του συνόλου του ενεργητικού, ώστε να είναι αξιόπιστες οι διεθνείς συγκρίσεις, (Καλφάογλου, 2012).

Επιπλέον, οι Blundell-Wignall and Atkinson (2010) έχουν αμφιβολίες, κατά πόσο εναρμονίζεται ο δείκτης μόχλευσης με τη σταθμισμένη στον κίνδυνο μέθοδο υπολογισμού του ενεργητικού. Ισχυρίζονται ότι ο δείκτης μόχλευσης θα έπρεπε να είναι το κύριο εργαλείο ελέγχου του κεφαλαίου και όχι απλώς ένα όριο, στηριζόμενοι στο εξής επιχειρήμα. Αν ο δείκτης μόχλευσης οριστεί σε πολύ χαμηλό επίπεδο, οι ρυθμιστές θα θέτουν μέγιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις και θα προκαλούν έμμεσα στρεβλώσεις στα χαρτοφυλάκια, επειδή οι τράπεζες θα επιλέγουν το ρυθμιστικό αρμπιτράζ για να αποφεύγουν τις μέγιστες απαιτήσεις.

Όσο αφορά το πρόβλημα της υπερκυκλικότητας που υπήρχε στη Βασιλεία II, υποστηρίζεται ότι αυτό δεν εξαλείφεται στη Βασιλεία III, δεδομένου ότι ο νέος κανονισμός δεν αλλάζει την ευαισθησία των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων στον κίνδυνο. Κατά συνέπεια, η ρύθμιση του τραπεζικού κεφαλαίου μπορεί να ενισχύσει τις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου. Το αποτέλεσμα θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην ύφεση, με τις τράπεζες να μεριμνούν για την εξασφάλιση ενός επιπλέον κεφαλαίου, του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος, που θα περιορίζει περαιτέρω το δανεισμό τους, (Repullo and Saurina, 2011).

Ένα άλλο ζήτημα είναι ότι από μια άποψη μπορεί να θεωρηθεί άδικη η απαίτηση να διατηρούν οι τράπεζες πρόσθετη ρευστότητα, επειδή οι κεντρικές τράπεζες μπορούν να δημιουργούν ρευστότητα οποιαδήποτε στιγμή, (Buiter and Sibert, 2007). Οι Cao and Ping (2011) θεωρούν ότι ο ηθικός κίνδυνος είναι πρόβλημα, αλλά υποστηρίζουν ότι ο δανεισμός θα πρέπει να στοχεύει στην τροφοδότηση ρευστότητας στην αγορά και όχι σε μεμονωμένες τράπεζες. Αυτές οι θέσεις υπονοούν ότι οι προτάσεις του ρυθμιστικού πλαισίου για τη ρευστότητα δεν είναι απαραίτητες. Η εμπειρία της πρόσφατης κρίσης όμως, έχει δείξει το αντίθετο.

Ακόμα οι διατάξεις περί κάλυψης ρευστότητας ενδέχεται να επηρεάσουν την ικανότητα των κεντρικών τραπεζών να ασκούν νομισματική πολιτική. Ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας θα συνεπάγεται τη θέσπιση ενός στόχου για το επιτόκιο, με το οποίο οι τράπεζες δανείζουν τα αποθέματα της κεντρικής τράπεζας ή μία στην άλλη overnight και χωρίς εγγυήσεις. Επειδή τα αποθέματα αυτά αποτελούν τμήμα του υπολογισμού του LCR, η εφαρμογή του εν λόγω δείκτη συνδέεται με την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής. Αυτό εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο ανταποκρίνονται οι τράπεζες στις απαιτήσεις ρευστότητας. Αν οι τράπεζες καλύπτουν με ευκολία τις

απαιτήσεις ρευστότητας, η εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής δε θα επηρεαστεί τόσο σοβαρά, όσο αν απλώς καταφέρνουν να ικανοποιούν τις απαιτήσεις στο ελάχιστο, (Bech and Keister, 2013). Η εφαρμογή των απαιτήσεων ρευστότητας μπορεί να έχει απρόβλεπτες συνέπειες. Γι' αυτό η Federal Reserve των ΗΠΑ και άλλες τράπεζες προτείνουν μια πολυετή μεταβατική περίοδο παρατήρησης προτού εφαρμοστεί οριστικά ο LCR, (Tarullo, 2011).

Επιπλέον, οι Blundell-Wignall and Atkinson (2010) θεωρούν ότι η Βασιλεία III δεν ασχολήθηκε με το πιο θεμελιώδες πρόβλημα της κανονιστικής ρύθμισης, που κατά τη γνώμη τους είναι το γεγονός ότι οι υποσχέσεις δεν αντιμετωπίζονται ισότιμα. Αντίθετα οι τράπεζες μπορούν να τις αλλάζουν μετατρέποντας κάποιες κατηγορίες κινδύνων σε παράγωγα, ιδίως CDS, ώστε να ελαχιστοποιούν το κόστος κεφαλαίων τους. Ακόμα οι τράπεζες μετατοπίζουν τους κινδύνους τους σε τομείς που δεν εντάσσονται στα πλαίσια του τραπεζικού ρυθμιστικού πλαισίου, όπως για παράδειγμα στον ασφαλιστικό τομέα. Σε αυτό το σημείο εγείρεται το ζήτημα περί ρύθμισης του σκιώδους τραπεζικού συστήματος.

Το σκιώδες τραπεζικό σύστημα αποτελείται από τα αμοιβαία κεφάλαια αντιστάθμισης κινδύνου, τα ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια και τις τιτλοποιήσεις και αναπτύσσει δραστηριότητες παρόμοιες με αυτές των τραπεζών. Σημειώνεται επιπλέον ότι δεν απολαμβάνει τη δυνατότητα στήριξης από την κεντρική τράπεζα, ούτε έχει τη δυνατότητα διασφαλίσεων, όπως η διασφάλιση των καταθέσεων και οι εγγυήσεις χρέους. Μπορεί να παρέχει ρευστότητα στις παραδοσιακές τράπεζες ωστόσο, αποτελεί ένα βασικό παράγοντα της αστάθειας που τελικά οδήγησε στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις που προτείνει η Βασιλεία III βρίσκουν εφαρμογή ως επί το πλείστον στο παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα. Αντίθετα το σκιώδες τραπεζικό σύστημα, του οποίου το μέγεθος και η στενή διασύνδεση με τις τραπεζικές αγορές αποτελούν συστημικό κίνδυνο, υπόκειται σε χαλαρότερες ρυθμίσεις, (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013). Η εισαγωγή ρυθμιστικών κανόνων σε αυτό είναι ένα αρκετά σύνθετο ζήτημα αλλά μια κατευθυντήρια γραμμή μπορεί να αποτελέσει η παρόμοια αντιμετώπιση των όμοιων υποσχέσεων, (Blundell-Wignall and Atkinson, 2010).

Ακόμα τονίζεται ότι είναι μεγάλη πρόκληση η εφαρμογή και υιοθέτηση της Βασιλείας III στο τραπεζικό σύστημα σε παγκόσμια βάση. Σύμφωνα με την Moodys Analytics

(2011), απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια για τη δημιουργία μιας πολύ πιο εξελιγμένης τεχνολογικά προσέγγισης που αφορά τη συλλογή, αποθήκευση, πρόσβαση και ανάλυση των δεδομένων, που απαιτούνται για τη συμμόρφωση με τους νέους κανονισμούς, γεγονός που συνεπάγεται και το ανάλογο κόστος. Η πρόκληση της εφαρμογής των νέων κανονισμών της Βασιλείας III θα ποικίλει από περιοχή σε περιοχή σε όλο τον κόσμο. Το πρόβλημα έγκειται στην αναγκαιότητα παροχής μιας αξιόπιστης κεντρικής βάσης δεδομένων, προσβάσιμης τόσο από τα τραπεζικά ιδρύματα όσο και από τις ρυθμιστικές αρχές, η οποία να είναι φιλική προς το χρήστη. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να δημιουργούν οικονομικές εκθέσεις από τα δεδομένα και να αποδεικνύουν τη συμμόρφωση με τις νέες απαιτήσεις στους δείκτες κεφαλαίου, μόχλευσης και ρευστότητας ώστε να παρέχουν πλήρη επισκόπηση της εικόνας τους, (Casey 2011).

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι οι κανόνες της Βασιλείας δεν είναι δεσμευτικοί από νομική άποψη. Η ενσωμάτωσή τους στο εθνικό δίκαιο επαφίεται στην κρίση του εθνικού νομοθέτη, ενώ η εφαρμογή τους στις εθνικές εποπτικές αρχές. Η αποδοχή ή μη αποδοχή της υποχρεωτικής εφαρμογής των διατάξεων ανά τον κόσμο εγείρει το ζήτημα περί ανταγωνιστικής ισότητας, καθώς έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο ακόμα και κράτη μέλη της ίδιας της Επιτροπής της Βασιλείας να αρνούνται να εντάξουν τις ρυθμίσεις στο νομικό τους πλαίσιο, (Γκόρτσος, 2011). Οι ανεπάρκειες και οι ελλείψεις στο παγκόσμιο ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο οφείλονται ως ένα μεγάλο βαθμό και στην ανομοιογένεια των πλαισίων ρύθμισης στις διάφορες χώρες ανά την υφήλιο. Τέτοιες ανομοιογένειες παρατηρούνται ακόμα και σε ενιαίες χρηματοπιστωτικές αγορές όπως η ΕΕ. Η έλλειψη ενός σταθερού συνόλου κανόνων συνεπάγεται στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό και προωθεί το ρυθμιστικό αρμπιτράζ, (Ορφανίδης, 2011).

4. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ, ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ III

4.1 Εισαγωγή

Ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας από τους δυναμικούς και δραστήριους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες μέχρι το 2009, οι ελληνικές τράπεζες έγιναν δέκτες τεράστιων αλλαγών, που συνέβαλλαν στην ουσιαστική ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους στην Ελλάδα και σιγά - σιγά και στο εξωτερικό, ιδιαίτερα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Συνθήκες όπως η εναρμόνιση με το χρηματοπιστωτικό σύστημα της ΕΕ και η ιδιωτικοποίηση του μεγαλύτερου μέρους των κρατικών ελληνικών τραπεζών, ευνόησαν την επέκταση των ελληνικών τραπεζών. Η μεταβολή των επιτοκίων αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς η εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος το 2001, οδήγησε στην ταχεία μείωση των επιτοκίων, η οποία με τη σειρά της οδήγησε σε υψηλότερο καθαρό επιτόκιο για τις τράπεζες και κατά συνέπεια, περισσότερα κέρδη, χαμηλότερο κόστος δανεισμού και νέες επενδύσεις. Τις εξελίξεις αυτές ευνοούσε η υψηλή κατανάλωση καθώς από το 2001 έως το 2009 η συνολική πραγματική κατανάλωση των ιδιωτών αυξήθηκε κατά 70%, (Vassiliadis; Kotsovolos and Baboukardos, 2012).

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση αναμφίβολα επηρέασε όλα τα κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, σε δημοσιονομικό επίπεδο. Ωστόσο δεν είναι ορθό να επιρρίπτουμε ευθύνες στη διεθνή κρίση για το δημοσιονομικό εκτροχιασμό της Ελλάδας, επειδή η μετάδοση της κρίσης το 2008 στην Ευρώπη επηρέασε οριακά μόνο τα δημοσιονομικά μεγέθη της Ελλάδας, (Καπλάνογλου και Ράπανος, 2011). Καταλυτικός παράγοντας αυτού του γεγονότος υπήρξε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, το οποίο στηριζόταν σε υγιείς βάσεις, χωρίς έκθεση σε τοξικά προϊόντα και χωρίς υψηλή μόχλευση, (Καραμούζης, 2011). Το 2009 μειώθηκε ο λόγος του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων προς τα λογιστικά ίδια κεφάλαιά τους σε 13,9% από 17,6% που ήταν το 2008. Η αντίστοιχη αναλογία το 2009 για τους μεγάλου μεγέθους τραπεζικούς ομίλους της ζώνης του ευρώ ήταν 28,5%, γεγονός που φανερώνει ότι οι ελληνικοί όμιλοι εμφάνιζαν σημαντικά χαμηλότερη μόχλευση, (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α). Επιπλέον το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μάλλον απείχε από το επίκεντρο των χρηματοπιστωτικών κραδασμών, επειδή η Ελλάδα παρέμενε μια σχετικά κλειστή οικονομία, (Καραμούζης, 2011).

Σε αντίθεση με άλλες χώρες, ο τραπεζικός τομέας στην Ελλάδα όχι μόνο δεν αποτέλεσε την απαρχή της κρίσης, αλλά έγινε αποδέκτης πρωτοφανών προκλήσεων, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β). Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είχε να αντιμετωπίσει δύο ειδών κρίσεις: α)τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση και β)την ελληνική δημοσιονομική κρίση. Αρχικά την πρώτη κρίση τη διαχειρίστηκε αποτελεσματικά, για τους λόγους που αναφέραμε στην προηγούμενη παράγραφο. Δε συνέβη το ίδιο όμως με τη δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα. Λόγω της διεθνούς αναξιοπιστίας του ελληνικού Δημοσίου, η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις διεθνείς κεφαλαιαγορές περιορίστηκε δραματικά. Παράλληλα απωλέσθηκε η πίστη του κοινού και των διεθνών αγορών στις ελληνικές τράπεζες, με αποτέλεσμα από τη μία πλευρά, τη συρρίκνωση της καταθετικής τους βάσης με αποθησαυρισμό ή φυγή των καταθέσεων στο εξωτερικό και από την άλλη, την υποβάθμιση της πιστοληπτικής τους φερεγγυότητας και των δανειακών τους χαρτοφυλακίων. Ο αποκλεισμός των τραπεζών από τις διεθνείς αγορές χρήματος και η μείωση της καταθετικής βάσης δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα ρευστότητας, (Καραμούζης, 2011).

4.2 Οι εξελίξεις στον ελληνικό τραπεζικό κλάδο κατά τη διάρκεια της κρίσης

4.2.1 Ρευστότητα

Η διάρθρωση των στοιχείων του παθητικού την περίοδο 2008-2011 μεταβλήθηκε με μείωση του μεριδίου καταθέσεων των πελατών, των τραπεζικών ομολόγων και της διατραπεζικής χρηματοδότησης. Επιπλέον η εκροή των καταθέσεων λόγω του κλίματος αβεβαιότητας στην Ελλάδα, είχε σαν αποτέλεσμα την επιδείνωση του δείκτη ρευστότητας, (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α). Οι συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού Δημοσίου από τα τέλη του 2009, συμπαρέσυραν τόσο την αξιολόγηση των ελληνικών τραπεζών, όσο και των προϊόντων τους, τα οποία χρησιμοποιούν ως ενέχυρο για την άντληση ρευστότητας από το Ευρωσύστημα (τραπεζικά ομόλογα, καλυμμένες ομολογίες κ.α.). Ως επακόλουθο, το 2010 οι ελληνικές τράπεζες αποκλείστηκαν από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Το ίδιο διάστημα η καταθετική βάση των τραπεζών κλονιζόταν σοβαρά από τη συνεχή μείωση των καταθέσεων, η οποία ξεπέρασε τα 40 δισ. ευρώ από τις αρχές του 2010 έως τις αρχές του 2011. Επιπλέον, έπρεπε να καλυφθούν και οι ζημιές από τη μείωση του συνολικού ενεχύρου, που είχαν προσκομίσει στο Ευρωσύστημα για την άντληση ρευστότητας. Είναι φανερό ότι οι τράπεζες αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας και η ανάγκη εξεύρεσης κεφαλαίων ύψους 74 δισ. ευρώ τις οδήγησε στο δανεισμό από το Ευρωσύστημα, με την παροχή εγγύησης από το Ελληνικό Δημόσιο ως

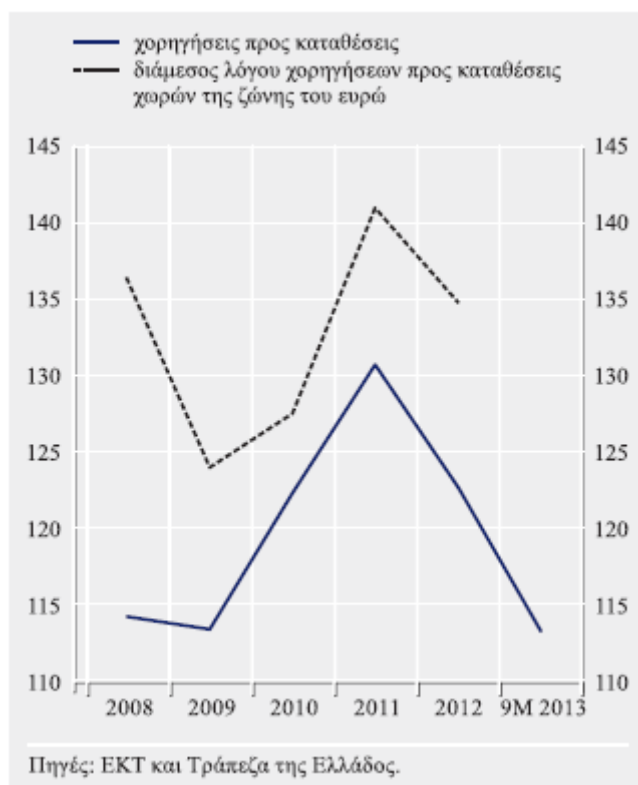
προς αυτές (Τράπεζα της Ελλάδος, 2011). Καθώς αυτή η λύση ήταν προσωρινή, η εύρεση εναλλακτικών πηγών άντλησης κεφαλαίων κρινόταν πιο αναγκαία από ποτέ.

Το 2012 κορυφώθηκαν οι πιέσεις στη ρευστότητα των τραπεζών. Η πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα, εν όψει των τότε επικείμενων εκλογών, οδήγησε σε μαζικές εκταμιεύσεις των καταθέσεων και πρωτοφανή φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό. Οι ανάγκες τροφοδότησης των τραπεζών με ποσότητες τραπεζογραμματίων ήταν μακράν μεγαλύτερες των συνήθων. Λόγω της μείωσης της αξίας των αποδεκτών από το Ευρωσύστημα εξασφάλισε στο χαρτοφυλάκιο τους, οι τράπεζες προσέφυγαν στο μηχανισμό έκτακτης χρηματοδότησης (Emergency Liquidity Assistance - ELA) από την Τράπεζα της Ελλάδος, (Τράπεζα της Ελλάδος 2013α).

Οι πιέσεις στη ρευστότητα άρχισαν να χαλαρώνουν από το Β' εξάμηνο του 2012, καθώς παρουσιάζεται μια μικρή βελτίωση με την επάνοδο των καταθέσεων στην καταθετική βάση. Επιπρόσθετα στο χαρτοφυλάκιο των ελληνικών τραπεζών προστέθηκαν χρεόγραφα έκδοσης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, τα οποία λόγω υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης μπορούν να εξασφαλίσουν ευνοϊκούς όρους στην άντληση ρευστότητας. Τέλος τα χρεόγραφα που φέρουν την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου (ομόλογα, έντοκα γραμμάτια κτλ) έγιναν και πάλι αποδεκτά ως ενέχυρο από την ΕΚΤ στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος την 21 Δεκεμβρίου 2012, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013α).

Η ρευστότητα φαίνεται να αποκαθίσταται το 2013 ευνοούμενη από τις συγχωνεύσεις και εξυγιάνσεις αλλά και από τη βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης. Ως αποτέλεσμα, έπαψαν οι μεγάλες εκροές καταθέσεων, που κορυφώθηκαν στα μέσα του 2012. Αξίζει να αναφέρουμε ότι από την αρχή εκδήλωσης της κρίσης (Οκτώβριος 2009) έως τον Ιούνιο του 2012 μεσολάβησαν 33 μήνες εκ των οποίων τους 27 σημειώθηκαν εκροές καταθέσεων. Οι δε καθαρές εκροές των καταθέσεων σωρευτικά ανήλθαν σε 111 δισ. ευρώ, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014α).

Το διάγραμμα 4.1 απεικονίζει την πορεία του δείκτη ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το 2008 έως το Σεπτέμβριο του 2013, ο οποίος παρά τα δυσμενείς συγκυρίες, συμβαίνει να είναι πιο ικανοποιητικός από τον αντίστοιχο μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης, (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α).

Διάγραμμα 4.1 Δείκτης χορηγήσεων προς καταθέσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζών στις χώρες της ζώνης του ευρώ

4.2.2 Κεφαλαιακή Επάρκεια

Το 2009 η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών εμπορικών τραπεζών βελτιώθηκε σημαντικά σε ποιότητα και ποσότητα σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Η βελτίωση αυτή προέκυψε από την αξιολογητή αύξηση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, η οποία οφειλόταν στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου με καταβολή μετρητών (3,8 δισ. ευρώ), πώληση ιδίων μετοχών, εσωτερική χρηματοδότηση από τα κέρδη του 2009, μη διανομή μερίσματος στους μετόχους για τη χρήση του 2008 και έκδοση προνομιούχων μετοχών (3,83 δισ. ευρώ) που διατέθηκαν στο Ελληνικό Δημόσιο βάσει του Ν. 3723/2008. Αντίθετα η αύξηση του σταθμισμένου έναντι κινδύνου ενεργητικού ήταν μόνο οριακή, λόγω της μειωμένης πιστωτικής επέκτασης. Ως αποτέλεσμα, το 2009 ενισχύθηκαν ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (13,2% για τις τράπεζες και 11,8% για τους ομίλους) και ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων (12% για τις τράπεζες και 10,6% για τους ομίλους), (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010).

Στη συνέχεια το 2010, σε αντιστάθμιση των ζημιών που σημείωσαν τόσο οι τράπεζες όσο και οι όμιλοι, οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας βελτιώθηκαν χάρη στην αύξηση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων και τη μικρή μείωση του σταθμισμένου στον κίνδυνο

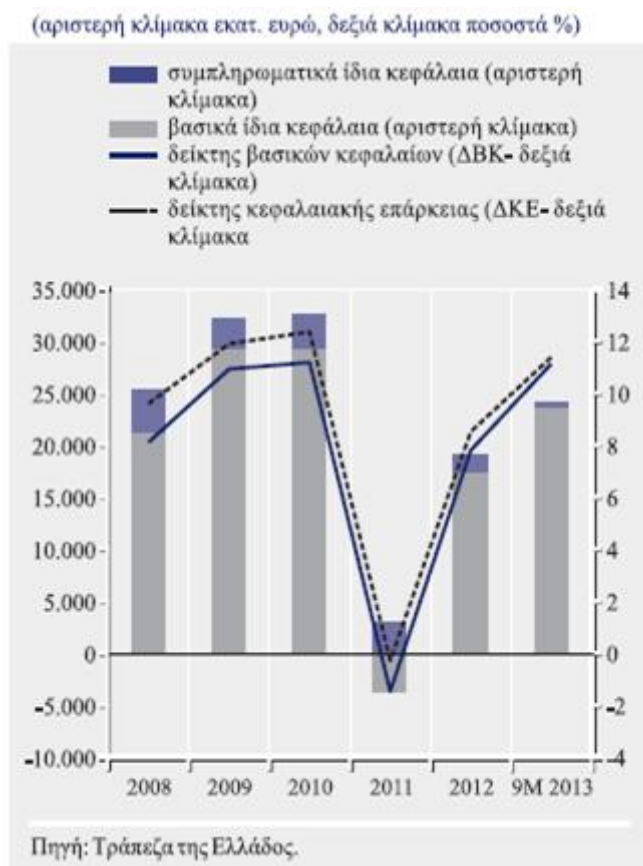
ενεργητικού. Ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας διαμορφώθηκε σε 13,8% για τις τράπεζες και 12,2% για τους ομίλους και ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων διαμορφώθηκε σε 12,2% για τις τράπεζες και 10,9% για τους ομίλους, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2011).

Παρόλο που στην αρχή της κρίσης οι ελληνικές τράπεζες παρουσίαζαν ικανοποιητικούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, οι ζημιές ύψους 37,7 δισ. ευρώ που κατέγραψαν από το 2010 και έπειτα, αλλά κυρίως στη συνέχεια η διενέργεια του σχεδίου αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους (Private Sector Involvement – PSI), είχαν ως συνέπεια τη δραματική μείωση της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών, με έλλειμμα κεφαλαίων για τις περισσότερες τράπεζες, (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α). Το 2011 οι δείκτες υποχώρησαν σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2010, ωστόσο διατηρήθηκαν άνω του ελάχιστου αποδεκτού ορίου. Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία μέχρι το Σεπτέμβριο του 2011, ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας και ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων διαμορφώθηκαν σε 11,7% και 10,7% για τις τράπεζες, ενώ για τους ομίλους 10,1% και 9,2% αντίστοιχα, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012γ).

Βάσει των ζημιών που προκλήθηκαν από το PSI, των αναμενόμενων ζημιών πιστωτικού κινδύνου και της εκτιμώμενης εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίων, η Τράπεζα της Ελλάδος προσδιόρισε τις κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών στα πλαίσια της άσκησης ανακεφαλαιοποίησης, που διενήργησε το 2012. Σκοπός της άσκησης ήταν, κάτω από συντηρητική εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών όλων των τραπεζών, να πληρούνται τα ελάχιστα απαιτούμενα επίπεδα των Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων για το διάστημα 2012-2014, (Τράπεζα της Ελλάδος 2013α). Συγκεκριμένα οι κεφαλαιακές ανάγκες για το σύνολο των ελληνικών τραπεζών προσδιορίστηκαν με συντηρητικό τρόπο στο ύψος των 40,5 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 27,5 δισ. ευρώ αντιστοιχούσαν στις συστημικές τράπεζες. Το Δεκέμβριο του 2012 οι εκτιμήσεις για τις ανάγκες ανακεφαλαιοποίησης και αναδιάταξης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος υπολογίστηκαν στα 50 δισ. ευρώ, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012β).

Μετά την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών το Α' εξάμηνο του 2013, οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας αποκαταστάθηκαν, (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α). Το Δεκέμβριο του 2013 ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας σε ενοποιημένη βάση ήταν 13,4% και ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών (CET 1) ήταν 12% (βλ. διάγραμμα 4.2). Τα αντίστοιχα ποσοστά για το Α' εξάμηνο του 2014 ήταν 16,2% και

15,9%. Η βελτίωση των δεικτών οφείλεται στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των τεσσάρων συστημικών τραπεζών και στην αναγνώριση του αναβαλλόμενου φόρου, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

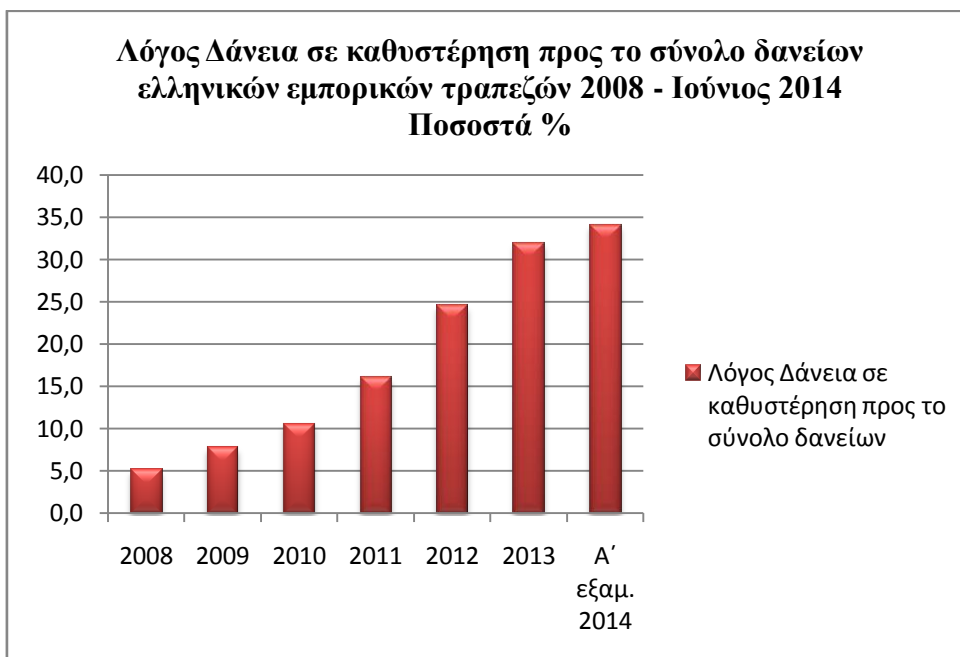

Διάγραμμα 4.2 Ανάλυση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων και εξέλιξη της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών εμπορικών τραπεζών

Ο σημαντικότερος μέτοχος των τεσσάρων συστημικών τραπεζών είναι πλέον το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α), το οποίο ιδρύθηκε με τον Ν. 3864/2010 ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, είναι ανεξάρτητο από κάθε εξωτερική επιρροή και η διάρκειά του θα είναι 7 έτη, έως την 30 Ιουνίου 2017. Το ΤΧΣ χρηματοδοτήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση από πόρους που προέρχονται από τα κράτη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010) και διατηρεί απόθεμα ασφαλείας πάνω από 8 δισ. ευρώ, σε περίπτωση που κάποια τράπεζα χρειαστεί ενίσχυση κεφαλαίων, (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α). Παρακολουθεί και αξιολογεί το βαθμό συμμόρφωσης με τα σχέδια αναδιάρθρωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, που έχουν λάβει κεφαλαιακή ενίσχυση από το Ταμείο, διασφαλίζοντας την επιχειρησιακή τους αυτονομία και τη λειτουργία τους σε όρους αγοράς, (Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, 2014).

4.2.3 Πιστωτικός κίνδυνος - Δάνεια σε καθυστέρηση

Η οικονομική ύφεση, σε συνδυασμό με την αύξηση της φορολογίας στην Ελλάδα, έπληξε την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων και νοικοκυριών και κατά συνέπεια, επιδείνωσε την ικανότητα αποπληρωμής των χρεών τους. Ο πιστωτικός κίνδυνος αυξάνεται συνεχώς μετά το 2008, γεγονός που αντανακλάται στην κλιμακούμενη αύξηση του δείκτη δανείων σε καθυστέρηση όπως συνοψίζει το διάγραμμα 4.3.

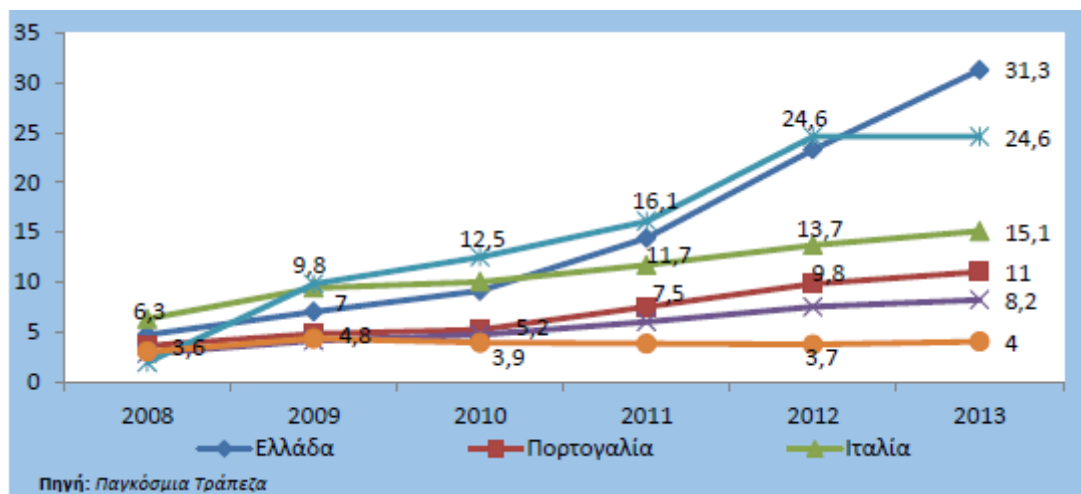
Διάγραμμα 4.3 Λόγος δάνεια σε καθυστέρηση προς το σύνολο δανείων ελληνικών εμπορικών τραπεζών 2008 - Ιούνιος 2014

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων από τη συγγραφέα

Ο ρυθμός αύξησης των δανείων σε καθυστέρηση ήταν συγκρατημένος μέχρι το 2010 (από το 5,1% το 2008, αυξήθηκε σε 7,7% το 2009 και σε 10,5% το 2010), αλλά μεγάλωσε σημαντικά, καθώς η ύφεση βάθαινε και το 2012 σημείωσε τη μεγαλύτερη μεταβολή, από 16% το Δεκέμβριο 2011, σε 24,5% το Δεκέμβριο του 2012, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014α). Η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών συνέχισε να επιδεινώνεται το 2013 έως τον Ιούνιο του 2014, αλλά ο ρυθμός αύξησης των δανείων σε καθυστέρηση επιβραδύνθηκε ελαφρώς από 24,5% το Δεκέμβριο του 2012, σε 31,9% το Δεκέμβριο του 2013 και 34,1% τον Ιούνιο του 2014, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Το πρόβλημα της διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι πολύ σοβαρό. Σύμφωνα με το Δ.Ν.Τ. το ποσοστό τους στην Ελλάδα είναι ένα από τα μεγαλύτερα

στον κόσμο συγκριτικά με άλλες χώρες που έχουν προκαλέσει συστημικά προβλήματα, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία της παγκόσμιας Τράπεζας (βλ. διάγραμμα 4.4), (Βουλή των Ελλήνων, 2014).

Διάγραμμα 4.4 Μη εξυπηρετούμενα δάνεια τραπεζών ως ποσοστό των συνολικών δανείων 2008-2013

Οι τράπεζες αναγκάστηκαν εκ των πραγμάτων να προβούν σε ρυθμίσεις δανείων, ώστε να διευκολυνθούν οι καταθέτες και να περιορίσουν το σχηματισμό προβλέψεων για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Από το 2010, παρά τα προβλήματα ρευστότητας, ξεκίνησαν προγράμματα ρυθμίσεων για κατηγορίες οφειλετών που αντιμετώπιζαν οικονομική δυσπραγία, με επιμήκυνση της διάρκειας εξόφλησης και μείωση των δόσεων των δανείων τους, (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013).

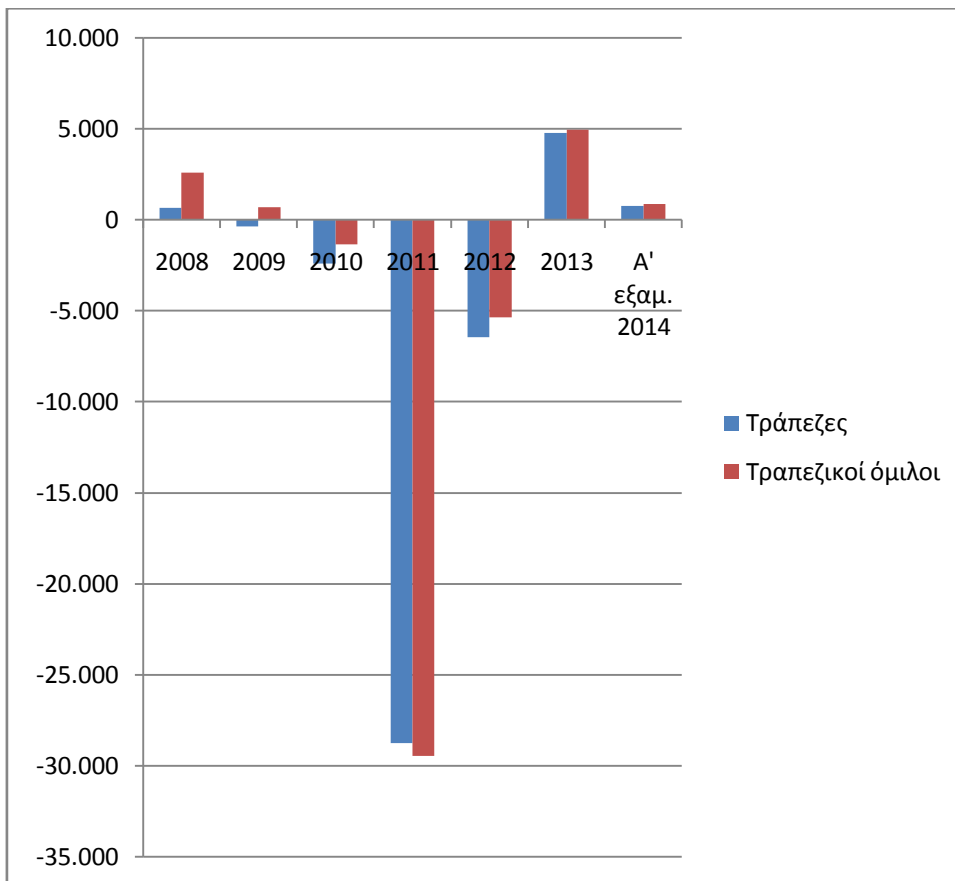
4.2.4 Κερδοφορία

Η κερδοφορία των ομίλων των ελληνικών τραπεζών ξεκίνησε να υποχωρεί από το 2009 με κέρδη μετά από φόρους 697 εκατ. ευρώ, έναντι 2,59 δισ. ευρώ το 2008. Η υποχώρηση της κερδοφορίας οφειλόταν στις δυσμενείς μακροοικονομικές συνθήκες, που επικρατούσαν στην Ελλάδα και στις περισσότερες χώρες, που δραστηριοποιούνται οι ελληνικές τράπεζες. Τα κέρδη ωστόσο, έστω και μειωμένα, σημειώθηκαν χάρη στη συμβολή των διεθνών δραστηριοτήτων και των κερδοφόρων μη τραπεζικών δραστηριοτήτων των ομίλων, αφού σε επίπεδο τραπεζών το 2009 ουσιαστικά σημειώθηκαν ζημίες ύψους 354 εκατ. ευρώ (βλ. διάγραμμα 4.5).

Στη συνέχεια για τα επόμενα τρία συναπτά έτη 2010, 2011 και 2012, ζημίες καταγράφονταν στη λήξη των χρήσεων τόσο σε επίπεδο τραπεζών όσο και σε ενοποιημένο επίπεδο, με αποκορύφωμα το 2011. Οι ζημίες το 2010 οφείλονταν σε

μείωση των λειτουργικών εσόδων σε σχέση με το 2009, στο σχηματισμό αυξημένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο και σε ζημίες από χρηματοοικονομικές πράξεις, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2011). Οι ζημίες του 2011 οφείλονταν α) στη Συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουλίου 2011 για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (PSI), β) στο σχηματισμό υψηλότερων προβλέψεων για τον αυξανόμενο πιστωτικό κίνδυνο λόγω των δυσμενών μακροοικονομικών συνθηκών και δυσχέρειας των δανειοληπτών και γ) στη μείωση των οργανικών κερδών εξαιτίας του περιορισμού των τραπεζικών εργασιών λόγω της ύφεσης, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012α). Στη συνέχεια, αν και το 2012 οι ζημίες μετά φόρων ήταν πολύ μικρότερες σε σχέση με το 2011, αν εξαιρούσαμε την επίδραση του PSI στα αποτελέσματα, ουσιαστικά το 2012 θα προέκυπταν μεγαλύτερες οργανικές ζημίες σε σχέση με το 2011. Το 2012 οι τραπεζικές εργασίες συρρικνώθηκαν ακόμα περισσότερο και αυξήθηκε το κόστος άντλησης ρευστότητας με την αύξηση των επιτοκίων καταθέσεων, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013β).

Το 2013 φαίνονται σημάδια ανάκαμψης σχεδόν σε όλες τις κατηγορίες εσόδων και σε συνδυασμό με την προσπάθεια περιστολής των λειτουργικών εξόδων, τα αποτελέσματα των τραπεζών εμφάνισαν καθαρά κέρδη για πρώτη φορά μετά το 2010, (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α). Η κατάσταση κερδοφορίας των τραπεζών φαίνεται να διατηρείται το Ά εξάμηνο του 2014. Τα καθαρά έσοδα ωστόσο, δεν επαρκούν για το σχηματισμό προβλέψεων λόγω του μεγάλου όγκου των επισφαλών δανείων. Στην εμφάνιση κερδών μετά από φόρους το Ά εξάμηνο 2014 συνετέλεσε η αναγνώριση του αναβαλλόμενου φόρου, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Διάγραμμα 4.5 Κέρδη μετά από φόρους των ελληνικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων σε εκατ. ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, επεξεργασία των στοιχείων από τη συγγραφέα

4.2.5 Εξαγορές και συγχωνεύσεις

Κατά την αρχή της κρίσης στην Ελλάδα λειτουργούσαν 17 τράπεζες και 16 συνεταιριστικές. Το μερίδιο των τελευταίων αποτελούσε το 1% του συνόλου της αγοράς. Η Τράπεζα της Ελλάδος, ως εποπτική αρχή, είχε επανειλημμένα τονίσει ότι λόγω του μικρού μεγέθους της ελληνικής οικονομίας και δεδομένης της παρούσας οικονομικής συγκυρίας, απαιτούνται λιγότερες σε αριθμό, αλλά πιο ισχυρές τράπεζες.

Αρχικά οι τράπεζες ήταν επιφυλακτικές ως προς τις συγχωνεύσεις, αλλά η ανάγκη για ενοποίηση και αναδιάρθρωση του τραπεζικού κλάδου έγινε πιο επιτακτική λόγω της επίπτωσης της αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους. Το 2012 οι πιέσεις που δέχτηκε το τραπεζικό σύστημα στην κεφαλαιακή επάρκεια και τη ρευστότητά του, το οδήγησαν σε οριακά σημεία επιβίωσης. Προς αποφυγή μιας χειρότερης συνέχειας πραγματοποιήθηκαν σταδιακά εξαγορές και συγχωνεύσεις, εξυγιάνσεις και ανακεφαλαιοποιήσεις τραπεζών, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013α).

Πιο πρόσφατα η Τράπεζα Πειραιώς εξαγόρασε το υγιές τμήμα της Αγροτικής, τη Γενική Τράπεζα, την Ελληνική Τράπεζα, την Τράπεζα Κύπρου και τη Cyprus Popular Bank. Η Εθνική Τράπεζα εξαγόρασε το υγιές τμήμα της First Business Bank, της Probank και τις καταθέσεις των Συνεταιριστικών Τραπεζών Αχαΐας, Λαμίας και Λέσβου-Λήμνου. Η Eurobank εξαγόρασε τη Νέα Proton Bank και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. Η Alpha Bank εξαγόρασε την Εμπορική Τράπεζα και τις καταθέσεις των Συνεταιριστικών Τραπεζών Δυτικής Μακεδονίας, Δωδεκανήσου και Ευβοίας.

Κατά αυτόν τον τρόπο έχει δημιουργηθεί ένα νέο τραπεζικό τοπίο με λιγότερες τράπεζες εκ των οποίων οι τέσσερις συστημικές ελέγχουν αθροιστικά πάνω από το 90% του ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος σε αντίθεση με το 2008 που το ποσοστό αντιστοιχούσε σε 63%, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014α).

4.3 Ανάλυση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών

Τέσσερις συστημικές τράπεζες προέκυψαν από τη μελέτη στρατηγικής αξιολόγησης του τραπεζικού τομέα που εκτόνησε η Τράπεζα της Ελλάδος το Μάρτιο του 2012. Αυτές κρίθηκαν ως κατάλληλες για δημόσια στήριξη και κατά αλφαβητική σειρά είναι: η Alpha Bank, η Eurobank, η Εθνική Τράπεζα και η Τράπεζα Πειραιώς, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013α). Η ανάλυση που ακολουθεί επικεντρώνεται στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, ρευστότητας και ποιότητας δανείων των παραπάνω τραπεζών, λαμβάνοντας υπόψη και τα καθαρά αποτελέσματα ώστε να είναι πιο πλήρης.

4.3.1 Εθνική Τράπεζα

Κατά τα χρόνια της οικονομικής ανάπτυξης η Εθνική αποτέλεσε τον πιο συντηρητικό παίκτη μεταξύ των τεσσάρων συστημικών ελληνικών τραπεζών και το γεγονός αυτό την βοήθησε να είναι καλύτερα προετοιμασμένη από τους τρεις βασικούς εγχώριους ανταγωνιστές της, όταν κατά το 2008 κλήθηκε να θωρακιστεί για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, οι οποίες δεν είχαν γίνει ακόμα ιδιαίτερα αισθητές στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τον πίνακα 4.1, το 2008 ο Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1) της ΕΤΕ ήταν ο υψηλότερος μεταξύ των τεσσάρων τραπεζών, ο οποίος διαμορφώνονταν στο 10,3%. Αλλά και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Σ.Δ.Κ.Ε.), που άγγιζε το 10,9%, ήταν μεγαλύτερος από της αντίστοιχους δείκτες των ανταγωνιστών της. Παράλληλα είχε την υψηλότερη ρευστότητα, καθώς ο λόγος χορηγήσεις προς καταθέσεις διαμορφώνονταν στο 95%, αποτελώντας έναν από της ισχυρότερους δείκτες ρευστότητας στην Ευρώπη.

Πίνακας 4.1 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Εθνικής Τράπεζας

Έτος	2008	2011	2012	2013	Ιούνιος 2014
Core Tier 1	10,3%	7,2%	8,8%	10,3%	16,2%
Σ.Δ.Κ.Ε.	10,9%	8,3%	10%	11,2%	16,5%
Ρευστότητα	95%	111%	107%	97%	94%
Δάνεια σε καθυστέρηση /Σύνολο Δανείων	4%	12,4%	19%	22,5%	23,2%
Καθαρά κέρδη ή ζημίες (εκατ. €)	1.546	(12.345)	(2.139)	809	1.146

Πηγή: Δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις ΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων και υπολογισμοί από τη συγγραφέα

Η ΕΤΕ ήταν η τράπεζα που παραδοσιακά κατείχε το μεγαλύτερο χαρτοφυλάκιο ελληνικών ομολόγων, ενώ κατά τα έτη πριν την διενέργεια του PSI είχε τη μεγαλύτερη συμβολή στην προσπάθεια στήριξης του ελληνικού ομολόγου, διογκώνοντας έτσι ακόμα περισσότερο τη συμμετοχή του στο χαρτοφυλάκιο της. Κατά συνέπεια δέχτηκε το ισχυρότερο πλήγμα από τη συμμετοχή στο PSI, καταγράφοντας ζημίες 12,3 δισ. ευρώ το 2011 με επακόλουθο κατά τα οικονομικά έτη 2011 και 2012 να εμφανίζει τους χαμηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας μεταξύ των τεσσάρων συστημικών τραπεζών. Ωστόσο, ο αυστηρός προσανατολισμός της τράπεζας στην ενίσχυση της κεφαλαιακής της επάρκειας και της ρευστότητας τελεσφόρησε ώστε τελικά ο Core Tier 1 να διαμορφωθεί στο 16,2% κατά το Ά εξάμηνο του 2014, ποσοστό πολύ καλύτερο από το αντίστοιχο της τράπεζας στην αρχή της κρίσης, ενώ ο δείκτης δάνεια προς καταθέσεις να διαμορφωθεί στο 94%, επίπεδο ανάλογο με εκείνο πριν από την έλευση της κρίσης.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι η ΕΤΕ, εκτός της υψηλής ρευστότητας που διατήρησε σε όλη τη διάρκεια της κρίσης, ως απόρροια της μεγάλης καταθετικής βάσης και της πιο συντηρητικής πολιτικής που ακολούθησε τα χρόνια πριν την κρίση, αποδείχθηκε ότι είχε και το καλύτερο δανειακό χαρτοφυλάκιο, καθώς το Ά εξάμηνο του 2014 είχε το χαμηλότερο δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων άνω των 90 ημερών με ποσοστό 23,2% δηλαδή σχεδόν 6 φορές υψηλότερο σε σχέση με το 2008, αλλά κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες περίπου χαμηλότερο από τις άλλες τρεις τράπεζες.

4.3.2 Τράπεζα Πειραιώς

Η Τράπεζα Πειραιώς, σε αντίθεση με την Εθνική, ακολούθησε πιο κερδοσκοπική στρατηγική κατά τα έτη πριν την έλευση της οικονομικής κρίσης. Από τον πίνακα 4.2 παρατηρούμε ότι ο όμιλος Πειραιώς το 2008 είχε το μικρότερο Συνολικό Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας (Σ.Δ.Κ.Ε.), 9,9%, μεταξύ των τεσσάρων τραπεζών και το μικρότερο Δείκτη Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1), 8%. Κύριο μέλημα της τράπεζας από το 2008 και έπειτα, αποτέλεσε η ενίσχυση της ρευστότητας και της κεφαλαιακής επάρκειας. Συνέπεια αυτής της επιδίωξης ήταν, κατά τα επόμενα οικονομικά έτη, οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας του ομίλου να βελτιωθούν, παρά την εξαιρετικά δύσκολη συγκυρία για την ελληνική οικονομία. Το 2011 ο δείκτης Core Tier 1 ανήλθε στο 8,7%, υποβοηθούμενος από την ενίσχυση που έλαβε ο όμιλος από το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας 4,7 δισ. ευρώ και την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, στην οποία προέβη, ύψους 807 εκ. ευρώ.

Πίνακας 4.2 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς

Έτος	2008	2011	2012	2013	Ιούνιος 2014
Core Tier 1	8%	8,7%	11,8%	13,9%	15%
Σ.Δ.Κ.Ε.	9,9%	9,7%	12,5%	14%	15,1%
Ρευστότητα	112%	156%	116%	111%	108%
Δάνεια σε καθυστέρηση /Σύνολο Δανείων	3,6%	13,5%	23,3%	36,6%	38,5%
Καθαρά κέρδη ή ζημίες (εκατ. €)	315	(6.614)	(513)	2.532	(82)

Πηγή: Δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις Τράπεζας Πειραιώς, επεξεργασία στοιχείων και υπολογισμοί από τη συγγραφέα

Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί η μεγάλη επιδείνωση της ρευστότητας του ομίλου κατά το 2011, η οποία προκλήθηκε από τη μαζική φυγή καταθέσεων, που ανάγκασε την τράπεζα να καταφύγει στη λύση του προγράμματος κρατικής ενίσχυσης ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας, λαμβάνοντας πρόσθετες εγγυήσεις ύψους 5 δισ. ευρώ. Συγκεκριμένα με βάση τον πίνακα 4.2, ο λόγος δάνεια προς καταθέσεις το 2011 ανερχόταν σε ποσοστό 156%. Η βελτίωση της ρευστότητας του ομίλου το 2012

προήλθε κυρίως από την απορρόφηση των υγιών τμημάτων της Αγροτικής και των Κυπριακών τραπεζών για να καταλήξει τελικά το Α εξάμηνο του 2014 σε 108%.

Τέλος σημειώνεται ότι η δανειακή πολιτική που ακολούθησε ο όμιλος κατά τα έτη πριν την κρίση, με χαλαρά κριτήρια στη χορήγηση των δανείων, αποτυπώνεται στην ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου της τράπεζας, το οποίο επιδεινώνεται με αύξοντα ρυθμό από το 2011 μέχρι και το 2013. Το Α εξάμηνο του 2014 ο όμιλος παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων άνω των 90 ημερών μεταξύ των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, με το συγκεκριμένο δείκτη να ανέρχεται στο 38,5%, ποσοστό δεκαπλάσιο και πλέον από αυτό του 2008. Ωστόσο παρατηρείται ότι ο ρυθμός αύξησης του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων επιβραδύνεται.

4.3.3 Alpha Bank

Η πορεία των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας της Alpha Bank είναι ανάλογη με εκείνη των Eurobank και Πειραιώς με τη διαφορά ότι ο Core Tier 1 από το 8,3% το 2008 μειώθηκε στο 7,3% κατά το 2011 (βλ. πίνακα 4.3), όταν και διενεργήθηκε η απομείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων που περιλαμβάνονταν στα χαρτοφυλάκια των ελληνικών τραπεζών.

Πίνακας 4.3 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Alpha Bank

Έτος	2008	2011	2012	2013	Ιούνιος 2014
Core Tier 1	8,3%	7,3%	12,8%	13,6%	16,3%
Σ.Δ.Κ.Ε.	10,2%	9,8%	13,7%	15,9%	16,6%
Ρευστότητα	119%	155%	143%	122%	114%
Δάνεια σε καθυστέρηση /Σύνολο Δανείων	3,9%	13,5%	22,8%	32%	33,6%
Καθαρά κέρδη ή ζημίες (εκατ. €)	512	(3.810)	(1.086)	2.922	267

Πηγή: Δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις Alpha bank, επεξεργασία στοιχείων και υπολογισμοί από τη συγγραφέα

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι η Alpha Bank ήταν η τράπεζα που κατείχε το μικρότερο χαρτοφυλάκιο ελληνικών ομολόγων και κατά συνέπεια υπέστη μικρότερες

ζημίες από το PSI συγκριτικά με τους ανταγωνιστές της, οι οποίες το 2011 ανήλθαν στα 3,8 δισ. ευρώ. Κατά το συγκεκριμένο οικονομικό έτος η τράπεζα επιδίωξε να ενισχύσει την κεφαλαιακή της επάρκεια με την έκδοση ομολογιακού δανείου ύψους 14 δισ. ευρώ με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου, ενώ στην ίδια κίνηση προέβη και το 2012 με την έκδοση ομολογιακού δανείου ύψους 9,8 δισ. ευρώ. Αποτέλεσμα της συνεχούς προσπάθειας άντλησης κεφαλαίων ήταν η διαρκής βελτίωση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας Core Tier 1, ο οποίος από το 7,3% του 2011 ανήλθε στο 16,3% το Ά εξάμηνο του 2014, όπως δείχνει ο πίνακας 4.3.

Η συγχώνευση με την Εμπορική Τράπεζα συνέβαλε σημαντικά στην αποκατάσταση της ρευστότητας της τράπεζας, με το δείκτη χορηγήσεων προς καταθέσεις να κατέρχεται από το 155% το 2011, στο 122% το 2013 και στο 114% το Ά εξάμηνο του 2014.

Η πορεία του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων άνω των 90 ημερών είναι αντίστοιχη των Eurobank και Πειραιώς, ο οποίος ενώ το 2008 βρισκόταν στο 3,9%, από το 2011 μέχρι το 2013 αυξανόταν κατά περίπου 10 ποσοστιαίες μονάδες ετησίως αγγίζοντας το 32%. Το Ά εξάμηνο του 2014 αυτή η καλπάζουσα αύξηση δείχνει να συγκρατείται καθώς ο δείκτης των δανείων σε καθυστέρηση διαμορφώνεται στο 33,6%.

4.3.4 Eurobank

Η πορεία της Eurobank από το 2008 και καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης είναι παρόμοια με εκείνη του Ομίλου Πειραιώς. Η Eurobank εισήλθε στην περίοδο της ύφεσης έχοντας μαζί με την Τράπεζα Πειραιώς τη μικρότερη κεφαλαιακή επάρκεια μεταξύ των τεσσάρων συστημικών τραπεζών της ελληνικής οικονομίας, με το Δείκτη Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1) να διαμορφώνεται στο 8% (βλ. πίνακα 4.4) και έκτοτε η στρατηγική της προσανατολίζεται στη διατήρηση της ρευστότητας και της κεφαλαιακής επάρκειας. Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής ήταν το 2011, οικονομικό έτος κατά το οποίο η τράπεζα υπέστη ζημίες ύψους 5,5 δισ. ευρώ εξαιτίας του PSI, όπως δείχνει ο πίνακας 4.2, ο δείκτης Core Tier 1 να αυξηθεί στο 9,8%, υποβοηθούμενος από τα κεφάλαια που προσέφερε στον όμιλο η συμφωνία για ενίσχυση από το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ύψους 4,2 δισ. ευρώ. Παρατηρώντας τις τιμές του πίνακα 4.4, το 2012 ο Core Tier 1 αυξήθηκε περαιτέρω σε 10,8%, ενώ ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας μειώθηκε λίγο από 12% που ήταν το 2011, σε 11,6%. Το 2013 βελτιώθηκαν και οι δύο δείκτες, ομοίως

και το Ά εξάμηνο του 2014, όπου η Eurobank εμφανίζει τους υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας μεταξύ των τεσσάρων συστημικών τραπεζών.

Πίνακας 4.4 Χρηματοοικονομικοί Δείκτες και κέρδη ή ζημίες μετά φόρων του ομίλου της Eurobank

Έτος	2008	2011	2012	2013	Ιούνιος 2014
Core Tier 1	8%	9,8%	10,8%	11,3%	17,8%
Σ.Δ.Κ.Ε.	10,4%	12%	11,6%	12,2%	18,2%
Ρευστότητα	122%	158%	140%	110%	103%
Δάνεια σε καθυστέρηση /Σύνολο Δανείων	3,9%	15,7%	22,8%	29,4%	31,8%
Καθαρά κέρδη ή ζημίες (εκατ. €)	652	(5.508)	(1.458)	(1.154)	(508)

Πηγή: Δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις Eurobank, επεξεργασία στοιχείων και υπολογισμοί από τη συγγραφέα

Παράλληλα η επιδείνωση της ρευστότητας που ήλθε ως αποτέλεσμα της μαζικής φυγής καταθέσεων το 2011, αποκαταστάθηκε σε σημαντικό βαθμό το 2013 με την απορρόφηση από την τράπεζα του Νέου Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και της Νέας Proton Bank, που προέκυψαν μετά τη διάσπαση του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και της Proton Bank σε «καλή» και «κακή» τράπεζα. Έτσι, ενώ το 2011 ο δείκτης χορηγήσεις προς καταθέσεις είχε αγγίξει το 158%, το 2013 σημείωσε σημαντική βελτίωση, χάρη στη ρευστότητα που προσέφεραν στην τράπεζα τα υγιή στοιχεία του ενεργητικού της Proton Bank και του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και κατέληξε το Ά εξάμηνο του 2014 σε ποσοστό 103%.

Τέλος η παρατεταμένη ύφεση που συμβάλλει στην διόγκωση του προβλήματος ρευστότητας στην πραγματική οικονομία, επηρεάζει το δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων άνω των 90 ημερών και της Eurobank, ο οποίος από το 3,9% το 2008 έφτασε στο 31,8% κατά το Ά εξάμηνο του 2014. Ωστόσο, αύξηση του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων τον Ιούνιο του 2014 είναι αναλογικά μικρότερη σε σχέση με τις αυξήσεις που παρατηρήθηκαν τα έτη 2011, 2012 και 2013, εναρμονιζόμενη με την επιβράδυνση της επιδείνωσης του εν λόγω δείκτη, που παρουσιάζεται και στις άλλες τρεις συστημικές τράπεζες.

4.4 Οι προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Με βάση την ανάλυση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών συνοψίζουμε τα εξής:

- 1) Ως προς τις απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας οι ελληνικές τράπεζες συλλήβδην ήταν τουλάχιστον συνεπείς με αυτές που ορίζει η Βασιλεία. Ωστόσο παρατηρήσαμε διαχρονικά, από το 2008 έως το Ά εξάμηνο του 2014 που εξετάζουμε, την προσπάθεια διαρκούς βελτίωσης των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, η οποία απεικονίζεται στα αυξανόμενα αριθμητικά αποτελέσματα των τιμών των εν λόγω δεικτών, με εξαίρεση το έτος 2011 εξαιτίας της αρνητικής επίδρασης του PSI στα αποτελέσματα των ελληνικών εμπορικών τραπεζών. Στην παρούσα φάση, οι ελληνικές τράπεζες διατηρούν δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας με υψηλότερες τιμές, από αυτές που ορίζει η Βασιλεία III προληπτικά, λαμβάνοντας υπόψη τα διδάγματα από την ελληνική δημοσιονομική κρίση.
- 2) Όσο αφορά τη ρευστότητα οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα άντλησης κεφαλαίων λόγω της αναξιοπιστίας του ελληνικού κράτους με αποκορύφωμα τον αποκλεισμό τους από τις διεθνείς χρηματαγορές το 2010. Προβλήματα στη ρευστότητα προκάλεσε και η πρωτοφανής μαζική φυγή των καταθέσεων που εντάθηκε τα επόμενα χρόνια. Οι συγχωνεύσεις και εξαγορές τραπεζών, η σταδιακή σταθεροποίηση των οικονομικών και πολιτικών συνθηκών στη χώρα και η εξεύρεση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης βελτίωσαν τη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών από το 2012 μέχρι το Ά εξάμηνο του 2014. Μάλιστα ο δείκτης δάνεια προς καταθέσεις το Ά εξάμηνο του 2014, έχει χαμηλότερη τιμή για τις τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες σε σχέση με το 2008, έτος πριν την εκδήλωση της κρίσης στην Ελλάδα, γεγονός που φανερώνει μια γενικότερα πιο συντηρητική πολιτική που ακολουθούν πλέον οι τράπεζες.
- 3) Το σοβαρότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν ωστόσο οι ελληνικές τράπεζες είναι ο πιστωτικός κίνδυνος. Το ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο δανείων αυξήθηκε ανησυχητικά σε σχέση με το 2008, που διαμορφωνόταν στο 5,1%, έως το Ά εξάμηνο του 2014, που άγγιξε το 34,1%. Σημειώνεται ότι η αύξηση του εν λόγω ποσοστού το Ά εξάμηνο του 2014, αναλογικά, δείχνει να είναι τουλάχιστον μικρότερη σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Σε κάθε περίπτωση, το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, το οποίο είναι ουσιαστικά απόρροια της δημοσιονομικής κρίσης στην

Ελλάδα και της συρρίκνωσης των εισοδημάτων των οφειλετών, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής γιατί με τη σειρά του εμποδίζει την ανάπτυξη και βιωσιμότητα των τραπεζών, οδηγώντας σε έναν αέναο φαύλο κύκλο υπονόμευσης της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας και του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Κατά συνέπεια κρίνεται αναγκαίο να βρεθεί ένας τρόπος αντιμετώπισης αυτού του μείζονος σημασίας προβλήματος.

Πρόσφατα ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γιάννης Στουρνάρας συμπέρανε τα εξής: (Stournaras, 2014)

- 1) Οι βασικοί δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών έχουν αποκατασταθεί και η πλεονάζουσα παραγωγική δυναμικότητα έχει σε μεγάλο βαθμό εξαλειφθεί. Η άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων είχαν θετικό αντίκτυπο στις αγορές και η κεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών έχει ενισχυθεί σημαντικά.
- 2) Οι όροι χρηματοδότησης έχουν βελτιωθεί. Η εξάρτηση από τον ΕΛΑ έχει εκμηδενιστεί και η προσφυγή σε χρηματοδότηση από την κεντρική τράπεζα έχει μειωθεί σημαντικά, μετά την κορύφωσή της το 2012. Επιπλέον, οι ελληνικές τράπεζες έχουν ανακτήσει την πρόσβαση στις αγορές χονδρικής, που τους επιτρέπει να αξιοποιήσουν τη χρηματοδότηση της αγοράς. Οι καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα έχουν πλέον σταθεροποιηθεί.
- 3) Η προ-προβλέψεων οργανική κερδοφορία βελτιώνεται. Αυτό μπορεί να αποδοθεί κυρίως στη μείωση του κόστους χρηματοδότησης και, δευτερευόντως στη συγκράτηση των λειτουργικών εξόδων. Θετικές εξελίξεις παρουσιάζονται στην πορεία των εσόδων, επειδή σημειώθηκε αύξηση στα καθαρά έσοδα από τόκους, αμοιβές και προμήθειες.
- 4) Η επιδείνωση της ποιότητας του ενεργητικού φαίνεται να επιβραδύνεται.
- 5) Τέλος με την ενοποίηση, λιγότερες αλλά ισχυρότερες τράπεζες αποδίδουν οφέλη τα οποία αναμένεται να αυξηθούν τα επόμενα χρόνια. Οι συνέργειες αναμένεται να αυξήσουν τα έσοδα και την αποτελεσματικότητα των ελληνικών τραπεζών, ώστε να φτάσουν σε επίπεδα συγκρίσιμα με αυτά της Ευρώπης.

Ωστόσο, προκλήσεις παραμένουν για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, το οποίο σήμερα καλείται να παίξει ένα νέο ρόλο. Αυτός είναι να αποτελέσει την κινητήριου δύναμη για την αναδιάρθρωση ολόκληρου του επιχειρηματικού τομέα και της οικονομίας. Ο τραπεζικός κλάδος είναι ο μοναδικός που έχει μετασηματιστεί και

ανακεφαλαιοποιηθεί πλήρως, με σοβαρό κόστος βέβαια, κυρίως για τους μετόχους. Η αναδιάρθρωση των ελληνικών τραπεζών και η ανασυγκρότηση του παραγωγικού δυναμικού προς τη δημιουργία ενός νέου μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης, μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα και για τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας.

Οι βασικοί άξονες του ανασχεδιασμού του τραπεζικού τομέα επικεντρώνονται (Τράπεζα της Ελλάδος 2014α):

- στον εξορθολογισμό του λειτουργικού κόστους και στην εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου μέσω της αύξησης των οργανικών κερδών
- στην αποσύνδεση από μη αμιγώς τραπεζικές εργασίες
- στην προσφορά ενός πλήρους φάσματος τραπεζικών εργασιών με ορθή τιμολόγηση
- στον επανεξέταση του σχεδίου δραστηριοποίησης στο εξωτερικό
- στην ενεργή διαχείριση των προβληματικών στοιχείων του ενεργητικού

Οι τράπεζες πρέπει να συνεχίσουν να εφαρμόζουν στρατηγικές ενίσχυσης των αξιών, του κεφαλαίου και της χρηματοδότησης σύμφωνα με τα τεστ αντοχής και τις απαιτήσεις της Βασιλείας III, παρά την αργή αύξηση στις καταθέσεις, (Stournaras, 2014).

4.4.1 Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια

Η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες είναι το μεγάλο ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Το ποσοστό αυτό, όπως είδαμε στην ανάλυσή μας, έχει αυξηθεί δραματικά, γεγονός που καθιστά διστακτικές τις τράπεζες να χορηγήσουν νέες πιστώσεις, τους στερεί έσοδα τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για πιστωτική επέκταση και τις αναγκάζει να διακρατούν περισσότερα κεφάλαια για τις μελλοντικές διατάξεις για δυνητικές ζημιές από τη μη εξυπηρέτηση δανείων, (Stournaras, 2014). Η αποτελεσματική διαχείριση των δανείων σε καθυστέρηση αποτελεί άμεση προτεραιότητα για δύο λόγους. Πρώτον, να διευκολυνθούν οι δανειολήπτες που αντιμετωπίζουν προσωρινές δυσκολίες, αλλά εν δυνάμει σταδιακά μπορούν να ανταπεξέλθουν και δεύτερον, μακροπρόθεσμα να ανακτηθούν τα κεφάλαια των τραπεζών που τώρα είναι δεσμευμένα σε προβληματικά δάνεια, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Για να αντιμετωπιστεί αυτή η πρόκληση χρειάζεται να πληρούνται δύο προϋποθέσεις, (Stournaras, 2014):

- Πρώτον η οικονομία πρέπει να μπει σε τροχιά ανάπτυξης και να μειωθεί η ανεργία, ώστε να βελτιωθεί η ικανότητα αποπληρωμής των δανειοληπτών.
- Δεύτερον, σε επίπεδο μεμονωμένων τραπεζών πρέπει να εφαρμοστεί ένα πλαίσιο πιο ενεργητικής διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η προσοχή πρέπει να επικεντρωθεί σε δύο περιπτώσεις: α) στην περίπτωση της ελάφρυνσης των δανειοληπτών που αντιμετωπίζουν προσωρινές δυσκολίες στην εξυπηρέτηση των χρεών τους και β) στην περίπτωση μιας πιο μόνιμης λύσης για τα δάνεια που είναι μάλλον απίθανο να πληρωθούν.

Επιπρόσθετα ο τρόπος και οι μέθοδοι διαχείρισης των δανείων σε καθυστέρηση θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να μη προκαλούν ζητήματα ηθικού κινδύνου. Η παροχή κινήτρων για αθέτηση οφειλών σε δανειολήπτες που έχουν τη δυνατότητα να εξυπηρετήσουν το χρέος τους, θα πρέπει να αποτρέπεται. Κατά συνέπεια είναι αναγκαίο τα μέτρα των ρυθμίσεων να μην είναι οριζόντια, αλλά να βασίζονται σε ουσιαστική αξιολόγηση της πραγματικής εισοδηματικής και περιουσιακής κατάστασης των οφειλετών. Ταυτόχρονα είναι συνετό να λαμβάνονται υπόψη οι προοπτικές και η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, ώστε να μη δεσμεύονται κεφάλαια σε επιχειρήσεις που δεν έχουν καμία προοπτική επιβίωσης, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Ωστόσο, σύμφωνα με οικονομετρικές εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος (2014β) υπό τρία εναλλακτικά σενάρια, υπολογίζεται ότι το ποσοστό των δανείων σε καθυστέρηση επί του συνόλου των δανείων θα πάψει να αυξάνεται μέσα στο 2015. Βάσει του πιο ευνοϊκού σεναρίου εκτιμάται ότι το 2016 το ποσοστό αυτό θα μειωθεί κοντά στο 30%. Για την αντιμετώπιση του εν λόγω προβλήματος, είναι αναγκαία η λήψη μέτρων πολιτικής, συμβατών με την ελληνική πραγματικότητα, που δε θα δημιουργούν νέες κεφαλαιακές ανάγκες για τις τράπεζες. Θετικά αποτελέσματα μπορούν να προκύψουν από την ενεργητική διαχείριση των δανείων σε καθυστέρηση, μέσω της αξιοποίησης του πλαισίου εποπτικών υποχρεώσεων των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, όπως προβλέπεται από την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.5.2014 της Τράπεζας της Ελλάδος, αλλά και των επιλογών που προβλέπει ο Κώδικας Δεοντολογίας του Ν.4224/2013, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 12 του Ν. 4282/2014 και ισχύει από 1.1.2015.

Η Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής αφορά α) τη διάκριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων κάτω από οργανωτικά

ανεξάρτητες λειτουργίες διαχείρισης, β) τη θέσπιση χωριστής καταγεγραμμένης στρατηγικής διαχείρισης των παραπάνω ανοιγμάτων και γ) την καθιέρωση περιοδικών αναφορών που θα υποβάλλονται στη Διοίκηση του πιστωτικού οργανισμού και στην Τράπεζα της Ελλάδος, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Ο Κώδικας Δεοντολογίας κάνει εκτενή αναφορά στους τύπους ρυθμίσεων, σύμφωνα με διεθνείς πρακτικές, για δανειολήπτες σε δυσχερή κατάσταση, οι οποίοι αδυνατούν να εξοφλήσουν τα δάνεια που έχουν λάβει με τους όρους που είχαν συμφωνηθεί. Βασική συνισταμένη του κώδικα αποτελεί η διάκριση των οφειλετών σε συνεργάσιμους και μη. Ο κώδικας παρέχει τον ακριβή ορισμό του «συνεργάσιμου δανειολήπτη». Σύμφωνα με τον κώδικα, οι δανειολήπτες θα πρέπει εντός 15 εργάσιμων ημερών να γνωστοποιήσουν στην τράπεζα πληροφορίες, ώστε αυτή να τους χαρακτηρίσει ως συνεργάσιμους ή μη και κατόπιν να προτείνει εναλλακτικές «λύσεις ρυθμίσεων» ή «λύση οριστικής διευθέτησης». Ταυτόχρονα λαμβάνεται υπόψη η έννοια των «εύλογων δαπανών διαβίωσης», το ύψος των οποίων καθορίζεται από το Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους του Ν. 4224/2013. Τέλος ο κώδικας προβλέπει ότι τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να προβούν σε συγκεκριμένες τακτικές προκειμένου να έχουν τη βέλτιστη επικοινωνία με τους οφειλέτες και να τους παρέχουν πλήρη πληροφόρηση. Μάλιστα όπως ορίζει ο κώδικας, κάθε ίδρυμα διαθέτει «Ενημερωτικό Φυλλάδιο προς τους Δανειολήπτες με οικονομικές δυσχέρειες» σε απλή γλώσσα, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014γ).

4.4.2 Η Πιστωτική επέκταση

Είναι γεγονός ότι ορισμένες σημαντικού μεγέθους, ελληνικές εξωστρεφείς, μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις άντλησαν κεφάλαια από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, όπου οι συνθήκες ήταν πιο ευνοϊκές. Επιπλέον η πιστωτική επέκταση προς τη γενική κυβέρνηση περιορίστηκε διαχρονικά, καθώς το κράτος πλέον χρηματοδοτείται από τους διεθνείς πιστωτές της χώρας. Ο αυξημένος πιστωτικός κίνδυνος αποθαρρύνει τη χορήγηση νέων πιστώσεων με χαμηλά επιτόκια. Από την άλλη πλευρά τα πιστοδοτικά κριτήρια, βάσει των οποίων αποφασίζουν οι τράπεζες την έγκριση χορήγησης δανείων, εξακολουθούν να είναι αυστηρά. Παράλληλα υφίστανται πάντα αβεβαιότητες γύρω από τις οικονομικές προοπτικές της Ελλάδας. Όλοι οι παραπάνω παράγοντες επιδρούν ανασταλτικά τόσο στη ζήτηση όσο και στην προσφορά πιστώσεων από τις τράπεζες. Ωστόσο σημειώθηκαν οριακές αυξήσεις στη ζήτηση πιστώσεων μέχρι τον Οκτώβριο του 2014 από νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές

επιχειρήσεις. Παρά τα σημάδια σταθεροποίησης, η πιστωτική επέκταση στην πραγματική οικονομία παραμένει αρνητική, με συνέπεια να εμποδίζεται η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας., (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια και η πιστωτική επέκταση είναι δύο προβλήματα αλληλοσυνδεδεμένα, καθώς ο δείκτης ποιότητας δανείων απαρτίζεται από το λόγο των δύο αυτών μεγεθών. Η πιστωτική επέκταση δύναται να προκύψει και να τροφοδοτηθεί, αν τεθεί σε κίνηση ένας ενάρετος κύκλος από την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και αύξησης του ΑΕΠ, ώστε να αυξηθεί η ζήτηση τόσο για δάνεια όσο και για πιστώσεις, να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη του κοινού προς την ελληνική οικονομία και κατ' επέκταση στη δυνατότητα των τραπεζών να χρηματοδοτούνται από τις διεθνείς αγορές και να επανακτήσουν οι οφειλέτες, ως ένα βαθμό τουλάχιστον, την δυνατότητα να εξυπηρετούν τα χρέη τους προς τις τράπεζες, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Η πιστωτική επέκταση στηρίζεται από τα προγράμματα του ΕΤΕΑΝ (Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης), της ΕΤΕπ (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων) και του νεοϊδρυθέντος Ελληνικού Επενδυτικού Ταμείου, που έχουν ως σκοπό την ενίσχυση της ρευστότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Το ζητούμενο είναι να αυξηθεί η απρόσκοπτη απορρόφηση αυτών των χρηματοδοτικών πόρων, με όσο το δυνατό περιορισμό της γραφειοκρατίας των φορέων, με επιπλέον δραστηριοποίηση των τραπεζών και συμμετρική πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

Οι πολιτικές των τραπεζών πλέον εστιάζουν σε ένα νέο πλαίσιο χορήγησης πιστώσεων και διαχείρισης κινδύνων, το οποίο αλλάζει την τάση της προηγούμενης δεκαετίας για επενδύσεις σε κατοικίες και κατανάλωση, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014α). Η νέα πιστωτική πολιτική πρέπει να στοχεύει σε δυναμικές, εξωστρεφείς επιχειρήσεις με ευοίωνες προοπτικές ανάπτυξης. Οι πιστώσεις πρέπει να διοχετευτούν σε πραγματικά βιώσιμες επιχειρήσεις, είτε νέες είτε παλαιές, και να ενθαρρύνουν τις συνεργασίες και τις πρωτοβουλίες που προάγουν την τολμηρή, τομεακή αναδιάρθρωση, (Stournaras, 2014). Ακόμα κι αν υπήρχαν μεγάλα περιθώρια τραπεζικού δανεισμού, η παροχή ρευστότητας σε μονάδες υπερκορεσμένων κλάδων και σε μη βιώσιμες επιχειρήσεις θα ήταν ανώφελη και επικίνδυνη, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014α). Αντίθετα, με το νέο προσανατολισμό, οι τράπεζες μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση των δυνατοτήτων

της ελληνικής οικονομίας και στην αναδιάρθρωση προς ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο, (Stournaras, 2014).

4.4.3 Η διασφάλιση της ρευστότητας και η διεύρυνση των πηγών χρηματοδότησης

Όπως έδειξε η ανάλυση που προηγήθηκε, η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών εξαρτάται ισχυρά από τις οικονομικές συνθήκες όπως διαμορφώνονται στη χώρα, από την αξιοπιστία του ελληνικού κράτους και την ενίοτε πολιτική σταθερότητα ή αστάθεια. Καθώς αυτοί οι παράγοντες είναι ευμετάβλητοι και δεδομένου ότι το κλίμα στην Ελλάδα δεν έχει σταθεροποιηθεί, η ρευστότητα των τραπεζών είναι διαρκώς ευάλωτη. Παράλληλα, το πρόβλημα της ρευστότητας έχει αρνητικές επιπτώσεις στην πιστωτική επέκταση και κατά συνέπεια στην οργανική κερδοφορία των τραπεζών, οδηγώντας σε περεταίρω προβλήματα ρευστότητας και τελικά δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο. Εκ των πραγμάτων οι τράπεζες βρίσκονται σε διαρκή αναζήτηση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης, είτε οι συνθήκες είναι ομαλές, είτε όχι.

Μετά τον αποκλεισμό των ελληνικών τραπεζών από τις διεθνείς αγορές και τη συρρίκνωση της συναλλακτικής δραστηριότητας στην Ηλεκτρονική Δευτερογενή Αγορά Τίτλων (ΗΔΑΤ) το 2010, ο ρόλος των αγορών υποκαταστάθηκε από τους μηχανισμούς των διευκολύνσεων χρηματοδότησης που παρέχει το Ευρωσύστημα, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010). Το πρόβλημα ρευστότητας που αντιμετώπιζαν οι ελληνικές τράπεζες ήταν «εξ αντανακλάσεως», δηλαδή λόγω των δημοσιονομικών προβλημάτων της Ελλάδας, ενώ συνάμα επιβαρυνόταν και από τη μείωση των καταθέσεων, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2011). Οι τράπεζες μείωσαν τις απαιτήσεις τους σε ξένα ομόλογα και σε καταθέσεις τους σε τράπεζες του εξωτερικού, για να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες ρευστότητας υπό συνθήκες περιορισμένων πηγών χρηματοδότησης. Επιπλέον προσέφεραν υψηλές ονομαστικές αποδόσεις σε προθεσμιακές καταθέσεις, για να αναχαιτίσουν τη μαζική φυγή των καταθέσεων (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012γ).

Με τη σχετική σταθεροποίηση των συνθηκών στη χώρα, οι τράπεζες ανέκτησαν την πρόσβαση στη διατραπεζική χρηματοδότηση. Επιπλέον στις αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου τους συνέβαλλαν ξένα επενδυτικά κεφάλαια και θεσμικοί επενδυτές. Βασική επιδίωξη αποτελεί πάντα η έκδοση τραπεζικών ομολόγων χωρίς εξασφαλίσεις κάτω από ομαλές συνθήκες, ώστε στη συνέχεια να υπάρχει η δυνατότητα έκδοσης και τιτλοποιημένων απαιτήσεων. Η σταδιακή απεξάρτηση από το Ευρωσύστημα μπορεί να

επιτευχθεί με την εξεύρεση διαφοροποιημένων πηγών χρηματοδότησης όπως εκδόσεις κύριου χρέους, καλυμμένες ομολογίες κτλ., (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014α).

Οι τράπεζες επιδιώκουν να διευρύνουν τις πηγές άντλησης ρευστότητας με στόχο να αποφεύγουν την προσφυγή στις πράξεις ανοικτής αγοράς του Ευρωσυστήματος και στο μηχανισμό έκτακτης χρηματοδότησης της Τράπεζας της Ελλάδος (ΕΛΑ) ο οποίος κοστίζει περισσότερο, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013β). Η πρόκληση της απεξάρτησης από το Ευρωσύστημα επιτείνεται, καθώς οι αλλαγές στους κανόνες ασφαλείας της ΕΚΤ από τις αρχές του 2015 θα δημιουργήσουν επιπλέον πιέσεις, (Stournaras, 2014).

Στην παρούσα φάση το Ευρωσύστημα προσφέρει στις τράπεζες χρηματοδότηση με σταθερό επιτόκιο μέσω των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (Targeted Longer-Term Operations – TLTROs). Η διάρκεια των στοχευμένων πράξεων είναι το μέγιστο τέσσερα έτη, δηλαδή λήγουν το Σεπτέμβριο του 2018, με δυνατότητα πρόωρης προεξόφλησης. Αν η πιστοδοτική δραστηριότητα των τραπεζών, που επωφελήθηκαν από τις εν λόγω πράξεις, κριθεί ως ανεπαρκής για το διάστημα Μαρτίου 2014 - Απριλίου 2016, τότε αυτές θα κληθούν το Σεπτέμβριο του 2016 να επιστρέψουν μέρος ή το σύνολο των αντληθέντων ποσών. Αυτό σημαίνει ότι θα έχουν όφελος από τη φθηνή χρηματοδότηση κατά δύο χρόνια λιγότερο, από τις τράπεζες που είναι πιο ενεργές πιστοδοτικά. Είναι φανερό λοιπόν, ότι δημιουργούνται κίνητρα για χορήγηση νέων πιστώσεων.

Η άντληση χρηματοδότησης μέσω των στοχευμένων πράξεων από τις τράπεζες αποσκοπεί στην υποκατάσταση, ως ένα βαθμό, της έκδοσης τραπεζικών ομολόγων, συγκριτικά με την οποία συνεπάγεται πολύ χαμηλότερο κόστος δανεισμού. Παράλληλα το Ευρωσύστημα διεξάγει από το φθινόπωρο του 2014 ένα πρόγραμμα αγορών τιτλοποιημένων τραπεζικών απαιτήσεων (Asset-Backed Securities Purchase Programme – ABSPP) και ένα πρόγραμμα αγορών καλυμμένων τραπεζικών ομολογιών (Covered Bond Purchase Programme – CBPP3).

Οι ελληνικές τράπεζες συμμετέχουν στην πρώτη στοχευμένη πράξη, έχοντας αντλήσει περισσότερα από 5 δισ. ευρώ τους πρώτους εννέα μήνες του 2014. Για να επωφεληθούν ολόκληρη την τετραετία από τη φθηνή χρηματοδότηση, είναι απαραίτητο να εκδηλωθεί επαρκής ζήτηση πιστώσεων από τα νοικοκυριά και τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Προς το παρόν η καθαρή χρηματική ροή προς την πραγματική οικονομία

ήταν αρνητική (-0,5 δισ. ευρώ). Ένας άλλος περιορισμός για τις ελληνικές τράπεζες είναι, ότι τα ομόλογά τους με κάλυψη κρατικής εγγύησης δε θα γίνονται αποδεκτά από το Ευρωσύστημα από το Μάρτιο του 2015. Κατά παρέκκλιση των κανόνων ωστόσο, στα προγράμματα αγορών θα γίνονται δεκτοί και τίτλοι πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν σε κράτη με πιστοληπτική διαβάθμιση κάτω του BBB- ,όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, υπό την προϋπόθεση ότι τα κράτη αυτά θα ακολουθούν κάποιο «πρόγραμμα προσαρμογής» με τη στήριξη της ΕΕ, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β).

4.4.4 Οι απαιτήσεις Κεφαλαιακής Επάρκειας

Η ΕΚΤ ως αρμόδια στα πλαίσια της προετοιμασίας για την ανάληψη αρμοδιότητας της τραπεζικής εποπτείας εντός του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (ΕΕΜ) στην Ευρωζώνη από το Νοέμβριο του 2014, διενήργησε Συνολική Αξιολόγηση για 130 πιστωτικά ιδρύματα με σύνολο ενεργητικού 22 τρισ. ευρώ, που χρειάστηκε ένα χρόνο για να ολοκληρωθεί, (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2014).

Οι ελληνικές τράπεζες αρχικά υποχρεώθηκαν να εφαρμόσουν τη μέθοδο του στατικού ισολογισμού της ΕΒΑ, επειδή μέχρι την 31.12.2014 τα σχέδια της αναδιάρθρωσης των ελληνικών τραπεζών δεν είχαν επίσημα εγκριθεί και δημοσιευθεί. Για να είναι συγκρίσιμα τα στοιχεία, καθώς μέχρι το 2014 συνέβαιναν ακόμα σχέδια αναδιάρθρωσης, η άσκηση διεξήχθη παράλληλα με τη μέθοδο του δυναμικού ισολογισμού. Από τη Συνολική Αξιολόγηση προέκυψε ότι οι αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου και τα σχέδια αναδιάρθρωσης των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών ενίσχυσαν σημαντικά την κεφαλαιακή τους βάση και διαμόρφωσαν την κεφαλαιακή τους επάρκεια σε ικανοποιητικό επίπεδο, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β). Συγκεκριμένα η Εθνική, η Πειραιώς και η Alpha Bank δεν παρουσιάζουν υστέρηση κεφαλαίων με βάση την υπόθεση του δυναμικού ισολογισμού, ενώ η Eurobank κάτω από την ίδια υπόθεση δεν παρουσιάζει ουσιώδη κεφαλαιακή υστέρηση, (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2014).

Παρά το γεγονός ότι τα αποτελέσματα της Συνολικής Αξιολόγησης της ΕΚΤ ήταν ικανοποιητικά για τις ελληνικές τράπεζες αναφορικά με τις κεφαλαιακές απαιτήσεις, η Τράπεζα της Ελλάδος κρίνει ότι επιβάλλεται, καθαρά για λόγους πρόληψης, η διατήρηση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας σε επίπεδο αρκετά υψηλότερο από αυτό που ορίζει η Βασιλεία III. Αυτή η θέση ενισχύεται αν λάβουμε υπόψη το ύψος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014β) και την εμπειρία των

αρνητικών συνεπειών του PSI στα χρηματοοικονομικά μεγέθη των τραπεζών το 2011 και 2012, παρά το γεγονός ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα από άποψη κεφαλαιακής επάρκειας τουλάχιστον, βάσει των εποπτικών κανονισμών, ήταν θεωρητικά θωρακισμένο.

Οι Vassiliadis, Kotsovolos and Baboukardos (2012) βασιζόμενοι στην ανάλυση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, από τα πρόσφατα χρόνια πριν την έλευση της κρίσης στην Ελλάδα μέχρι το έτος 2011, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η απλή συμμόρφωση με τα ελάχιστα αριθμητικά όρια των κανόνων της Βασιλείας δεν εγγυάται τη βιωσιμότητα μίας τράπεζας και την ασφάλεια του συστήματος. Τα διαθέσιμα κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών, παρότι κάλυπταν τις απαιτήσεις της Βασιλείας III, στην ουσία δεν αρκούν. Θεωρούν ότι θα ήταν επιφανειακό το συμπέρασμα ότι η ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας είναι ισχυρή, αν το μόνο κριτήριο είναι η ικανοποιητική κεφαλαιακή επάρκεια. Η ενδελεχής ανάλυση των ελληνικών τραπεζών και των συνθηκών που επικράτησαν στην Ελλάδα την περίοδο που εξετάζουν, δείχνει ότι οι ελληνικές τράπεζες αντιμετωπίζουν προβλήματα στην κερδοφορία, στη ρευστότητα, στην περιορισμένη πιστωτική επέκταση, στην ποιότητα δανείων και στην αντιμετώπιση του τότε επικείμενου «κουρέματος» των κρατικών ομολόγων. Ακολουθώς, πρότειναν επιπλέον ενέργειες για την εξυγίανση των ελληνικών τραπεζών με συγχωνεύσεις, που θα οδηγούσαν σε μεγάλο μέγεθος ιδρύματα για τα ελληνικά δεδομένα, ή με λήψη κρατικής βοήθειας.

Κατά τους ίδιους, αν δεχτούμε ότι οι υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις επιφέρουν μεγαλύτερο κόστος δανεισμού στις τράπεζες, σε καιρό κρίσης, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας, το επιπλέον κόστος δανεισμού θα αποθαρρύνει τις επενδύσεις. Συνεπακόλουθα εμποδίζεται η επανόρθωση της οικονομίας καθώς ο ρόλος των επενδύσεων είναι καθοριστικός σε αυτή τη διαδικασία. Υπό αυτή την έννοια, εμποδίζεται η καταλυτική λειτουργία των τραπεζών να ενισχύσουν την οικονομική ανάπτυξη ως διαμεσολαβητές για την αξιοποίηση των κεφαλαίων, αφού αυτά εγκλωβίζονται με διαφύλαξη τους για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων ζημιών, αντί να επενδύονται και να ανακυκλώνονται μες στην οικονομία.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εργασία αυτή επιχείρησε α) να απαντήσει στο ερώτημα περί αναγκαιότητας ή μη ρυθμιστικού πλαισίου στο χρηματοπιστωτικό τομέα, β) να παρουσιάσει και να αξιολογήσει τα τρία Σύμφωνα της Βασιλείας με έμφαση στο τελευταίο και γ) να εξετάσει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κάτω από το θεωρητικό πλαίσιο της Βασιλείας και υποβοηθούμενη από την εμπειρική ανάλυση των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών, να εξάγει τις προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Με βάση τη θεωρητική επισκόπηση για τη σημασία της τραπεζικής εποπτείας, οι απόψεις συγκλίνουν στο ότι η πλήρης αποκανονικοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος δε δικαιολογείται, λόγω της σημασίας του για το σύνολο της οικονομίας. Ωστόσο, δεν είναι ορθό να παραβλέπεται η χρησιμότητα της αυτορρύθμισης. Σε τελική ανάλυση είναι ευχής έργο να βρεθεί η ιδανική αναλογία ρύθμισης και ελευθερίας χωρίς να ταλαντευόμαστε ανάμεσα στα δύο άκρα. Η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα είναι συνετό να εφαρμόζεται σε εκείνο το επίπεδο συνδυασμού με την πολύτιμη αρωγή των παραγωγών, που γνωρίζουν τεχνοκρατικά την τραπεζική αγορά, ώστε να εξασφαλίζεται στο σύστημα ισορροπία. Επίσης η ομοιογένεια των κανόνων διεθνώς είναι σημαντική, ώστε να προλαμβάνει ζητήματα ανταγωνιστικής αμέλειας εμποδίζοντας το ρυθμιστικό αρμπιτράζ εποπτείας.

Σε μία προσπάθεια διεθνοποίησης και θεσμοθέτησης των κανόνων η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, υπό την αιγίδα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, πρότεινε ένα πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών, το Σύμφωνο της Βασιλείας I, το οποίο επικεντρώνεται στις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την απορρόφηση των ενδεχόμενων ζημιών. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις αρχικά προσδιορίζονταν με βάση τον πιστωτικό κίνδυνο και αργότερα και με βάση τους κινδύνους της αγοράς. Ο γενικός κανόνας προέβλεπε την αυτοχρηματοδότηση των τραπεζών με κεφάλαιο ίσο με 8% των σταθμισμένων στον κίνδυνο στοιχείων του ενεργητικού τους. Ωστόσο η Βασιλεία I είχε αδυναμίες και δεν απέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα στην εξομάλυνση του αθέμιτου ανταγωνισμού και στη σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος διεθνώς. Κατά συνέπεια, η Βασιλεία προχώρησε στη σύσταση του δεύτερου Συμφώνου που στηριζόταν σε τρεις πυλώνες. Στόχος ήταν η επέκταση της αρχικής Συνθήκης, καλύπτοντας ένα ευρύτερο φάσμα κινδύνων, για τους οποίους προβλέπεται νέος τρόπος μέτρησης, αλλά και βελτιώνοντας τον υπολογισμό της κεφαλαιακής επάρκειας. Η κύρια διαφοροποίηση αφορά τη στροφή του

ενδιαφέροντος από τη μικροπροληπτική στη μακροπροληπτική εποπτεία υπό τον πυλώνα 2, αλλά και την πειθαρχία των τραπεζών στην αγορά υπό των πυλώνων 3, που μετριάξει την ασυμμετρία στην πληροφόρηση.

Το δεύτερο Σύμφωνο, αν και βελτιωμένο, αποδείχθηκε σαθρό, καθώς η πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση ανέδειξε πολλές από τις αδυναμίες του, οι οποίες συνίσταντο κυρίως στη μέτρηση του συστημικού κινδύνου, στην υπερκυκλικότητα, στην έλλειψη μέτρων καταστολής της υπέρμετρης μόχλευσης, στη διασφάλιση της ρευστότητας και στην αναποτελεσματικότητα του τρίτου πυλώνα περί ηθικού κινδύνου της λογικής του *big to fail*. Η ανάγκη για αναθεώρηση του πλαισίου έγινε επιτακτική. Έτσι η Βασιλεία III στην ουσία δεν είναι μια νέα συμφωνία, αλλά ήρθε για να αντικαταστήσει και να συμπληρώσει τη Βασιλεία II, διατηρώντας την αρχιτεκτονική δομή των τριών πυλώνων.

Η συζήτηση για το πλαίσιο που προτείνεται από τη Βασιλεία III έδειξε ότι αυξάνεται το επίπεδο των κεφαλαιακών απαιτήσεων, αλλά ταυτόχρονα βελτιώνεται και η ποιότητά τους. Επιχειρείται η αντιμετώπιση της υπερκυκλικότητας με την εισαγωγή του κεφαλαιακού αποθέματος συντήρησης και του αντικυκλικού αποθέματος κεφαλαίου. Αντικυκλικό χαρακτήρα έχει και ο συντελεστής μόχλευσης που εισάγεται, αν και είναι μέτρο κυρίως μικροπροληπτικής φύσης, έχοντας ως σκοπό να ελέγξει το συστημικό κίνδυνο. Οι συντελεστές ρευστότητας αποτελούν ακόμη μια καινοτομία του νέου κανονιστικού πλαισίου, αφού για πρώτη φορά ορίζονται τα ελάχιστα επίπεδα ρευστότητας. Γενικά οι βελτιώσεις κινήθηκαν προληπτικά τόσο σε μικροοικονομικό, όσο και σε μακροοικονομικό επίπεδο. Ωστόσο υπάρχει σκεπτικισμός από μερίδα ερευνητών στο κατά πόσο η νέα Συνθήκη είναι ικανή να αποτρέψει μελλοντικές τραπεζικές κρίσεις. Η επιχειρηματολογία της άποψης αυτής βασίζεται κυρίως στην αμφισβήτηση της ικανότητας των υποδειγμάτων μέτρησης των κινδύνων, στον ισχυρισμό ότι τα προτεινόμενα όρια κεφαλαιακής επάρκειας είναι χαμηλά, στη δυνατότητα εφαρμογής του συμφώνου σε παγκόσμιο επίπεδο και στο υψηλό κόστος εφαρμογής τους για τις τράπεζες.

Η ανάγκη για την εφαρμογή του νέου πλαισίου συμπίπτει με τις δυσμενείς εξελίξεις που παρατηρήθηκαν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, εξαιτίας της τρέχουσας χρηματοοικονομικής κρίσης. Όπως έδειξε και η ανάλυση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών το 2008, οι ελληνικές τράπεζες ήταν επαρκώς κεφαλαιοποιημένες και

στηρίζονταν σε υγιείς βάσεις, γεγονός που αρχικά τις βοήθησε να ανταπεξέλθουν στη μεταδιδόμενη χρηματοοικονομική κρίση. Το τοπίο ανατράπηκε από την εγχώρια δημοσιονομική κρίση που ακολούθησε και κυρίως από το σχέδιο αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους (PSI), που είχε ως συνέπεια να μειωθεί δραματικά η κεφαλαιακή βάση των ελληνικών τραπεζών, με αποκορύφωμα το 2011 όταν μετρήσαμε τις μεγαλύτερες ζημιές. Το 2011 οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας υποχώρησαν σε σχέση με το 2008 και οι περισσότερες τράπεζες βρέθηκαν με έλλειμμα κεφαλαίων. Οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας αποκαταστάθηκαν με την ανακεφαλαιοποίηση και αναδιάρθρωση των ελληνικών τραπεζών το Ά εξάμηνο του 2013.

Παρά τις δυσμενείς αυτές εξελίξεις, οι ελληνικές τράπεζες κατάφεραν τουλάχιστον να ικανοποιούν τα ελάχιστα επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Βασιλείας. Αυτό το επίτευγμα όμως αποδείχθηκε ότι δεν είναι αρκετό, καθώς οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν προβλήματα ρευστότητας λόγω της αναξιοπιστίας του ελληνικού κράτους, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό τους από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές. Ταυτόχρονα η πολιτική αστάθεια στη χώρα οδήγησε σε πρωτοφανή φυγή των καταθέσεων στο εξωτερικό και αποθησαυρισμό, πλήττοντας σοβαρά την καταθετική βάση. Σε αυτά προστίθεται και το εξαιρετικά ανησυχητικό ποσοστό των δανείων σε καθυστέρηση στο σύνολο των χορηγήσεων το οποίο από 5,1% το 2008 εκτοξεύθηκε σε 34,1% το Ά εξάμηνο του 2014.

Σύμφωνα με την ανάλυσή μας, αναφορικά με τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες επιδίωξαν διαχρονικά και πέτυχαν τη βελτίωσή τους, με εξαίρεση το έτος 2011, όπου η Εθνική και η Alpha Bank αντιμετώπισαν επιδείνωση. Συγκεκριμένα η Εθνική Τράπεζα εισήλθε στην κρίση έχοντας τους υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, αλλά λόγω του ότι κατείχε το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών ομολόγων σε σχέση με τις άλλες τράπεζες, το 2011 οι εν λόγω δείκτες ήταν οι μικρότεροι από τους αντίστοιχους των άλλων τριών συστηματικών τραπεζών, εξαιτίας των ζημιών που υπέστη από τη διενέργεια του PSI. Η Alpha Bank, παρόλο που κατείχε το μικρότερο χαρτοφυλάκιο ελληνικών ομολόγων αντιμετώπισε επίσης πτώση στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας το 2011, που όμως αποκαταστάθηκε κατά τα επόμενα έτη. Οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας της Πειραιώς και της Eurobank βαίνουν διαρκώς αυξανόμενοι μέχρι και το Ά εξάμηνο του 2014. Το Ά εξάμηνο του 2014 η Eurobank είναι η τράπεζα που εμφανίζει τους υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας σε αντίθεση με το 2008, που συνέβαινε το ακριβώς αντίθετο.

Όσο αφορά τις τιμές του δείκτη ρευστότητας, ο οποίος υπολογίστηκε ως ο λόγος δάνεια προς καταθέσεις, το έτος 2011 έφτασαν πάνω από το 155% για την Πειραιώς, Alpha Bank και Eurobank. Η Εθνική παραδοσιακά εμφανίζει τον καλύτερο δείκτη ρευστότητας λόγω της μεγάλης καταθετικής της βάσης και δεν αντιμετώπισε τόσο μεγάλες διακυμάνσεις όσο οι άλλες τρεις τράπεζες. Με την απορρόφηση των υγιών τμημάτων άλλων τραπεζών, ο δείκτης ρευστότητας αποκαταστάθηκε και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες και μάλιστα το Ά εξάμηνο του 2014 εμφανίζεται βελτιωμένος ακόμα και σε σχέση με τα επίπεδα του 2008.

Το πιο ανησυχητικό της υπόθεσης είναι η εξέλιξη του δείκτη ποιότητας δανείων καθώς για τις Πειραιώς, Eurobank και Alpha Bank το ποσοστό των δανείων σε καθυστέρηση πολλαπλασιάστηκε κατά 8 έως 10 φορές συγκρίνοντας το έτος 2008 με το Ά εξάμηνο του 2014. Η Πειραιώς, καθώς υιοθετούσε χαλαρότερα πιστοδοτικά κριτήρια, είναι η τράπεζα που έχει το υψηλότερο ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση. Ακολουθούν η Alpha Bank και η Eurobank, ενώ η Εθνική αποδείχθηκε ότι έχει συγκριτικά τον καλύτερο δείκτη ποιότητας δανείων, λόγω της συντηρητικής πολιτικής της στη χορήγηση δανείων, ο οποίος ωστόσο ανέρχεται το Ά εξάμηνο του 2014 στο 23,2%, ποσοστό διόλου εφησυχαστικό.

Η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα σήμερα. Το πρόβλημα δυσχεραίνεται από την περιορισμένη πιστοδοτική δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών. Κατά συνέπεια μια ακόμα πρόκληση είναι η πιστωτική επέκταση η οποία, αν προσανατολίζεται σε βιώσιμες επιχειρήσεις με προοπτικές, αφενός θα συντελέσει στη μείωση του λόγου των δανείων σε καθυστέρηση, αυξάνοντας τον παρονομαστή του κλάσματος και αφετέρου, στη βελτίωση της οργανικής κερδοφορίας. Οι εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης των τραπεζών και η ανεξάρτηση από το Ευρωσύστημα και τον έκτακτο μηχανισμό χρηματοδότησης από την Τράπεζα της Ελλάδος είναι ακόμα μια πρόκληση, που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ελληνικές τράπεζες. Ωστόσο, οι μακροοικονομικές και πολιτικές ανισορροπίες του ελληνικού κράτους αποτελούν έναν αστάθμητο και ανασταλτικό παράγοντα της ευελιξίας των τραπεζών στις διεθνείς αγορές χρήματος, με αποτέλεσμα να συντελούν στην αύξηση του κόστους εξεύρεσης κεφαλαίων. Κατά συνέπεια, στην παρούσα φάση, λόγω των αλληλοσυνδεδεμένων παραπάνω προβλημάτων, η Τράπεζα της Ελλάδος συνιστά τη διατήρηση των δεικτών της κεφαλαιακής επάρκειας σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά που ορίζει η Βασιλεία III.

Η περίπτωση της Ελλάδας καταδεικνύει ότι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις της Βασιλείας III ίσως από μόνες τους να μην είναι αρκετές, ώστε να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα των τραπεζών και την ασφάλεια του συστήματος. Από την άλλη πλευρά, αν δεχτούμε ότι οι απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας αυξάνουν το κόστος δανεισμού, το γεγονός αυτό θα αποθαρρύνει τις επενδύσεις. Πράγματι, παρατηρήσαμε μείωση της πιστωτικής δραστηριότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, αλλά το φαινόμενο αυτό συσχετίστηκε περισσότερο με την έλλειψη ζήτησης δανείων, αλλά και τα αυστηρότερα πιστοδοτικά κριτήρια των τραπεζών, σε μια προσπάθεια να μην επιδεινωθεί περαιτέρω ο δείκτης ποιότητας δανείων. Η ελληνική κρίση χρέους έδειξε πόσο εύθραυστο είναι το χρηματοοικονομικό σύστημα και πόσο επηρεάζει τη βιωσιμότητα του τραπεζικού συστήματος μιας χώρας, της οποίας το χρέος είναι μη εμπορεύσιμο.

Εν κατακλείδι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, για να λειτουργήσει ως μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, δεν αρκεί να ικανοποιεί απλώς τις απαιτήσεις της Βασιλείας, καθώς οι προκλήσεις διευρύνονται πέρα από αυτές. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα καλείται να οικοδομήσει ένα μακροχρόνια βιώσιμο επιχειρηματικό υπόδειγμα, οι βασικοί άξονες του οποίου, θα είναι κοινοί για όλες τις τράπεζες και θα βασίζονται σε συνέργειες. Συνίστανται δε στον εξορθολογισμό του λειτουργικού κόστους, στην προώθηση της οργανικής κερδοφορίας με σκοπό την εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου, στην απεμπλοκή από μη τραπεζικές εργασίες, στον επανασχεδιασμό των δραστηριοτήτων στην αλλοδαπή, στην ενεργητική διαχείριση των προβληματικών στοιχείων του ενεργητικού και στην ορθολογική τιμολόγηση των υπηρεσιών. Αλλά αν η ελληνική οικονομία δε μπει ουσιαστικά σε τροχιά ανάκαμψης, δεν είναι δυνατό το ελληνικό τραπεζικό σύστημα να ενεργοποιήσει τον ενάρετο κύκλο ανάπτυξης στηρίζοντας τις επιχειρήσεις.

Η ανάλυση ενός μόνο του τραπεζικού συστήματος και μάλιστα μικρού μεγέθους, όπως αυτού της Ελλάδας, δεν είναι ενδεικτική ώστε να γενικεύσουμε συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα και τις επιπτώσεις των κανόνων της Βασιλείας III, λόγω των ιδιαίτερων δημοσιονομικών συνθηκών. Προτείνεται περαιτέρω έρευνα τραπεζικών συστημάτων και άλλων χωρών, με διαφορετική δημοσιονομική διάρθρωση, σε αντιπαραβολή, για μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα. Σε κάθε περίπτωση μένει να αποδειχθεί στο μέλλον, αν η Βασιλεία III πετύχει τους στόχους της ή όχι, δεδομένου ότι η ιστορία έχει δείξει ότι διαχρονικά, το πλαίσιο της Βασιλείας εξελίσσεται

ενσωματώνοντας νέους κανόνες, κάθε φορά που εμφανίζονται προβλήματα στον τραπεζικό κλάδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Chalomiris C. (2011), «Αίτια της κρίσης στην αγορά ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου» στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Howells P. and Bain K. (2009), *Χρήμα, πίστη, τράπεζες – Μια ευρωπαϊκή προσέγγιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο.

Αγγελόπουλος Π. (2009), *Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*, Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη, 3^η έκδοση.

Βουλή των Ελλήνων (2014), *Τριμηνιαία έκθεση Απρίλιος-Ιούνιος 2014*, Αθήνα: Γραφείο Προϋπολογισμού του κράτους.

Γκόρτσος Χ. (2011), «Βασιλεία III: η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος», *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό σύστημα*, Συλλογικός τόμος της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών σ. 521-539.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2013), *Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και 2012*, Αθήνα: ΕΕΤ.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), «Μείωση των κινδύνων από το σκιώδες τραπεζικό σύστημα». Διαθέσιμο:

http://ec.europa.eu/news/economy/130904_el.htm.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2014), «Συγκεντρωτική Έκθεση Σχετικά με τη Συνολική Αξιολόγηση». Διαθέσιμο:

http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/aggregatereportonthecomprehensiveassessment_exsum201410.el.pdf.

Ζάκκα Β., «Τράπεζα της Ελλάδας: Η Βασιλεία ΙΙΙ θέτει τους νέους όρους στην τραπεζική αγορά», *Banker's Review*, 10 Δεκεμβρίου 2010. Διαθέσιμο: <http://www.bankers-review.gr/default.asp?pid=9&la=1&cID=5&arId=658>.

Καλφάογλου Φ. (2011), «Η χρησιμότητα των ασκήσεων ακραίων καταστάσεων (stress tests) για την ανάλυση της ευρωστίας των τραπεζών», *Τράπεζα της Ελλάδος*, Οικονομικό δελτίο τεύχος 35 σ 27-51.

Καλφάογλου Φ. (2012), «Το πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών», *Τράπεζα της Ελλάδος*, Οικονομικό δελτίο τεύχος 36, 47-91.

Καραμούζης Ν. (2011), «Από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση στην ελληνική δημοσιονομική εκτροπή και την κρίση της Ευρωζώνης», στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Ξαφά Μ. (2011), «Το μέλλον της διαχείρισης των αποταμιεύσεων», στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Ορφανίδης Α. (2011), «Η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα: Προβληματισμοί και συμπεράσματα από την κρίση για την Ευρώπη», στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Σαποτζόγλου Γ. και Πεντότης Χ. (2009), *Τραπεζική Οικονομική*, Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου.

Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (2014), *Ενδιάμεση Οικονομική Έκθεση για την περίοδο που έληξε την 30/06/2014 (Σύμφωνα με το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 34)*. Διαθέσιμο: http://www.hfsf.gr/files/HFSF_Interim_January_June_2014_el.pdf.

Τράπεζα της Ελλάδος (2010), *Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα*, Αθήνα: ΙΕΤΑ.

Τράπεζα της Ελλάδος (2011), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2010*, Αθήνα: ΙΕΤΑ

Τράπεζα της Ελλάδος (2012α), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2011*, Αθήνα: ΙΕΤΑ

Τράπεζα της Ελλάδος (2012β), *Εκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα*. Διαθέσιμο:

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B5%CF%86%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7.pdf>.

Τράπεζα της Ελλάδος (2012γ), *Νομισματική Πολιτική 2011-2012*, Αθήνα: ΙΕΤΑ

Τράπεζα της Ελλάδος (2013α), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2012*, Αθήνα: ΙΕΤΑ

Τράπεζα της Ελλάδος (2013β), *Νομισματική Πολιτική 2012-2013*, Αθήνα: ΙΕΤΑ

Τράπεζα της Ελλάδος (2014α), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2013*, Αθήνα: ΙΕΤΑ.

Τράπεζα της Ελλάδος (2014β), *Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση 2014*, Αθήνα: ΙΕΤΑ.

Τράπεζα της Ελλάδος (2014γ), *Θέσπιση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013*. Διαθέσιμο:

<http://www.bankofgreece.gr/BoGAttachments/20.03.2014%20%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF%20%CE%A0%CE%95%CE%95%20%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1.pdf>.

Χαρδούβελης Γ. (2011α), «Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: Αίτια, αντιδράσεις, επιπτώσεις, προοπτική» στο συλλογικό τόμο επιμέλειας Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον*; Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Χαρδούβελης Γ. (2011β), «Η υπερκυκλικότητα του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος και προτάσεις για τη μείωσή της» στο συλλογικό τόμο επιμέλειας

Καραμούζη Ν. και Χαρδούβελη Γ. *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας, Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Χριστόπουλος Α. και Ντόκας Ι. (2012), *Θέματα τραπεζικής και χρηματοοικονομικής θεωρίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Acharya V.V. and Schnabl P.. (2009), “How the banks played the leverage game”, *Financial Markets, Institutions and Instruments* , vol. 18, no. 2, 144-145

Admati A. R. and Hellwig M. (2013), *The Bankers’ New Clothes: What’s Wrong with Banking and What to Do about It* , Princeton: Princeton University Press.

Allen A., Donovan J., Grant C., Sexton M. and Thomas A. (2008), “Fifth survey of the FSA’s regulatory performance”, *BMRB Social Research*, December.

Angelini, P., Clerc, L., Cúrdia, V, Gambacorta, L., Gerali, A., Locamo, A., Motto, R., Roeger, W, Van den Heuvel, S., and Vlèek, J., (2011), *Basel III: Long-Term Impact on Economic Performance and Fluctuations*, New York: Federal Reserve Bank of New York Staff, Report No. 485.

Baldwin R., Cave M., Lodge M. (2012), *Understanding regulation. Theory, strategy, and practice*, Oxford: Oxford University Press.

Bank for International Settlements (2009), *Annual report*, Basel: BIS.

Bank for International Settlements (2010), *Annual report*, Basel: BIS.

BCBS (2005), An Explanatory Note on the Basel II IRB Risk Weight Functions BIS, July 2005. Available at:

<http://www.bis.org/bcbs/irbriskweight.pdf>.

BCBS (2010), “Calibrating regulatory minimum capital requirements and capital buffers: a top-down approach”, BIS. Available at:

<http://www.bis.org/publ/bcbs180.pdf>.

BCBS (2011), *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems: Revised version*, BIS. Available at:

<http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>.

BCBS (2013), *Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools*, BIS available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs238.htm>.

BCBS (2014a), *Basel III: the net stable funding ratio*, BIS, available at: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d295.htm>.

BCBS (2014b), *Consultative Document, Basel III: The Net Stable Funding Ratio, January 2014*, available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs271.pdf>.

Bech M. and Keister T. (2013), “The Liquidity Coverage Ratio and monetary policy implementation”, *BIS Quarterly Review*, December, 49–61.

Beck T., Demirgüç-Kunt A., Levine R. (2003), Bank concentration and crises, NBER Working Paper Series, WP 9921, August.

Bedard M. (2012), “Are Dominos a Good Metaphor for Systemic Risk in Banking?” *International Journal of Business*, v. 17, iss. 4, 352-64.

Bell S. and Paskelian O. G., (2013), “The Tale of Two Regulations — Dodd-Frank Act and Basel III: A Review and Comparison of the Two Regulatory Frameworks”, *Review of Futures Markets*, v. 21, 7-30.

Blundell-Wignall, A. and Atkinson, P.A. (2010): “Thinking beyond Basel III: Necessary Solutions for Capital and Liquidity”, *OECD Journal: Financial Market Trends*, Volume 2010-Issue 1, 1-23.

Buiter, W.H. and Sibert, AC. (2007) “The Central Bank as Market Maker of Last Resort”. *Blog Entry*, August 2007. Available at:

<http://blogs.ft.com/maverecon/2007/08/the-central-banhtml/#axzz3OeJG2gEx>.

Cao, J. and Illing, G. (2011), "Endogenous Exposure to Systemic Liquidity Risk", *International Journal of Central Banking*, V. 7(2), 173-216.

Carmassi, J. and S. Micossi (2012), *Time to Set Banking Regulation Right*, Brussels: CEPS Paperback.

Caruana J., (2010), "Basel III: towards a safer financial system", *BIS*, September 15 2010. Available at: <http://www.bis.org/speeches/sp100921.pdf>.

Casey, K.L. (2011), "The Challenges of Implementing the Dodd-Frank Act" U.S. Securities and Exchange Commission, August 2011, available at: <http://blogs.law.harvard.edu/corpgov/2011/08/19/the-challenges-of-implementing-the-dodd-frank-act/>.

de Serres, A., et al. (2006), "Regulation of Financial Systems and Economic Growth", *OECD Economics Department Working Papers*, No. 506, OECD Publishing.

Financial Services Authority (FSA) (2010), "Results of 2009 hypothetical portfolio exercise for sovereigns, banks and large corporations", March.

Gordy, M.B. (2003), "A Risk-Factor Model Foundation For Ratings-Based Bank Capital Rules", *Journal of Financial Intermediation*, vol. 12.

Grant C., Turtle J., Fitzpatrick A., Thomas A. and Hunter C. (2011), "Sixth survey of the FSA's regulatory performance", *The Financial Services Practitioner Panel*, February.

International Monetary Fund (IMF) (2009), "Detecting Systemic Risk", *Global Financial Stability Report*, IMF: Washington.

Johnson R. (2009), *The costs and benefits of regulation in a market with consumer confusion*, Basel: FSA Occasional Paper Series, 33.

Johnson W.F. (2011), "International economic freedoms, banks and the market crisis of 2007–2009", *Journal of Banking Regulation*, 12(3), 195–209.

Kashyap, A., Stein, J.C, and Hanson, S., (2010), “An Analysis of the Impact of Substantially Heightened in Capital Requirements on Large Financial Institutions”, *University of Chicago*, Working Paper.

Lazzarini S.G. and de Mello P.C. (2001), “Governmental versus self-regulation of derivative markets: examining the U.S. and Brazilian experience”, *Journal of Economics and Business*, v. 53, 185–207.

Marcinkowska, M. (2013), “Regulation and Self-regulation in Banking”, *Bank i Kredyt*, (2), 119-158.

Micossi S. (2013), “A Viable Alternative to Basel III Prudential Capital Rules”, *Ceps Policy Brief*, v. 291.

Moody's Analytics (2011), “Implementing Basel III: Challenges, Options and Opportunities”, available at:
<http://www.moodyanalytics.com/~media/Insight/Regulatory/Basel-III/Thought-Leadership/2012/2012-19-01-MA-Basel-III-FAQ>.

Moyer S.E., (2010), *Financial regulatory reform*, New York: Nova Science Publishers.

Repullo R. and Saurina J. (2011): “The countercyclical capital buffer of Basel III: acritical assessment”, *CEMFI*, Working Paper No. 1102

Santos J.A.C. (2001), “Bank capital regulation in contemporary banking theory”, *Financial Markets, Institutions & Instruments*, v. 10, iss. 2, 41–84.

Sehrest L.J. (2008), *Free banking. Theory, history, and a laissez-faire model*, Auburn: The Ludwig von Mises Institute.

Slovik, R and Coumede, B., (2011), *Macroeconomic Impact of Basel III*, OECD Economics Department Working Papers, No. 844 Paris: Organization for Economics Cooperation and Development Publishing.

Sorensen C.K. and Gutierrez J.M. (2006), “Euro area banking sector integration - using hierarchical cluster analysis techniques”, *European Central Bank, Working Paper Series: 627*.

Stigler G. J. (1971), “The Theory of Economic Regulation”, *Bell Journal of Economics & Management Science* v. 2, 3-21.

Stournaras Y., (2014) “Prospects of the Greek economy and the banking sector” Speech by Mr Yannis Stournaras, Governor of the Bank of Greece, at the Eurobank Investor Forum, Athens, 7 July 2014, BIS, Available at: <http://www.bis.org/review/r140714f.pdf>.

Sun W., Stewart J., Pollard D., eds. (2011), *Corporate governance and the global financial crisis. International perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press.

Tarullo, D.K. “Statement by Daniel K Tarullo before the Committee on Financial Services US House of Representatives Washington DC”, *Federal Reserve*, December 6 2011. Available at: <http://www.federalreserve.gov/newsevents/testimony/tarullo20111206a.htm>.

Vassiliadis S.; Kotsovolos P. and Baboukardos D., (2012), “Is Basel III a Panacea? Lessons from the Greek Sovereign Fiscal Crisis”, *South East European Journal of Economics and Business*, v.7, 73-80

Walter S. “Basel III: Stronger Banks and a More Resilient Financial System”, *BCBS*, April 6 2011. Available at: <http://www.bis.org/speeches/sp110406.pdf>.

White, L.H. (1993) "Banking without regulation." *The Freeman: Ideas on Liberty*, v. 43.10, 18-36.

Wolf M., (2010) “Basel: the mouse that did not roar”, *Financial Times* website, September 14 2010. Available at: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/966b5e88-c034-11df-b77d-00144feab49a.html#axzz3RBXc5MCh>.